

ЈАС И МОЈАТА ОПШТИНА

**Прирачник за процесот на
децентрализација во
Република Македонија**

Проект: Поддршка на процесот на децентрализација во Република Македонија

Проект:

**Поддршка на процесот на децентрализација во
Република Македонија**

Проектен тим:

Даниела Андреска
Никола Јовановски
Ѓорѓи Велковски

Проектен координатор
Проектен асистент
Проектен асистент

Експертски тим:

Душица Перишиќ
Горан Ангелов
Сотир Костов

Лектура:

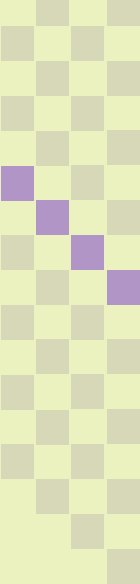
Елена Клисаровска

Оваа публикација/прирачник беше овозможена со поддршка од Британската амбасада. Наведените мислења во оваа публикација се мислења на авторите и не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Амбасада.

The British Embassy in Skopje supported the publication of this handout. However, the content of this publication does not necessarily reflect the position or the opinions of the British Embassy.

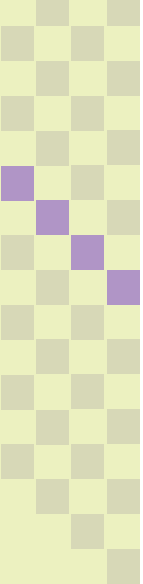
Скопје, 2008

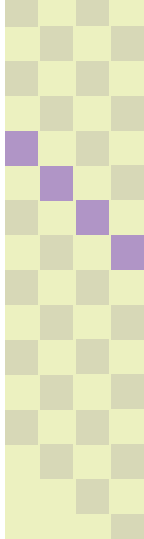

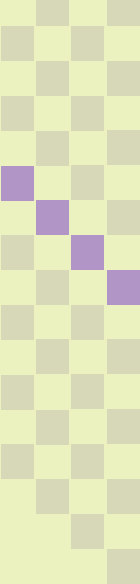
ФАКТИ ЗА ОПШТИНИТЕ	7
ПОИМ НА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА	13
НАДЛЕЖНОСТИ НА ОПШТИНАТА (ЕДИНИЦА НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА)	15
ОРГАНИ НА ОПШТИНАТА И НИВНАТА УЛОГА	50
ФИНАНСИРАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ.....	53
НЕПОСРЕДНО УЧЕСТВО НА ГРАЃАНИНОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ ВО ОПШТИНАТА.....	59
НЕПОСРЕДНО УЧЕСТВО НА ГРАЃАНИНОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ ВО ОПШТИНАТА.....	67
ПРАВЕН НАДЗОР.....	71
АНГЛИСКИ ИСКУСТВА	73

ЈАС и МОЈАТА ОПШТИНА

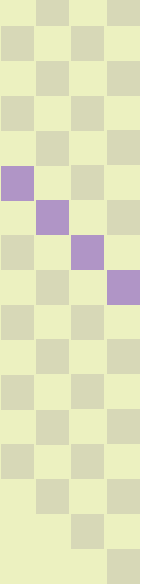

ФАКТИ за ОПШТИНИТЕ

	Име на општина	Население	Површина км ²	Населени места	Контакт
1	АРАЧИНОВО	11597	31,30	4	Тел: 02/2579-083 Факс: 02/2579-083
2	БЕРОВО	13941	598,07	9	Тел: 033/471-057 Факс: 033/471-026 e-mail: so.berovo@mt.net.mk
3	БИТОЛА	95385	787,95	66	Тел: 047/234-234 Факс: 047/238-723 e-mail: bitola@mt.net.mk
4	БОГДАНЦИ	8707	114,54	4	Тел: 034/222-333 Факс: 034/222-333 e-mail: opstina_bogdanci@mt.net.mk
5	БОСИЛОВО	14260	161,99	16	Тел: 034/371-600 Факс: 034/371-600 e-mail: opstinabosilovo@mt.net.mk
6	БРВЕНИЦА	15855	164,30	10	Тел: 044/456-015 Факс: 044/456-015
7	ВАЛАНДОВО	11890	331,40	29	Тел: 034/382-044 Факс: 034/382-007
8	ВАСИЛЕВО	12122	230,40	18	Тел: 034/354-444 Факс: 034/354-444 e-mail: opstina_vasilevo@yahoo.com
9	ВЕВЧАНИ	2433	22,80	1	Тел: 046/784-640 Факс: 046/784-641 e-mail: opstinavevcani@yahoo.com
10	ВЕЛЕС	55108	427,45	29	Тел: 043/232-966 Факс: 043/232-966 e-mail: opve@veles.gov.mk
11	ВИНИЦА	19938	432,67	16	Тел: 033/361-945 Факс: 033/361-945 e-mail: ovinica@mt.net.mk
12	ВРАНЕШТИЦА	1322	109,13	15	Тел: 045/284-244
13	ВРАПЧИШТЕ	25399	157,98	15	Тел: 042/332-378 Факс: 042/332-378 e-mail: info@vrapcisht.gov.mk
14	ГЕВГЕЛИЈА	22988	483,43	17	Тел: 034/213-899 Факс: 034/213-899 e-mail: gevgelija@mt.net.mk
15	ГОСТИВАР	81042	513,39	35	Тел: 042/213-511 Факс: 042/214-406
16	ГРАДСКО	3760	236,19	16	Тел: 043/251-522 Факс: 043/251-856 e-mail: opstina_gradsko@yahoo.com
17	ДЕБАР	19542	145,67	18	Тел: 046/831-196 Факс: 046/831-015 e-mail: debar@cig.org.mk
18	ДЕБАРЦА	5507	425,39	30	Тел: 046/286-855 e-mail: belcista@mt.net.mk
19	ДЕЛЧЕВО	17505	422,39	22	Тел: 033/411-550; 033/413-521 Факс: 033/411-550 e-mail: opde@sonet.com.mk
20	ДЕМИР КАПИЈА	4545	311,06	15	Тел: 043/366-212 Факс: 043/366-212 e-mail: opstinadk@yahoo.com
21	ДЕМИР ХИСАР	9497	480,13	41	Тел: 046/286-855 e-mail: belcista@mt.net.mk
22	ДОЈРАН	3426	129,16	13	Тел: 034/225-278 Факс: 034/225-278
23	ДОЛНЕНИ	13568	412,43	37	Тел: 048/453-210 Факс: 048/453-218
24	ДРУГОВО	3249	383,24	28	Тел: 045/266-100 Факс: 045/266-100
25	ЖЕЛИНО	24390	201,04	18	Тел: 044/378-030 Факс: 044/378-040
26	ЗАЈАС	11605	161,08	13	Тел: 045/252-179 Факс: 045/252-178
27	ЗЕЛЕНИКОВО	4077	176,95	14	Тел: 02/2717-238 e-mail: op_zelenikovo@yahoo.com
28	ЗРНОВЦИ	3264	55,82	3	Тел: 033/353-102 Факс: 033/353-220 e-mail: info@zrnovci.gov.mk
29	ИЛИНДЕН	15894	97,02	12	Тел: 02 2571-703 Факс: 02 2573-515 e-mail: ilinden@ilinden.gov.mk

30	ЈЕГУНОВЦЕ	10790	176,93	17	Тел: 044 397-766 Факс: 044 397-766 е-mail: o-jegunovce@mt.net.mk
31	КАВАДАРЦИ	38741	992,44	40	Тел: 043/416-107 Факс: 043/412-919 е-mail: efremov24@yahoo.com
32	БОГОВИЊЕ	28997	141,65	14	Тел: 044 371-500 Факс: 044 373-667 е-mail: bogovinje@mt.net.mk
33	КАРБИНЦИ	4012	229,70	29	Тел: 032/300-300 Факс: 032/300-022 е-mail: els.karbinci@mt.net.mk
34	КИЧЕВО	30138	49,14	7	Тел: 045/223-001 Факс: 045/223-100 е-mail: gradonacalnik@kicevo.gov.mk
35	КОНЧЕ	3536	233,05	14	Тел: 032/630-325 Факс: 032/630-325 е-mail: opstinakonce@mt.net.mk
36	КОЧАНИ	38092	360,36	28	Тел: 033 274-001 Факс: 033 273-542 е-mail: info@kocani.gov.mk
37	КРАТОВО	10441	375,44	31	Тел: 031 481-202 Факс: 031 481-335 е-mail: opstina_kratovo@yahoo.com
38	КРИВА ПАЛАНКА	20820	480,81	34	Тел: 031/375-035 Факс: 031/375-035 е-mail: opkp@krivapalanka.gov.mk
39	КРИВОГАШТАНИ	6150	93,57	13	Тел: 048/471-280 Факс: 048/471-280 е-mail: opstina_krivogastani@yahoo.com
40	КРУШЕВО	9684	190,68	19	Тел: 048/477-046 Факс: 048/477-046 е-mail: opstinakrusevo@mt.net.mk
41	КУМАНОВО	105484	509,48	48	Тел: 031 420-451 Факс: 031 423-964
42	ЛИПКОВО	27058	267,82	22	Тел: 031/463-180 Факс: 031/463-179 е-mail: infoc_likove@yahoo.com
43	ЛОЗОВО	2858	166,32	11	Тел: 032/458-458 Факс: 032/458-458 е-mail: opstinalozovo@yahoo.com
44	МАВРОВО И РОСТУША	8618	663,19	42	Тел: 042/478-804 Факс: 042/478-815
45	М. КАМЕНИЦА	8110	190,37	9	Тел: 042/478-804 Факс: 042/478-815
46	МАКЕДОНСКИ БРОД	7141	888,97	51	Тел: 045/274-810 Факс: 045/274-146
47	МОГИЛА	6710	255,62	23	Тел: 047/296-466 Факс: 047/296-466
48	НЕГОТИНО	19212	426,46	19	Тел: 043/361-045 Факс: 043/361-933 е-mail: negotino@hotmail.com
49	НОВАЦИ	3549	753,53	41	Тел: 047/203-060 Факс: 047/203-060 е-mail: novacio@mt.net.mk
50	НОВО СЕЛО	11567	237,83	16	Тел: 034/355-202 Факс: 034/355-702 е-mail: administracija@novoselo.gov.mk
51	ОСЛОМЕЈ	10420	121,09	16	Тел: 045/258-243 Факс: 045/258-243
52	ОХРИД	55749	389,93	29	Тел: 046/262492; 046/262-493 Факс: 046/262-545
53	ПЕТРОВЕЦ	8255	201,93	16	Тел: 02/2562-239 Факс: 02 2562-239
54	ПЕХЧЕВО	5517	208,20	7	Тел: 046/262-492; 046/262-493 Факс: 046/262-545
55	ПЛАСНИЦА	4545	54,44	4	Тел: 045/287-087 Факс: 045/287-087 е-mail: gradonacalnik@plasnica.gov.mk
56	ПРИЛЕП	76768	1194,44	59	Тел: 048/416-454 Факс: 048/426-430 е-mail: prilep@prilep.gov.mk

57	ПРОБИШТИП	16193	325,57	36	Тел: 032/483-131 Факс: 032/483-047
58	РАДОВИШ	28244	497,48	36	Тел: 032/635-007 Факс: 032/630-290
59	РАНКОВЦЕ	4144	240,71	18	Тел: 031/380-444 Факс: 031/380-444
60	РЕСЕН	16825	550,77	44	Тел: 047/454-450 Факс: 047/452-200 e-mail: resen@resen.gov.mk
61	РОСОМАН	4141	132,90	10	Тел: 043-/441-443 Факс: 043/441-331 e-mail: opstrosoman@yahoo.com
62	СВЕТИ НИКОЛЕ	18497	482,89	33	Тел: 032/444-169 Факс: 032/444-910
63	СОПИШТЕ	5656	222,10	13	Тел: 02/2785-100 Факс: 02/2785-109
64	СТАРО НАГОРИЧАНЕ	4840	433,41	39	Тел: 031/495-666 Факс: 031/495-333 e-mail: stnagor@yahoo.com
65	СТРУГА	63376	483,00	51	Тел: 046/781-335 Факс: 046/781-680
66	СТРУМИЦА	54676	321,49	25	Тел: 034/348-047 Факс: 034/348-026 e-mail: gradonacalnik@strumica.gov.mk
67	СТУДЕНИЧАНИ	17246	276,16	19	Тел: 02/2724-006 Факс: 02/2724-005
68	ТЕАРЦЕ	22454	136,54	13	Тел: 044/381-336 Факс: 044/381-336 e-mail: tearca@inbox.com , komunatearce@mt.net.mk
69	ТЕТОВО	86580	261,89	20	Тел: 044/338-499 Факс: 044/339-420 e-mail: komunate@mt.net.mk
70	ЦЕНТАР ЖУПА	6519	107,21	23	Тел: 046/840-239 Факс: 046/840-353 e-mail: merkezhupa@hotmail.com
71	ЧАШКА	7673	819,45	42	Тел: 043/241-400 Факс: 043/241-401 e-mail: opstinacaska@gmail.com
72	ЧЕШИНОВО- ОБЛЕШЕВО	7490	132,20	14	Тел: 033/351-770 Факс: 033/351-930 e-mail: cesinovo_oblesevo@mt.net.mk
73	ЧУЧЕР - САНДЕВО	8493	240,78	12	Тел: 02/2666-606 Факс: 02/2666-157
74	ШТИП	47796	583,24	44	Тел: 032/391-010 Факс: 032/391-010 e-mail: opst@stp.gov.mk
75	АЕРОДРОМ	72009	21,85	1	Тел: 02/2400-970 Факс: 02/2400-970 e-mail: opstina.aerodrom@mt.net.mk
76	БУТЕЛ	37371	54,79	4	Тел: 02/2616-863 Факс: 02/2616-863 e-mail: opstina_butel@yahoo.com
77	ГАЗИ БАБА	72617	110,86	13	Тел: 02/3226-655 Факс: 02/3238-966 e-mail: kontakt@gazibaba.gov.mk
78	ЃОРЧЕ ПЕТРОВ	41634	66,93	6	Тел: 02/2044-411 Факс: 02/2033-309 e-mail: opstinagpetrov@yahoo.com
79	КАРПОШ	59666	35,21	2	Тел: 02/3061-353 Факс: 02/3061-295 e-mail: kontakt@karpos.gov.mk
80	КИСЕЛА ВОДА	57236	34,24	2	Тел: 02/2779-069 Факс: 02/2779-069 лок.125
81	САРАЈ	35408	229,06	22	Тел: 02/2057-990 Факс: 02/2057-996
82	ЦЕНТАР	45362	7,52	1	Тел: 02/3223-343 Факс: 02/3211-089 e-mail: centar@cig.org.mk
83	ЧАИР	64823	3,52	1	Тел: 02/2616-860 Факс: 02/2616-867
84	ШУТО ОРИЗАРИ	20800	7,48	1	Тел: 02/2650-584 Факс: 02/2654-983

ГРАД СКОПЈЕ		РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	
Население	Површина	Население	Површина
506 926	571 км ²	2 022 547	25 713 км ²

Некои интересни податоци*

- Најголема општина во Република Македонија, според бројот на население, е Куманово со 105 484 жители.
- Најмали се Вранештица со 1 322 жители и Вевчани со 2 433 жители.
- Според територијата, најголема општина е Прилеп со 1 198 км квадратни.
- Според територијата, најмала е Вевчани со 23 км квадратни.

Од општините во градот Скопје:

- Најмногу жители има Гази Баба, 72 617, а најмалку Шуто Оризари, 20 800 жители.
- Најголема по територија е општина Сарај со 229 км квадратни, а најмала Чаир со 3,5 км квадратни.

Од вкупно 84 општини:

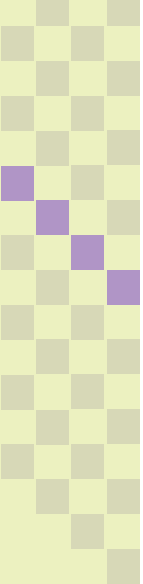
- 16 општини имаат помалку од 5000 жители;
- 16 општини се со население од 5 000 до 10 000 илјади жители;
- 21 општина имаат од 10 000 до 20 000 жители;
- 17 општини имаат од 20 000 до 50 000 жители;
- 13 општини имаат од 50 000 до 100 000 жители.
- Само една општина, Куманово, има над 100 000 жители.

- Во Република Македонија има вкупно 1 767 населени места. Општина со најголем број на населени места - 66, е Битола.

- Во 32 општини, покрај македонскиот, во официјална употреба се и јазикот и писмото на етничката заедница која во општината е застапена со над 20%.
- Во 28 од овие општини, покрај македонскиот во официјална употреба е и албанскиот јазик, во 4 и турскиот и во по една и српскиот и ромскиот јазик.
- Во 19 од споменатите 32 општини, припадниците на мнозинските заедници на централно ниво се застапени со над 50%. Тоа се општините: Арачиново, Брвеница, Врпчиште, Гостивар, Дебар, Желино, Зајас, Боговиње, Липково, Осломеј, Пласница, Струга, Студеничани, Теарце, Тетово, Центар Жупа, Сарај, Чаир и Шуто Оризари.

Прописите што се однесуваат на културата, употребата на писмата и на јазиците на кои зборуваат помалку од 20% од граѓаните во општината, утврдувањето и употребата на грбот и знамето на општината, се усвојуваат со мнозинство гласови од присутните членови, при што мора да има мнозинство гласови од присутните членови на советот кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинско население во општината (т.н. "бадентерово мнозинство"). Со т.н. "бадентерово мнозинство" се одлучува и при определувањето на имиња на улици, плоштади и мостови.

* Извадоци од Брошурата "Граѓаните и општината" издадена од Министерството за локална самоуправа на Р.М.

ПОИМ НА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

Децентрализацијата и граѓанинот

Децентрализација на власта значи ослободување на централната власт од дел од надлежностите и нивно пренесување на локално ниво, на Општините и на Градот Скопје.

Со децентрализацијата на власта, голем дел на прашања што се од исклучива важност за граѓаните, добија локално значење. На тој начин граѓаните добија можност директно да учествуваат во организирањето на најбиталните области од своето живеење.

Со твојот правилен избор, ти како граѓанин одлучуваш: да се реши недостигот на места за паркирање во твојата општина и месна заедница; да се надминат проблемите со расфрленото и несобраното ѓубре; да се реши проблемот на недостиг на детски игралишта, спортски терени, зелени површини и клупи за одмор; да се надмине недостигот на установи за грижа на постарите лица, за лицата со посебни потреби и за децата.

Доколку си активен како граѓанин, твојот глас секако ќе биде слушнат. Предлогот што ќе го дадеш може да биде прифатен. Знај дека на тој начин помагаш во одлучувањето во твојата локална заедница.

Како активен субјект и граѓанин на локалната заедница децентрализацијата ти овозможува со твоите идеи и искажани иницијативи да бидеш дел од работата на локалната власт. Твоја придобивка е што ќе добиеш поголем број и поквалитетни услуги. Мора да си свесен дека децентрализацијата не е само придобивка, туку и обврска за тебе. Проблемите во твојата локална заедница сигурно нема да ги решиш преку ноќ, но сепак доколку активно се вклучиш, процесите на одлучување ќе бидат поефективни, а самите одлуки поефикасни.

Граѓанину, одлучувај за себе!

Така одлучуваш за општината.

Решавањето на проблемите во твојата локална заедница се твоја одговорност. Со твоите граѓански иницијативи обезбеди си активна улога во донесувањето на одлуките во најбиталните сфери од твоето живеење. Квалитетот на животот во твојата општина зависи од тебе, твоите сограѓани и локалната власт.

Ти и твоите сограѓани можете да одлучувате за:

- Отворање на нови детски градинки или решавање на проблемите на веќе постојните
- Најбавните прашања на основното и средното образование
- Реализирање на примарната здравствена заштита
- Остварување на социјалната заштита и грижата за стари лица и лица со посебни потреби
- Заштита на животната средина
- Урбанистичко планирање и издавање техничка градежна документација
- Снабдување со вода за пиење
- Подобрување на јавното осветлување
- Одржување на јавната чистота
- Организирање на спортски, културни и рекреативни активности и манифестации
- Прочистување на отпадните води
- Наплата и администрирање на локалните такси и даноци
- Локален економски развој

Натерај ја локалната власт да мисли на тебе!

Барај да се разгледуваат твоите барања, да се решаваат твоите потреби и да се задоволуваат твоите интереси.

Децентрализацијата овозможува да ти се приближи власта, но и ти да ја чувствуваш како своја. Локалната власт од тебе директно може да се информира за локалните проблеми, а надлежностите – даваат можност и инструменти да изнајде решение за решавање на истите. Ти и твоите сограѓани имате право на поквалитетни услови за живеење во локалната заедница и на поефикасни услуги од локалната администрација. Тоа воедно е и обврска на локалната власт и локалната администрација.

НАДЛЕЖНОСТИ НА ОПШТИНАТА (ЕДИНИЦА НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА)

Урбанистичко (урбано и рурално) планирање

Планирањето на просторот околу нас отсекогаш била една од основните надлежности на локалните власти во нашата земја. Општините во сите изминати години од самостојноста на Република Македонија се одговорни за урбанистичкото планирање на нивна територија. Многу пати постапките за донесувањето на урбанистичките планови биле долги што создавало слика на неажурна општинска администрација, но фактот дека станува збор за надлежност со која се менуваат физичките карактеристики на земјиштето и просторот, државата преку надлежното министерство за планирање на просторот има силна контролна функција врз општините, па така во сите фази на изработка на урбанистичките планови дава согласности и мислења за квалитетот и усогласеноста на изработените урбанистички планови со важечкото законодавство во оваа област. Иако Советот на општината е органот кој е одговорен за носење на Урбанистичките планови, пред истиот да биде одобрен од страна на Советниците и Советот на општината, имаме долга постапка, низ која им се овозможува на граѓаните да ги искажат своите мислења, забелешки и предлози при изработката на урбанистичките планови. Советот на единиците на локалната самоуправа носи 4 видови на урбанистички планови и тоа:

- Генерални урбанистички планови се носат за градот Скопје и за градовите кои се седиште на општина;
- Детални урбанистички планови се носат за Генералниот урбанистички план и во кои се разработуваат детално ГУП-вите;
- Урбанистички планови за село се донесуваат за подрачје на населено место во општината од селски карактер;
- Урбанистички планови за вон населено место.

Заради вклучување на јавноста и стручноста во процесот на планирање за изработка на урбанистичките планови, Советот на единицата на локалната самоуправа треба да формира партиципативни тела кои треба да се составени од претставници на следниве заинтересирани категории:

Пример:

Партиципативното тело треба да е составено од претставници на следниве категории заинтересирани страни и тоа:

- претставници од советот на општината;
- стручно лице од општинската администрација;
- истакнати стручни лица од областа на урбанистичкото планирање;
- претставници од здруженија на граѓани и
- граѓани од подрачјето на општината.

Бројот на членовите на партиципативното тело се утврдува со Статутот на општината, но не може да биде поголем од 10 члена.

Дали од страна на Советот на Вашата општина е формирано партиципативно тело и ако не е зошто. Треба да им поставите прашање на локалните власти (советниците и градоначалникот) кога ќе го формираат партиципативното тело.

Во постапката за носење на урбанистичките планови, учеството на граѓаните е овозможено во целокупниот процес на изработка и на самиот чин на донесување на урбанистичкиот план од страна на Советот на општината. Јавноста не може да биде исклучена при носењето на урбанистичките планови од страна на Советот на општината. Секоја единица на локалната самоуправа носи Годишна програма со која се определува кои планови ќе бидат отпочнати во годината, а ќе се финансираат од страна на Општината и општинскиот буџет и од страна на Буџетот на Република Македонија. Заинтересираните страни (правни и физички лица) можат да предложат на Советот на општината одредени планови за кои тие се заинтересирани, истите да бидат составен дел на годишната Програма за изработка на урбанистички планови, но истите ќе се финансираат од страна на заинтересираните страни.

Вие и вашите соседи имате потреба од одредена измена и дополнување на урбанистичкиот план кој го опфаќа вашиот дел од градот. Со оваа измена и дополнување на урбанистичкиот план сакате да предвидите изградба на зедничка јавна зграда, на локација која е во сопственост на Република Македонија. Советот на општината во годишната програма за изработка на урбанистички планови вашата иницијатива не ја има земено во предвид заради недостаток од финасиски средства. Во тој случај Вие и вашите соседи можете да предложите на Советот дека трошоците кои се потребни за изработка на измената и дополнувањето на Деталниот урбанистички план ќе бидат на Ваша сметка, со што Советот би ја вметнал и оваа измена и дополнување во Годишната програма за изработка на урбанистички планови.

www.kumanovo.gov.mk

Постапката за отпочнување на донесување на секој вид на урбанистички план се носи во Советот на општината. Самата изработка на урбанистичките планови го вршат овластени архитектонско-урбанистички компании. Постапката за изработка на урбанистичките планови се одвива во две фази и тоа нацрт фаза и предлог фаза.

Кога одреден урбанистички план ќе биде доведен до нацрт фаза, задолжително се врши Стручна ревизија од правно лице овластено да врши ревизија.

По нацрт на Генералниот урбанистички план се организира стручна расправа, на која се покануваат претставници на стручните и научните институции од областа на урбанистичкото планирање, органите на државната управа, институции надлежни за заштита на споменици на културата, комуналните претпријатија и други јавни претпријатија, институции и лица опфатени со планот, невладини организации и други можни заинтересирани субјекти за планот. Градоначалникот на општината односно Градот Скопје е организатор на стручната расправа.

Во случај кога се изработуваат детални урбанистички планови (ДУП-ови), урбанистички план за село и урбанистички план вон населено место, општината мора да спроведе јавна презентација и јавна анкета за нацрт плановите. Кога Советот на општината односно градот Скопје, ќе го усвои нацрт планот, градоначалникот е должен да организира јавна презентација и јавна анкета по овие нацрт урбанистички планови.

Јавната презентација е стручно презентирање на планот, кое се организира на место и време кое ќе го определи градоначалникот на општината.

Јавната анкета претставува најдиректна можност за граѓаните и сите заинтересирани субјекти да извршат увид во нацрт урбанистичките планови и да достават свои забелешки на истите нацрт урбанистички планови. Градоначалникот на општината односно градот Скопје го определува местото и времето на организирање на јавната анкета, која не може да биде пократка од 10 работни денови.

Од спроведента јавна презентација и јавна анкета мора да се изработи извештај. Во извештајот од јавната анкета се образложуваат сите дадени забелешки од страна на граѓаните и другите заинтересирани страни, без оглед дали овие забелешки се прифатени или одбиени.

Во случај да не се организира јавна презентација и јавна анкета по нацрт на урбанистичките планови, тогаш истите се лесно соборливи пред судските институции во земјата.

Комисијата која ги разгледува забелешките на граѓаните и останатите заинтересирани страни на нацрт урбанистичките планови, е должна на секоја забелешка доставена до нејзе да одговори дали се прифаќа пристигнатата забелешка или не.

Кога нацрт урбанистичките планови ќе бидат изработени во форма на предлог на планови, органот надлежен за вршење на работите за уредување на просторот (Министерството за транспорт и врски) мора да издаде согласност/мислење со која се потврдува дека плановите се изработени во согласност со Законските одредби за просторно и урбанистичко планирање. Министерството за транспорт и врски мора да одговори во рок од 30 работни дена од денот на приемот на нацрт урбанистичкиот план дали дава позитивно мислење/согласност на овој нацрт урбанистички план, а ако во рок од 30 работни дена не одговори се смета дека дал позитивно мислење/согласност на нацрт планот.

По ова, предлог на урбанистичкиот план се поставува на Дневен ред на Советот на Општината, односно градот Скопје и се одлучува (позитивно/негативно) по истиот.

Од сето погоре споменато можеме да заклучиме дека можноста на граѓаните да влијаат на изработката на урбанистичките планови е огромно, но дали ова право ќе биде искористено, зависи пред сè од нашата упорност и желба да влијаеме позитивно на работите кои не опкружуваат и ни го менуваат просторот во кој живееме.

За територијата на градот Скопје, Советот на градот Скопје е надлежен за донесување на Генералниот урбанистички план на Градот Скопје, додека за деталните урбанистички планови, плановите за селата и плановите за вон населените места надлежност имаат Советите на скопските општини за чија територија се одесуваат овие плански документи. Мора да постои усогласеност на деталните урбанистички планови кои се во опфатот на Градот Скопје, со Генералниот урбанистички план на Градот Скопје

Пример:

Ако според ГУП-от на Скопје е предвидено на територијата на општина Центар, во реонот на "Градскиот Парк" да има само јавни зелени рекреативни површини, тогаш со деталниот урбанистички план за "Градскиот Парк", кој го носи Советот на Општина Центар, не може да се предвиди изградба на стамбени и деловни објекти во реонот на "Градскиот Парк".

www.centar.gov.mk

Уредување на просторот и градежното земјиште

Една од основните надлежности кои ја имаат единиците на локалната самоуправа во земјата е уредувањето на просторот и градежното земјиште. Уредувањето на просторот и градежното земјиште е дејност од јавен интерес, а претставува збир на активности и мерки со кои се планираат, проектираат и изведуваат градби на објекти од инфраструктурата, заради обезбедување на непречен пристап до градежната парцела од јавен пат, поставување на водоводна и канализациона мрежа, електрична, ПТТ, топлификациона и други видови на инсталација до градежната парцела.

Објектите на комуналната инфраструктура кои се во функција на опслужување на градежната парцела се:

- Јавен пат кој служи за пристап до градежната парцела;
- Пристап до електрична мрежа;
- Приклучок на фекална канализација;
- Приклучок на ПТТ системот;
- Пристап за приклучок до топлификациониот систем;
- Уреденост на околината на градежната парцела со улици, тротоари, паркинзи, пешачки патеки и други јавни површини во согласност со Деталниот урбанистички план;
- Приклучок на гасоводен систем;
- Пристап на атмосферска канализација;
- Улично осветлување;
- Можност за приклучок на пречистителни станици и слично.

Уредување на просторот и уредување на градежното земјиште се врши врз основа на Годишни планови и програми, кои се одобруваат и носат од страна на општинскиот совет. Оваа годишна програма ги содржи следниве елементи:

- Просоторот кој е предмет на уредување;
- Обемот на работите за подготвување и расчистување на градежното земјиште;
- Обемот и степенот на опремување на градежното земјиште со објекти од основната и секундарната инфраструктура;
- Извори за финансирање на Програмата;
- Пресметување на трошоците за уредување на градежното земјиште;
- Висината на надоместокот за уредување на градежното земјиште и неговата распределба;
- Начин на распределба на средствата за финансирање, изградба и одржување на комуналната инфраструктура;
- Средства наменети за изработка на урбанистички планови и средства за изработка на документација за градење на инфраструктурните објекти;
- Временска рамка за извршување на Програмата и
- Останато.

Врз основа на тоа колкав е степенот на уреденост на градежното земјиште истиот може да биде од основен, повисок и понизок степен на уреденост.

Основниот степен на уреденост претставува опременост на градежното земјиште кое овозможува непречен пристап до градежната парцела од јавен пат, приклучок на електрична мрежа, водоводна мрежа и фекална канализација.

Понискиот степен на опременост на градежното земјиште е кога истото е опремено со помалку инфраструктурни објекти од основниот степен, додека повисок степен на уреденост на градежното земјиште е во случај кога имаме можност од приклучок од најмалку на уште еден инфраструктурен објект повеќе од основната уреденост на градежно земјиште.

Пример:

Основен степен на уреденост на градежното земјиште мора да ги има следниве карактеристики: пристап до јавен пат; приклучок на водоводна мрежа; приклучок на електрична мрежа и приклучок на фекална канализација.

Понизок степен на уреденост на градежно земјиште е кога имаме пристап на јавен пат, можност за приклучок на електрична енергија и можност за приклучок на водоводна мрежа. Во овој случај немаме можност за приклучок на фекална канализациона мрежа.

Повисок степен на уреденост на градежно земјиште имаме кога е овозможено да ги имаме условите од основниот степен на уреденост на градежното земјиште, но и дополнителни можности, како на пример, приклучок на топлификациски систем, приклучок на гасификационата мрежа, приклучок на атмосферската канализација и слично.

Во Годишната програма за уредување на градежното земјиште која се носи од страна на Советот на општината односно градот Скопје, се утврдува висината на надоместокот за уредување на градежно земјиште (комуналии) кое го плаќаат инвеститорите (граѓани и правни лица) при градба на објекти и градби. Овој надоместок е различен од општина до општина, во согласност со општинската политика утврдена од страна на Советот на општината, но најповеќе зависи од уреденоста на градежното земјиште и тој надоместок не може да биде поголем од вистинските трошоци за уредување на градежното земјиште. Реалност покажува многу различни висини на надоместокот за уредување на градежното земјиште во централните градски подрачја на одредни градови во земјата за речиси ист степен на уреденост на градежното земјиште и тоа:

Град	Штип	Кавадарци	Струмица	Тетово	Кочани	Гевгелија
Цена на м ² за индивидуална градба	2.200 ден за м ²	1.870 ден за м ²	1.700 ден за м ²	2.942 ден за м ²	1.830 ден за м ²	2.100 ден за м ²
Цена на м ² за стамбена градба	2.200 ден за м ²	1.870 ден за м ²	4.500 ден за м ²	2.942 ден за м ²	1.830 ден за м ²	2.100 ден за м ²

Извор: официјаните портали на општините.

Средставата кои ќе се соберат од надоместокот за уредување на градежното земјиште се приход на општината односно градот Скопје и со нив се реализираат активностите и инфраструктурните објекти кои се предвидени со Програмата за уредување на градежното земјиште.

Висината на надоместокот на уредувањето на градежното земјиште за територијата на Градот Скопје се утврдува со Годишната програма за уредување на градежното земјиште која ја носи Советот на Градот Скопје. Средствата кои ќе се соберат од надоместокот за уредување на градежното земјиште се распределуваат 60% за Градот Скопје и 40% за општината на чија територија се гради објектот за кој се плаќа надоместокот за уредување на градежното земјиште.

Пример:

Изградбата на трговскиот центар "Рамстор" е на територијата на Општина Центар, изградбата на хотелот "Александар Палас" е на територијата на општина Карпош, изградбата на болницата "Ре Медика" е на територијата на Општина Гази Баба, за сите овие објекти надоместокот за уредување на градежното земјиште е утврден со Одлука на Советот на Град Скопје, а се распределува 60% за Градската каса и 40% за општинските каси на чија територија се гради објектот.

Со Одлуката за уредување на градежното земјиште што ја носи Советот на Градот Скопје се предвидуваат (планираат) активностите кои треба да се преземат за уредување на градежното земјиште и простор кои се од примарен карактер и ги користат речиси сите жители на Градот Скопје. Секоја од скопските општини носи своја Годишна програма за уредување на градежното земјиште каде не се утврдува цена за надомест за уредување на градежното земјиште, но во согласност со Градската програма тие планираат уредување на градежното земјиште и просторот кој е од секундарен карактер.

Пример:

Изградбата на булеварот "Словенија" е во надлежност на градот Скопје Покрај булеварот, сета останата опрема (јавно осветлување, атмосферска канализација, тротоари, пешачки патеки, јавно зеленило и слично) е обврска и надлежност на градот Скопје. Улиците кои се поврзуваат на булеварот "Словенија" се обврска на Општина Бутел.

Издавање на одобренија за градење на објекти од локално значење

Со почетокот на децентрализацијата (1 јули, 2005 година) општините, односно Градот Скопје, се здобија со нова надлежност, кој пред овој период ја извршуваша во целост централните владини институции, а тоа е издавањето на одобрение за градба. Според Законот за градба¹, се врши категоризација на пет врсти на градби и тоа:

Прва категорија се следниве градби: нуклеарни градби; термоцентрали; центар за истражување; телекомуникациски системи; нафтовод; магистрален гасовод и продуктовод; автопат; магистрален пат; главна пруга; аеродром; хидроелектрана над 10 МВт; далновод со напонско ниво над 110 КВ; депонија за опасен отпад и друго;

Втора категорија на градби се: градби наменети за вршење на функциите на државата; градби на дипломатски, конзуларни претставништва, како и организации и специјализирани агенции на ОН и Советот на Европа; градби наменети за високото образование; градби наменети за терцијалната здравствена заштита; регионален пат; граничен премин; хидроелектрана од 2 до 10 МВт; трафостаница на 10 КВ; далновод до 110КВ; разводна гасоводна градска мрежа; жичара; градба за одбраната и заштитата; регионален водоснабдителен и водостопански систем; опсерваторија и друго;

¹ Службен Весник на РМ, број 51 од 2005 година;

Трета категорија на градби се: градби наменети за основното и средното образование; градби наменети за спортски дејности (сали); градби од областа на културата; градби од верски карактер; градби наменети за примарната и секундарната здравствена заштита; градби наменети за социјалната заштита; стопанска и индустриска градба; угостителска градба; деловни градби; станбена и станбено-деловна градба со висина над три нивоа; локален пат и улица; локална пруга; хидроелектрана до 2 МВт; локална градска гасоводна мрежа; ски-лифтови; локален водоснабдувачки систем; локален канализационен систем со прочистителна станица; локална водостопанска градба; депонија за комунален отпад и друго;

Четврта категорија на градби се: станбена и деловна градба до три нивоа на висина; трафостаница до 10КВ; градба за мало стопанство до две нивоа и слично;

Петта категорија на градби се: семејна кука; меморијален споменик и спомен обележје; приземна стопанска градба со стопански двор; киоск и друга градба од монтажна конструкција; спортски терен кој со својата површина е поставен рамно на теренот (фудбалско игралиште, тениско игралиште и слично) и други градби од локален карактер.

За првите две категории издавањето на одобрение за градба е во надлежност на Министерот кој е надлежен за уредување на просторот, во овој момент Министерот за транспорт и врски.

Градоначалникот на општината или лице овластено од него се надлежни за издавање на одобрение за градба на градбите кои се од трета, четврта и петта категорија.

Инвеститорот, односно лицето кое сака да гради, поднесува барање до Градоначалникот на општината за издавање на одобрение за градба при што во склоп на барањето треба да ги достави и следниве документи:

- Решение за локациски услови со идеен проект во согласност со Законот за просторно и урбанистичко планирање;
- Комплетен основен проект во најмалку четири примероци, со извршена ревизија;
- Писмен извештај и согласност за нострификација, ако проектот е изработен во странство;
- Одобрена студија за оценка на влијанието на проектот врз животната средина од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со Законот за животна средина и
- Одобрена студија со позитивна оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита на објектот во согласност со генералната државна стратегија за контрола и намалување на сеизмичкиот ризик.

За повеќе информации околу процедурата за одобрение на градба можете да го посетите веб порталот на Заедницата на единиците на локалната самоуправа на Република Македонија-ЗЕЛС¹. Многу општини во земјата на своите веб портали² ги имаат во електронска форма документите (обрасците) за одобрение за градба и останати документи кои се неопходни пред почетокот на изградба или доградба на одреден градежен објект.

Одобрението за градба се издава во рок од седум дена од денот на прибирањето на комплетната документација. Против ова решение е дозволена жалбена постапка во рок од 15 дена од денот на примеот на Решението до Министерот надлежен за работите од областа на уредување на просторот.

¹ www.zels.org.mk

² www.berovo.gov.mk; www.veles.gov.mk; www.kocani.gov.mk; www.ohrid.gov.mk; www.kumanovo.gov.mk; www.strumica.gov.mk; www.skopje.gov.mk; www.struga.gov.mk;

Во случај да инвеститорот не отпочне со градба во рок од 2 години од денот на издавањето на Одобрението за градба истото не важи и треба да се отпочне истата процедура како за издавање на ново одобрение за градба.

Локален економски развој

Многу пати Ви се случило да побарате прием кај градоначалникот на општината, со надеж дека проблемот со Вашата невработеност ќе биде решен од негова страна. Најчест одговор кој сте го добиле од страна на градоначалникот на општината е дека локалните власти не се во состојба да го решат проблемот со невработеноста во општината.

Со почетокот на децентрализацијата, за прв пат во Република Македонија, општините добија законска надлежност¹ со која им се овозможува да се грижат за локалниот економски развој. Покрај Законот за локална самоуправа кој ја дава законската општа рамка за надлежноста на локалните власти, постојат и други Закони² со кои се дорегулираат надлежностите на локалните власти во локалниот економски развој. Оваа надлежност допрва ќе се развива бидејќи досега за економскиот развој се грижеше исклучиво централната власт и подрачните единици на министерствата во општините.

Законот за локална самоуправа предвидува повеќе активности и мерки кои општините треба да ги преземат, заради спроведување на надлежностите од сферата на локалниот економски развој. Кога се зборува за оваа надлежност, истата ги опфаќа следните работи:

- Планирање на локалниот економски развој. Оваа надлежност пред с подразбира изработка на плански документи, најчесто во форма на Стратегија за локален економски развој, каде се планираат активностите и мерките со кои треба да се подобри економската состојба на општината. Во овие плански документи најчесто се опфаќаат и развојните и структурните приоритети на општината, но и носителите и одговорните субјекти за реализација на Стратегијата за локален економски развој. При изработката на Стратегиите за локален економски развој се вклучени повеќе заинтересирани страни, кои заеднички ги утврдуваат развојните приоритети на општината.

Пример:

Добар пример за изработка и реализација на Стратегија за локален економски развој на Општина Илинден за периодот од 2006 до 2011 година. При изработка на Стратегија имаше претставници на локалната самоуправа, бизнис секторот, невладините организации, синдикалните организации, месните заедници и останати заинтересирани страни за изработката и реализација на Стратегијата за ЛЕР на Општина Илинден. Оваа Стратегија има важност од 5 (пет) години и е усвоена едногласно од страна на Советот на Општина Илинден во текот на 2006 година. Реализацијата на самата Стратегија е видлива бидејќи Општина Илинден последниве неколку години е една од општините во земјата каде имаме голем број на домашни и странски инвестиции.

www.ilinden.gov.mk

¹ член 22, став 1, точка 4 од Законот за локална самоуправа;

² Закон за угостителската дејност, Службен Весник на РМ, број 62 од 2004 година;
Закон за туристичката дејност, Службен Весник на РМ, број 62 од 2004 година;

• Утврдување на развојните и структурните приоритети

Овие приоритети се утврдуваат во планските документи донесени од страна на Советот на општината, најчесто во Стратегијата за локален економски развој. Многу општини заради проблемите кои се појавија во периодот на транзиција имаат огромна бројка на невработени, а развојот на индустриските гранки кои вработуваат многу лица е на ниско ниво. Во развојните стратегии се бараат начини и мерки како да се намали невработеноста во општината, но најчесто овие активности и мерки се во тесна врска со националната стратегија на државата за намалување на невработеноста. Преквалификацијата на работната сила е една од мерките кои се нудат за зголемување на вработеноста. Образовување на млади кадри во редовниот образовен процес за оние стопански гранки за кои постои побарувачка на работна сила е една од мерките кои можат да придонесат за вработување на младите луѓе.

Пример:

Од страна на некои единици на локалната самоуправа се организираат различни курсеви со кои се подобрува квалификациската основа на работната сила и нивна можност за преквалификација и дообразовување. Најчесто се организират курсеви за обука за работа на компјутери или за учење на одредени странски јазици.

• Поддршка на развојот за малите и средните претпријатија и на претприемништвото

Како што претходно истакнавме, оваа надлежност е сосема нова за општините и од тие причини тие треба со својата инвентивност и креативност, но и во согласност со нивните стратешки документи за локален економски развој да изнајдат начини, форми и мерки со кои ќе дадат поддршка во развојот на малите и средните претпријатија и на претприемништвото во нивната општина. Една од мерките за поддршка на малите и средните претпријатија може да биде создавање индустриски зони каде што заинтересираните мали и средни претпријатија би можеле да добијат градежно земјиште за нивните стопанско-деловни објекти, по цени кои ќе бидат пониски од пазарните цени кои се во одредена општина. За реализација на индустриската зона, основен предуслов е да општината има во сопственост одредено градежно земјиште со кое ќе може да стопанисува и истото да го уреди за потребите на можните инвеститори.

Пример:

Пример за индустриска зона, која ја имаат изградено или предвидено локалните власти е на територијата на градот Велес, каде под поволни и пониски цени од пазарните се нуди градежно земјиште за изградба на нови стопански капацитети во индустриската зона.

Локалната самоуправа треба да биде еден од промоторите на производите и предностите кои ги нуди општината, но е можно и неколку општини од одреден микро регион да се здружат и да ги понудат производите и предностите на тој микро регион пред домашната и светската јавност и заинтересирани страни.

Пример:

Добар пример за промоција на одредени производи и регион е брендирањето на одредни производи или регион, со што овие производи и региони каде се произведуваат овие продукти имаат свој заштитен знак, а со тоа се зголемуваат цените на производите, но се гарантира и квалитетот на брендираните производи.

Ваков е примерот на брендирањето на регионот "Малеш" и на производите кои доаѓаат од овој Регион. Во проектот се вклучени бизнис секторот, индивидуални фармери, меѓународни организации, Општина Берово, Општина Пехчево и Општина Делчево.

Позитивен пример за промовирање на одреден микро регион е Регионот на Осоговијата, каде се промовираат предностите на овој планински регион и можностите за различни видови на туризам.

www.osogovoregion.gov.mk

Една од надлежностите кои ги добија локалните власти со почетокот на децентрализацијата е можноста да го продолжуваат работното време на угостителските објекти за еден час од дозволеното време за работа во согласност со Законот за угостителска дејност. Можноста од продолжување на работното време за уште еден час од максималното дозволено работно време е на барање¹ на заинтересираните угостителски субјекти, а Одлуката ја носи Советот на Општината.

Пример:

За работа на одредена категорија на угостителски објекти е неопходна лиценца која ја издава органот на државната управа надлежен за работите од областа на угостителството. За добивање на лиценцата, угостителот треба да плати надоместок кој за различна категорија на угостителски објект е различен. Висината на надоместокот за издавање на лиценцата ја утврдува Советот на општината, односно Советот на градот Скопје на чија територија се наоѓа угостителскиот објект за кој се бара лиценца. Висината на надоместокот може да биде различна од општина до општина, но минималната и максималната вредност на овој надоместок е утврдена од Законот за угостителска дејност и изнесува за:

- кабаре, во денарска противвредност од 2.500 до 5.000 евра
- ноќен бар, во денарска противвредност од 4.000 до 8.000 евра
- диско клуб во денарска противвредност од 7.500 евра

Добиените средства од надоместокот за добивање на лиценца се делат 50% за Буџетот на општината и 50% за Буџетот на Република Македонија.

¹www.berovo.gov.mk

Промоцијата на туристичките можности и предности на општината е една од основните обврски на единиците на локалната самоуправа. Туризмот и угостителството се услужни дејности кои не се искористени во земјата и се можност општините заедно со туристичко-угостителската заедница да создадат нови работни места и развој на својата општина, но и на микро регионот.

Пример:

Во одредени единици на локалната самоуправа, заедно со туристичките асоцијации се формираат различни форми на бироа за туризам, кои имаат основна дејност за туристичка промоција на општината и организирање на туристичките капацитети и туристички атракции за потенцијалните туристи. Не само познатите туристички центри работат на туристичка промоција на своите општини, имаме примери, како што е општината Ново Село, која со своите природни реткости како што се Смоларските и Колешински водопади интезивно и континуирано работат на туристичка промоција на својата општина.

www.novoselo.gov.mk

- Учество за воспоставување и развој на локалната мрежа на институции и агенции за промовирање на партнерството. Општината треба да учествува во создавање и воспоставување на институции и агенции кои ќе работат на промовирање на партнерствата, но и на промовирање на предностите за вложување на капитал во општината, а со тоа и за привлекување на инвеститори, кои би отвориле свои стопански капацитети во општината. Многу пати, претставниците на локалните власти (градоначалник или советник) се во ситуација да бидат промотори на својата општина за привлекување на странски и домашни инвеститори, кај кои постои спремност за инвестирање на капитал, но добрата соработка на локалните и централните власти е едно од клучните предуслови за при привлекувањето на странските инвеститери во земјата.

Пример:

Во текот на октомври 2007 година во Минхен, СР Германија се одржа ЕКСПО РЕАЛ 2007, каде се презентираа неколку проекти од Република Македонија за кои се потребни финансиски средства за нивна реализација. Најчесто носители на презентираниите саемските проекти во Минхен се единиците на локалната самоуправа од земјата. Постојат многу саемски манифестации надвор од нашата земја каде од една страна имаме огромна понуда на проекти, а од друга страна заинтересирани инвеститори кои се спремни да го инвестираат својот капитал за реализација на понудените проекти. Улогата на локалната самоуправа е токму да ги заинтересира инвеститорите за инвестирање на нивниот капитал во нашта земја и во општината, која е презентер на одредена самеска манифестација.

www.gtzredem.com.mk

Формирањето или поддршката на институциите и агенциите за поддршка на малите и средните претпријатија треба да им овозможат на малите и средните претпријатија одредени поволности, со кои ќе им ги намалат трошоците за работа, како заеднички настапи на саемски манифестации, правна помош, финансиски консалтинг и слично, со што овие претпријатија во нивниот првичен развоен период ќе добијат помош од овие институции. Најчеста форма на овие институции е така наречен бизнис инкубатор, каде се сместуваат новоформираните фирми, за период не подолг од пет години, каде имаат деловен простор кој е многу поефтин од пазарните вредности, сметководствени услуги, правна помош и слично кои исто така се по цени кои се многу пониски од пазарните.

Пример:

На територијата на општина Гази Баба е формиран бизнис инкубатор "ПСМ Фондација" кој им помага на младите луѓе да отпочнат свој бизнис и помага во развојот на новите мали и средни компании. Развојот на овој бизнис инкубатор е спој на невладиниот сектор (Синтеф, Сорос), Владата на Република Македонија и на Општина Гази Баба. Во текот на 2007 имаме неколку компании кои имаат седиште и работат во просториите на бизнис инкубаторот.

www.yesincubator.org.mk

Локалниот економски развој за територијата на град Скопје е поделен така што градските власти се грижат глобално за економскиот развој на ниво на градот, додека скопските општински власти за економскиот развој на територијата на нивната општина.

Градот Скопје е надлежен за развој и поттикнување на алтернативните видови на туризам, како на пример културниот туризам. Градот Скопје исто така треба да создаде услови за престој на туристите во градот, како и да врши туристичка промоција на градот.

Пример:

Надлежност која е исклучиво на Градоначалникот на градот Скопје е издавањето на одбранијата за работа на угостителските објекти, надвор од нивните затворени простории, во така наречени летни бавчи и тераси.

Можноста од продолжување на работното време на угостителските објекти е во исклучива надлежност на Советот на градот Скопје, со што советите на скопските општини немаат никаква надлежност за продолжувањето на работното време на угостителските објекти.

Исклучива надлежност на градоначалниците на скопските е општини е да водат евиденција за угостителите кои работат на нивна територија и да извршат упис во регистарот на физички лица кои вршат угостителска дејност од мал обем. Исто така градоначалниците на скопските општини водат евиденција за работното време на угостителските објекти на нивна територија.

Граѓаните од локалниот економски развој треба да очекуваат дека ќе има одредени позитивни ефекти, но фактот што оваа надлежност е нова за локалните власти и во најголема мера општините ќе бидат зависни од мерките и активностите кои ги презема Владата на Република Македонија првичните позитивни ефекти од реализацијата на оваа надлежност ќе се почувствуваат во еден среднорочен период од 3 (три) до 5 (пет) години.

Заштита на животната средина и природата

Законската рамка која ги одредува надлежностите во сферата на животната средина на општините се состои од следниве конкретни закони: Законот за животна средина, Законот за управување со отпад, Законот за амбиентниот воздух, Законот за заштита на природа и Законот за води.

Заштита на животната средина

Со оглед на големото значење на заштитата на животната средина, секоја општина ќе мора да превземе поголем број на активности и мерки за реализација на оваа надлежност. Една од првите активности кои ќе мора да се превземат е донесување на еден плански документ наречен Локален еколошки акционен план (ЛЕАП) кој го одобрува Советот на општината, а каде се предвидуваат мерките и начините за заштита на животната средина и природа.

Со овие планови, кои се носат за период од 6 години, општините треба јасно да посочат кои се идните активности со кои тие ќе ги спроведуваат законите од оваа област. Локалните планови содржат среднорочни и долгорочни мерки и активности за заштита на животната средина и здравјето на луѓето, од интерес на општините.

Надлежноста за спроведување на плановите е лоцирана во органите на општината. Следењето на процесот на имплементација на локалните планови го врши тело, формирано од страна на општината.

Дел од активностите на општините, согласно овој закон, е и издавање на Б интегрирани дозволи. Уредбата за определување на активностите на инсталациите за кои се издава дозвола за ИСКЗ (Интегрирано спречување и контрола на загадувањето), односно дозвола за усогласување, ги дефинира видовите активности кои подлежат на режимот на еколошки дозволи, како и временскиот распоред за поднесување на барање за дозвола за постојните инсталации.

Општините со децентрализацијата добиваат и надлежност за издавање на таканарачени Б - интегрирани еколошки дозволи, кои треба да ги поседуваат сите индустриски и стопански капацитети кои предизвикуваат загадување на животната средина од локално значење. Тоа значи да секој правен субјект, кој што се бави со производство, мора да достави до општината барање за Б - интегрирана еколошка дозвола. При тоа постојат јасно прецизирани правила како се издаваат овие дозволи.

Закон за управување со отпад

Со Законот за управување со отпад се дефинира интегриран и превентивен концепт за управување со отпадот кој вклучува:

- Планирање (стратегија, планови и програми);
- Постапување (собирање, селектирање, транспортирање, итн.) со различни видови отпад;

- Депонии и согорување на отпад;
- Увоз, извоз и транзит на отпад;
- Мониторинг и информативен систем.

Значаен опсег на надлежности и одговорности се трансферирани од централно ниво на единиците на локална самоуправа. Ова се однесува особено на управувањето со комуналниот (неопасен) отпад, и тоа, како во делот на планирање на управувањето со отпадот, така и во делот на директно спроведување на законските обврски.

Општините се обврзани да изготват и усвојат планови за управување со отпад. Плановите за управување со отпадот на ЕЛС треба да бидат во согласност со Националниот план за управување со отпад на Република Македонија и се донесуваат за период не пократок од три години, а не подолг од шест години. За реализација на планот, општината е должна да донесе Програма за управување со отпадот. Истата се донесува за период од една година.

ЕЛС се должни да ги објавуваат во јавност плановите и програмите за управување со отпад, а остварувањето на истите се финансира со средства од буџетите на општините, кредити, донации, надоместоци и други извори на средства.

Во делот на постапување со неопасниот комунален отпад, општините ги пропишуваат посебните правила со посебен пропис. Притоа, собирањето, транспортирањето и третманот на комуналниот отпад, како и одржувањето на местата за селективно собирање, се јавни услуги од локално значење. Општините се должни да овозможат исполнување на законските обврски за постапување со комуналниот неопасен отпад. Една или повеќе општини можат да основаат депонија за неопасен и инертен отпад.

ЕЛС се должни да развиваат и спроведуваат мониторинг на локално ниво за управување со неопасниот отпад.

Тие се, исто така, должни да организираат информативен систем на локално ниво, со кој се обезбедува собирање и презентирање на податоци за управувањето со неопасен отпад, а имаат право да водат Катастар за својата територија, во кој ги евидентираат создавачите на неопасен отпад.

Пример:

Пример: Во Македонија постои добар пример за собирање и сметување на отпад, а тоа е примерот на Дризла, во која се складира целиот отпад собран во Скопје. Дрисла е добро опремена со сите видови апаратура за различен вид на отпад и согласно последните анализи е единствена во земјата која ги запазува речиси сите критериуми за депонирање на отпад, согласно европските закони и прописи.

Како неуспешна приказна може да се посочи обидот, потпомогнат од странски проекти, да се организира една депонија за југозападниот регион. Проектот беше изготвен во 2003 година и предвидуваше депонирање на отпад од повеќе од 30 општини. Седиштето требаше да биде во Тополчани, прилепско. За жал, проектот не се реализираше, заради неможноста да се оствари договор меѓу сите инволвирани страни.

Закон за квалитетот на амбиентниот воздух

Во Законот за квалитетот на амбиентниот воздух е вграден новиот пристап за заштита на амбиентниот воздух, т.е. надворешниот тропосферски воздух, надвор од границите на сопственост на изворот, а во кој не е опфатен воздухот на работното место.

Овој законски инструмент ги уредува мерките за избегнување, спречување или намалување на штетните ефекти од загадувањето на амбиентниот воздух, преку:

- оценување на квалитетот на амбиентниот воздух
- утврдување на гранични вредности на квалитет и на емисии
- планирање на заштитата на амбиентниот воздух
- воспоставување на систем за мониторинг и информативен систем на квалитетот на амбиентниот воздух
- заштита на амбиентниот воздух од загадување од стационарни и од подвижни извори.

Надлежностите на ЕЛС, согласно одредбите на Законот, се пред се во сферата на планирање на заштитата и спроведување на системите за мониторинг и информативниот систем.

Циклусот на планирање вклучува основни плански документи на различено хиерархиско ниво. За општините тоа е:

- Програма за намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух. Идентификуваните проблеми, анализата на состојбите, како и предлог мерките за подобрување на истите се основните столбови на овој вид документ, кој е основа за креирање политики на локално ниво за заштита на воздухот.

Покрај наведеното, во зоните и агломерациите со евидентиран реален ризик, општините се должни да донесуваат акциони планови, кои особено дефинираат краткорочни мерки за намалување и отстранување на ризикот, како и да ја известуваат јавноста за состојбите.

Општините се должни да ги објавуваат во јавност програмите и акционите планови. Согласно начелото за пристап до информации, ЕЛС се должни да обезбедат пристап на јавноста до податоците и информациите коишто ги поседуваат.

ЕЛС имаат можност да воспостават локални мрежи за мониторинг, по претходно добиено мислење од МЖСПП (Министерството за животна средина и просторно планирање). Планирањето на овие мрежи, методологијата на мониторинг и доставувањето на податоците ги пропишува МЖСПП.

Закон за заштита на природата

Законот за заштита на природата ја уредува заштитата на природата преку заштита и одржливо искористување на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство. Истиот претставува интегрална рамка за заштита на видовите, нивните живеалишта и екосистемите, а го зема в предвид употребувањето на генетски модифицираните организми.

Во сферата на организација на заштитата на природата, општините се вклучени во:

- управувањето со заштитените подрачја - категорија Национален парк (НП), преку претставник на општината на чие подрачје се наоѓа НП во Управниот одбор на институцијата (Молика, Маврово и др.), и
- Националниот совет за заштита на природата, преку делегиран претставник од ЗЕЛС.

Закон за води

Овој законски текст е базиран на интегралниот пристап за управување со водните ресурси (вклучувајќи ги: планирањето на управувањето на ниво на сливни подрачја, искористување на водите, заштита од загадување, заштита од штетното делување на водите, како и водостопански објекти и услуги). Законот ја определува поделбата на надлежности помеѓу различни чинители.

Значаен дел од надлежностите во севкупниот систем за користење, заштита и управување со водите е лоциран во општините.

Како општа обврска, општините се должни да ги соберат, одведат и пречистат отпадните води што произлегуваат или се создаваат на нивното подрачје, вклучувајќи го и отстранувањето на милот. Тие се должни да обезбедат урбаните отпадни води што влегуваат во колекторските системи, пред испуштањето соодветно да се третираат, како и да обезбедат дека:

1. постројките се проектираат, градат, експлоатираат и одржуваат на начин којшто обезбедува успешна работа во вообичаени локални климатски услови;
2. прочистените отпадни води и милот добиен со третман на отпадните води да се искористуваат повторно, секогаш кога тоа е соодветно;
3. отстранувањето на отпадните води и милот не смее да доведе до негативни влијанија врз животната средина.

Општините се, исто така, должни да:

1. обезбедуваат, подобруваат и ги прошируваат канализационите системи, како и да ги чистат и одржуваат одводните;
2. се грижат за празнење на септичките јами, согласно потребите;
3. дозволат испуштање на индустриски отпадни води во канализационите системи во согласност со законот и да обезбедат услови за нивно одведување, собирање и прочистување; и
4. обезбедат мониторинг.

Општините во РМ не можат да се пофалат со добро спроведување на оваа надлежноа, а можна причина е и фактот што во последниве неколку децении никој не водел грижа за заштита на водите и не градел пречистителни станици. Со помош на разни проекти, финансирани од донаторите, изградени се неколку пречистителни станици, но за жал голем број од нив не функционира заради необученост на кадрите и недостаток на финансиски сретства за стартување на истите.

Со примената на новата законска регулатива се применува начелото загадувачот плаќа, како обврска на загадувачот на животната средина и природа, да ги надомести трошоците за отстранување на опасноста од загадувањето на животната средина, да ги поднесе трошоците за санација и да плати првичен надомест за штетата врз животната средина, како и да ја доведе животната средина во најголема мера во состојба која била пред оштетувањето на истата.

Заштита на животната средина и природа е надлежност која во иднина ќе зафаќа големи финансиски средства за нејзина реализација, бидејќи според високите стандарди на Европската Унија, нашата земја и општините ни од далеку не ги исполнуваат стандардите во оваа област.

Комунални дејности

Во вашето секојдневие најчесто се среќавате со проблемите од вашата околина. Многу пати се прашувате зошто се движиме по нечисти улици, неосветлени булеварии, несредни тротоари, ве напаѓаат кучиња скитници, кој е одговорен за оваа состојба и како истата да се подобри.

Овие секојдневни случки од нашата околина во македонското законодавство се нарекуваат комунални дејности и за нивно извршување се надлежни единиците на локалната самоуправа.

Успешното или неуспешното извршување на комуналните дејности е видлива и мерлива состојба за успешноста на локалните власти во извршувањето на нивните обврски кон граѓаните и заедницата. Граѓаните кои се корисници или треба да бидат корисници на комуналните услуги на ЕЛС треба да бидат подготвени да платат за комуналните услуги, но и да бараат од ЕЛС и од извршителите на овие комунални дејности да испорачуваат квалитетни, константни и навремени комунални услуги. За речиси сите комунални надлежности, постојат посебни закони¹ со кои дополнително се дорегулираат начините и постапките за извршување на комуналната дејност. Според Законот за локална самоуправа² единиците на локалната самоуправа се надлежни за следните комунални дејности:

- снабдување со вода за пиење;
- испорака на технолошка вода;
- одведување и пречистување на отпадните води;
- одведување и третман на атмосферските води;
- јавното осветлување;
- одржување на јавната чистота;
- собирање, транспортирање и постапување со комуналниот цврст и технолошки отпад;
- уредување и организирање на јавниот локален превоз на патници;
- снабдување со природен гас и топлинска енергија;
- одржување на гробови, гробишта, крематориуми и давање погребални услуги;
- изградба, одржување, реконструкција и заштита на локалните патишта, улици и други инфраструктурни објекти;
- регулирање на режимот на сообраќајот;
- изградба и одржување на уличната сообраќајна сигнализација;
- изградба и одржување на јавниот простор за паркирање;
- отстранување на непрописно паркираните возила;
- отстранување на хаварисаните возила од јавните површини;
- изградба и одржување на пазарите;
- чистење на оцаците;
- одржување и користење на парковите, зеленилото, парк-шумите и рекреативните површини;
- регулација, одржување и користење на речните корита во урбанизираните делови на општината;
- определување имиња на улици, плоштади, мостови и други инфраструктурни објекти.

Во Законот за комунални дејности³ се уредуваат општите начини и услови за извршување на комуналните надлежности за кои се одговорни општините и Градот Скопје.

Секоја ЕЛС заради подетално уредување на односите и на начинот на извршување на комуналните дејности треба да донесе Одлука за комунален ред⁴.

¹ www.pravo.org.mk

² Службен Весник на РМ, број 5 од 2002 година;

³ Службен весник на РМ, број 45, од 1997 година;

⁴ www.veles.org.mk

Оваа Одлука се носи од страна на Советот на ЕЛС и претставува еден од основните документи на секоја ЕЛС во земјата, бидејќи без нејзино донесување и примена тешко би се реализирале комуналните дејности во форма и на начин со кои би биле задоволни корисниците на комуналните услуги.

За реализација на комуналните дејности, ЕЛС најчесто формираат јавни претпријатија⁵ кои ги извршуваат повеќето комунални дејности или само одредена комунална дејност. Јавните претпријатија, кои се формираат од страна на Советот на ЕЛС, можат да бидат повеќенаменски во извршувањето на комуналните надлежности, а најчесто ги извршуваат следниве комунални дејности: водоснабдување, одведување на отпадните води, чистење на јавните површини, собирање, транспортирање и постапување на комуналниот и технолошкиот цврст отпад, изградба и одржување на пазари и слично.

Пример:

Во општина Кавадарци имаме Јавно комунално претпријатие "Комуналец" кое е формирано од страна на Советот на Општина Кавадарци и е надлежно за извршување на повеќе намени од областа на комуналните дејности и тоа: снабдување со вода за пиење, одведување и пречистување на отпадните води, одведување и третманот со атмосферските води, одржување на јавната чистота, собирање, транспортирање и постапување со комуналниот цврст и технолошки отпад, одржување на гробови, гробишта, крематориуми и давање погребални услуги, изградба и одржување на пазарите, одржување и користење на парковите, зеленилото, парк-шумите и рекреативните површини и регулација, одржување и користење на речните корита во населените места во Општината. Како што може да се забележи станува за повеќенаменско Јавно комунално претпријатие кое во најголема мера ги опфаќа повеќето комунални дејности.

www.komunalec.com.mk

Во ЕЛС, каде има поголем број на корисници на комуналните услуги, најчесто се формираат повеќе јавни претпријатија за извршување на помал број на комунални услуги или само за една комунална услуга.

Пример:

Во општина Битола имаме повеќе Јавни претпријатија формирани од страна на Советот на Општина Битола и тоа за следниве комунални дејности:

ЈП "Водовод" за водоснабдување, одведување и пречистување на отпадните води и одведување и третманот на атмосферските води;

ЈП "Нискоградба" за изградба, одржување, реконструкција и заштита на локалните патишта, улици и други инфраструктурни објекти; изградба и одржување на уличната сообраќајна сигнализација; изградба и одржување на јавниот простор за паркирање; отстранување на непрописно паркираните возила и отстранување на хаварисаните возила од јавните површини.

⁵ www.pravo.org.mk

➔ ЈП "Комуналец" за одржување на јавната чистота; собирање, транспортирање и постапување со комуналниот цврст и технолошки отпад; одржување на гробови, гробишта, крематориуми и давање погребални услуги; одржување и користење на парковите, зеленилото, парк-шумите и рекреативните површини и регулација.

ЈП "Пазари" за изградба и одржување на пазари;

www.bitola.gov

За извршување на одредени комунални дејности единицата на локалната самоуправа може да ангажира правни и физички лица кои ќе реализираат одредни комунални дејности.

Пример:

Ако ЕЛС заклучи дека извршувањето на одредени комунални дејности нема соодветна опременост и стручен кадар, тогаш за истите распишува јавен повик во согласност со Законот за јавни набавки и избира правно или физичко лице кое ќе ја изврши надлежноста во име на општината. Најчест пример е за распишување на јавен повик е за комуналната надлежност изградба, одржување, реконструкција и заштита на локалните патишта, улици и други инфраструктурни објекти.

Со важечките закони во Република Македонија постои и можност одредени комунални дејности да се дадат на извршување по пат на концесија на правни и физички лица. Издавањето на концесии не е многу практикувано во земјата и се очекува во иднина заради подобрување на квалитетот на услугите во комуналните дејности повеќе да се практикува.

Постои можност за одредени дејности да се издаваат и дозволи за извршување на овие дејности, како на пример погребалните услуги и одржување на гробовите и гробиштата.

Пример:

За некое физичко лице или правно лице да ја извршува комуналната дејност, погребални услуги и одржување на гробови и гробишта, мора да има дозвола од општината.

ОЗа комуналната надлежност на ЕЛС за определување имиња на улици, плоштади, мостови и други инфраструктурни објекти не се потребни посебни форми на организирање на јавни претпријатија или концесии, освен што Советот на ЕЛС носи Одлука за определување на имињата улиците, плоштадите и другите инфраструктурни објекти во согласност со Законот за определување на имиња на улици, плоштади, мостови и други инфраструктурни објекти.

Во општините со мешан етнички состав, каде една заедница има повеќе од 20% од жителите на општината, за Одлуката за промена на улиците, плоштадите, мостовите и другите инфраструктурни објекти, мора повеќе од половината на советниците кои припаѓаат на оваа заедница да гласаат за истата да има правна важност.

Секоја промена на името на улица и плоштад носи дополнителни финансиски обврски за граѓаните кои живеат на овие улици и плоштади, бидејќи своите лични документи (лична карта, пасош, возачка дозвола) треба да ги променат заради промената на името на улицата односно плоштадот. Затоа граѓаните треба да бараат од Советот на ЕЛС во случај да

донесе Одлука за преименување на одредена улица или плоштад, во Одлуката за промена, задолжително да има обврска, финансиските трошоци за промена на личните документи на граѓаните кои живаат на овие улици и плоштади да бидат на терет на ЕЛС.

Кои од комуналните дејности најчесто се извршуваат и колкав е степенот на извршување на комуналните дејности зависи од повеќе објективни и субјективни елементи. Во најголема мера ЕЛС ги извршуваат комуналните обврски за кои имаат сигурни извори на финансирање и инфраструктурни објекти за нивно извршување. Единиците на локална самоуправа кои имаат подолг период на опстојување имаат поразвиени форми на извршување на комуналните надлежности, додека ЕЛС кои се формирани после 1996 година имаат помал број на комуналните надлежности кои ги извршуваат.

Пример:

Во општина Кочани имаме Јавно комунално претпријатие „Водовод“ кое е формирано од страна на Советот на Општина Кочани и е надлежно за извршување на повеќе намени од областа на комуналните дејности и тоа: снабдување со вода за пиење, одведување и пречистување на отпадните води, одведување и третманот со атмосферските води, одржување на јавната чистота, собирање, транспортирање и постапување со комуналниот цврст и технолошки отпад, одржување на гробови, гробишта, крематориуми и давање погребални услуги, изградба и одржување на пазарите, одржување и користење на парковите, зеленилото, парк-шумите и рекреативните површини и регулација, одржување и користење на речните корита во населените места во Општината и други јавни активности. Како што може да се забележи станува за повеќенаменско Јавно комунално претпријатие кое во најголема мера ги опфаќа повеќето комунални дејности.

www.vodovodkocani.com.mk

За извршување на одредени комунални услуги се потребни големи финансиски оптоварувања како на општинскиот буџет така и на домашниот буџет на граѓаните. Во голем број на единици на локалната самоуправа имаме системи на канализација кои завршуваат директно во речните корита без никаква обработка на отпадните води. Третманот на отпадните води не се реализира иако е во надлежност на ЕЛС или Јавното претпријатие кое ја извршува оваа надлежност, поради непостоење на пречистителна станица за отпадните води за чија изградба се потребни огромни финансиски средства, кои во крајна мера мора да ги обезбеди ЕЛС, а во текот на употребата на пречистителна станица и третманот на отпадните води, граѓаните треба да плаќаат дополнителни средства за оваа комунална услуга. Слична е состојбата со третманот на комуналниот цврст отпад, кој воопшто не се третира, бидејќи во земјата нема ниту една депонија според европските стандарди.

Пример:

Снабдувањето со гас и топлинска енергија е комунална дејност која се извршува само на територијата на градот Скопје и Битола. Во овие два примери извршувањето на надлежноста го реализираат приватни компании „Акционерски друштва, врз кои Градот Скопје и општина Битола немаат никакво влијание во управувањето и формирањето на цената на услугата. Законот за локална самоуправа им дава право на општините да можат да ја извршуваат оваа надлежност, но реалното извршување зависи од финансиската моќ на општината и граѓаните на нејзината територија или дел од територијата на која би требало да се врши снабдување со гас и топлинска енергија.

www.toplif.com.mk

Опфатот на населените места во една општина со една или повеќе комунални дејности е многу различен и може да имаме во градот или селото каде е седиштето на општината да се извршуваат поголем дел од комуналните дејности, додека во одредни периферни населени места да се извршуваат мал дел од комуналните дејности.

Пример:

Во градот Винаца кој е седиште на општина Винаца се извршуваат следниве комунални дејности: снабдување со вода за пиење; одведување и пречистување на отпадните води; одведување и третман на атмосферските води; одржување на јавната чистота; собирање, транспортирање и постапување со комуналниот цврст и технолошки отпад; одржување на гробови, гробишта и давање погребални услуги; изградба и одржување на пазарите; одржување и користење на парковите, зеленлото, парк-шумите и рекреативните површини; регулација, одржување и користење на речните корита во Винаца; регулирање на режимот на сообраќај; изградба и одржување на уличната сообраќајна сигнализација; изградба и одржување на јавниот простор за паркирање; определување имиња на улици, плоштади, мостови и други инфраструктурни објекти; јавното осветлување; изградба, одржување, реконструкција и заштита на улиците и другите инфраструктурни објекти и јавниот локален превоз на патници.

Во населеното место Трсино се извршуваат следниве комунални надлежности: снабдување со вода за пиење; јавно осветлување, одржување, реконструкција и заштита на локалните патишта, улици и другите инфраструктурни објекти и јавниот локален превоз на патници.

www.opstinavinica.gov.mk

За одредни комунални дејности е потребно да се донесат подзаконски акти, кои ги носи Советот на ЕЛС, додека реализацијата е најчесто од страна на овластени државни или општински органи, кои треба да ја спроведат комуналната надлежност за која се однесува подзаконскиот акт.

Пример:

Режимот на сообраќај има класификација на комунална дејност и е во надлежност на Советот на ЕЛС. Со посебна Одлука Советот на ЕЛС, го утврдува режимот на сообраќај на улиците и локалните патишта, а контролата врз извршувањето на оваа комунална дејност е обврска на МВР и инспекциските служби на ЕЛС.

Уредувањето и организирањето на јавниот локален превоз на патници е комунална дејност која бара од локалните власти да донесат подзаконски акти со кои ќе се реализира оваа надлежност. Извршувањето на оваа надлежност е од страна на правни и физички лица кои добиваат дозвола (лиценца) од страна на единицата на локалната самоуправа за да можат да ја извршуваат оваа дејност.

Пример:

Советот на ЕЛС носи Одлука во која се регулираат облиците и начинот на организирање на јавниот превоз на патници на територијата на својата ЕЛС. Најчест пример е Одлуката за организирање на такси превозот на патници, каде се утврдуваат сите поединости за облиците и начините за извршување на такси превозот на патници на територијата на ЕЛС. Во Одлуката се определуваат ознаките на такси возилата, техничките особини на возилата кои треба да се исполнат за да може да бидат такси возила, цената на услугите и слично.

www.skopje.gov.mk

Кога се зборува за комуналните дејности на територијата на градот Скопје истите се поделени помеѓу Градот Скопје и 10-те општините кои постојат на територијата на Скопје. Извршувањето на комуналните дејности зависи од нивниот карактер, но и од местоположбата каде треба да се извршат одредени активности за реализација на одредена комунална надлежност. Законот за град Скопје¹ е правниот документ каде се врши разграничување на надлежностите помеѓу Градот Скопје и скопските општини.

Во исклучива надлежност на Градот Скопје, што значи дека само Градот Скопје може да ги извршува следниве комунани дејности.

- категоризација и именување на градските населби, улици, плоштади, мостови и други инфраструктурни објекти;
- снабдување со вода за пиење од единствениот водоснабдителен систем за Градот Скопје;
- одведување и пречистување на отпадните води;
- одведување и испуштање на атмосферските води;
- обработка и испорака на технолошка вода;
- одржување на депониите за комунален и друг вид неопасен отпад;
- уредување и организирање на јавниот градски и приградски превоз на патници;
- одржување и користење на градските паркови и парк - шумите на подрачјето на градот Скопје, како и водните и спортско - рекреативните зони утврдени со Генералниот урбанистички план и други заштитени подрачја во согласност со закон;
- поставување, замена, отстранување и одржување на сообраќајните знаци и заштитна опрема на локалните патишта и улици;
- утврдување услови и режим на сообраќајот на подрачјето на градот Скопје;
- снабдување со природен гас и топлинска енергија;
- изградување, водење, одржување и користење на единствениот географски информативен систем (ГИС) на градот Скопје;
- регулација, одржување и користење на речните корита во урбанизираните делови на градот;
- дезинсекција на подрачјето на градот Скопје;
- ерадикација на животни скитници;
- определување на места за закоп на мртви животни и нивно одржување и
- украсување на градот Скопје.

¹ Службен весник на РМ, број 55, од 2004 година;

Кога се зборува за комуналните дејности на територијата на градот Скопје истите се поделени помеѓу Градот Скопје и 10-те општини кои постојат на територијата на Скопје. Извршувањето на комуналните дејности зависи од нивниот карактер, но и од местоположбата каде треба да се извршат одредени активности за реализација на одредена комунална надлежност. Законот за град Скопје¹ е правниот документ каде се врши разграничување на надлежностите помеѓу Градот Скопје и скопските општини.

Во исклучива надлежност на Градот Скопје, што значи дека само Градот Скопје може да ги извршува следниве комунални дејности.

- категоризација и именување на градските населби, улици, плоштади, мостови и други инфраструктурни објекти;

- снабдување со вода за пиење од единствениот водоснабдителен систем за Градот Скопје;

- одведување и пречистување на отпадните води;

- одведување и испуштање на атмосферските води;

- обработка и испорака на технолошка вода;

- одржување на депониите за комунален и друг вид неопасен отпад;

- уредување и организирање на јавниот градски и приградски превоз на патници;

- одржување и користење на градските паркови и парк - шумите на подрачјето на градот Скопје, како и водните и спортско - рекреативните зони утврдени со Генералниот урбанистички план и други заштитени подрачја во согласност со закон;

- поставување, замена, отстранување и одржување на сообраќајните знаци и заштитна опрема на локалните патишта и улици;

- утврдување услови и режим на сообраќајот на подрачјето на градот Скопје;

- снабдување со природен гас и топлинска енергија;

- изградување, водење, одржување и користење на единствениот географски информативен систем (ГИС) на градот Скопје;

- регулација, одржување и користење на речните корита во урбанизираните делови на градот;

- дезинсекција на подрачјето на градот Скопје;

- ерадикација на животни скитници;

- определување на места за закоп на мртви животни и нивно одржување и

- украсување на градот Скопје.

Скопските општини во нивна исклучива надлежност ги имаат само следниве комунални дејности:

- отстранување на нерегистрирани моторни и други возила од јавните површини;

- дезинфекција и дератизација и

- изградба и одржување на јавни санитарни јазли.

Има голем број на комунални дејности кои се поделни меѓу Градот Скопје и скопските општини, врз основа на значењето на инфраструктурните објекти за извршување на комуналната дејност, но и обемот при самото извршување на комуналната дејност. Многупати овие поделени надлежности помеѓу градот Скопје и скопските општини се проблематични во нивното извршување и граѓаните реагираат на обемот, квалитетот и константноста при извршувањето на овие надлежности.

Поделени надлежности се следниве:

- изградба, користење, заштита и одржување на магистралните и собирни улици и други инфраструктурни објекти - Градот Скопје;

¹ Службен весник на РМ, број 55, од 2004 година;

- изградба, одржување, реконструкција и заштита на сервисни и станбени улици и други инфраструктурни објекти - Скопска Општина;
- изградба, одржување и реконструкција на водоводната и канализационата мрежа во урбаните средини - Градот Скопје;
- одржување на јавната чистота на јавните сообраќајни површини - Градот Скопје;
- одржување на јавната чистота на сервисните и станбените улици - Скопска општина;
- изградба и одржување на јавното осветлување на магистралните и собирните улици на подрачјето на Градот - Градот Скопје;
- изградба и одржување на јавното осветлување на станбените и сервисните улици на подрачјето на Општината - Скопска Општина ;
- собирање и транспортирање на комуналниот и друг вид неопасен отпад - Градот Скопје;
- организирање, изнесување и транспортирање на комунален и друг вид неопасен отпад - Скопска Општина;
- одржување на јавното зеленило на магистралните и собирните улици - Градот Скопје;
- одржување и користење на зеленилото на сервисните и станбените улици - Скопска Општина;
- изградба, одржување и користење на јавните паркиралишта од значење за градот Скопје, утврдени со урбанистички план - Градот Скопје;
- изградба, одржување и користење на јавни паркиралишта од значење за општината, утврдени со урбанистички план - Скопска Општина;
- одржување на гробовите, гробиштата, крематориумите и давање на погребални услуги на градските гробишта, утврдени со урбанистички план - Градот Скопје;
- одржување на гробовите и гробиштата и давање на погребални услуги на општинските гробишта, утврдени со урбанистички план - Скопска општина;
- изградба, користење и одржување на пазари на големо и пазари за продажба на моторни возила на подрачјето на градот Скопје - Градот Скопје;
- одржување и користење на јавните пазари - Скопска општина.

Законската поделба на надлежностите помеѓу Градот Скопје и скопските општини, најчесто не е достапна за граѓаните и многупати се во дилема кој е надлежен ако немаме вода за пиење или комуналниот отпад не е собран подолг период. Се надеваме дека погоре наведените разграничувања на надлежностите ќе ви ја појаснат состојбата со надлежностите на Градот Скопје и скопските општини во комуналните дејности.

Членот 18 од овој Закон им овозможува на скопските општини да формираат јавни служби за вршење на јавните работи од локално значење предвидени во овој Закон за Градот Скопје. Кои од скопските улици имаат третман на магистрални и собирни е утврдено со Одлука¹ на Советот на градот Скопје, додека останатите улици кои немаат третман на магистрални и собирни се во надлежност на скопската општина на чија територија се наоѓа.

Советот на Градот Скопје² има формирано Јавни претпријатија со 100% сопственост на Градот Скопје, кои се одговорни за извршување на комуналните надлежности на градот. Тоа се следниве јавни претпријатија:

- П „Паркови и зеленило“ кое е надлежно за одржување и користење на градските паркови и парк - шумите на подрачјето на градот Скопје, како и водните и спортско - рекреативните зони утврдени со Генералниот урбанистички план и други заштитени подрачја во согласност со закон и одржување на јавното зеленило на магистралните и собирните улици;

¹ www.skopje.gov.mk

² www.skopje.gov.mk

- ЈП „Улицы и патишта“ кое се грижи за изградба, користење, заштита и одржување на магистралните и собирни улици и други инфраструктурни објекти, додека пак негова основна дејност е одржување на улиците и сообраќајната сигнализација во летни и во зимски услови.
www.jpuliciipatista.com.mk

- ЈП „Комунална хигиена“ е надлежна за собирање и транспортирање на комуналниот отпад; одржување на јавната чистота на јавните и сообраќајните површини и депонирање на комунален и медицински отпад; www.khigiena.com.mk

- ЈСП „Скопје“ е одговорно за извршување на јавниот градски и приградски превоз на патници; www.jsp.com.mk

- П „Водовод и канализација“ е одговорна за извршување на следниве комунални дејности на територијата на Градот Скопје: снабдување со вода за пиење од единствениот водоснабдителен систем за Градот Скопје; одведување и пречистување на отпадните води; одведување и испуштање на атмосферските води и обработка и испорака на технолошка вода; www.vodovod-skopje.com.mk

- П „Градски паркинг“ кое е одговорно за комуналната надлежност за изградба, одржување и користење на јавните паркиралишта од значење за градот Скопје, утврдени со урбанистички план, како и отстранување на непрописно паркирани моторни возила.

Пример:

Ако го земеме примерот со одржувањето на јавните зелени површини, на територијата на градот Скопје, ќе заклучиме дека од страна на Градот Скопје е формирано посебно Јавно претпријатие за одржување на овие зелени површини, но истото ги одржува само зелените површини за кои е надлежен Градот Скопје, како што се Градскиот Парк, зеленилото на магистралните улици, парк шумата Водно. За останатите зелени површини, како што се зеленилото околу стамбените блокови, треба да ги одржуваат општините во градот Скопје.

Општина Аеродром им донира машини за косење на трева на куќните совети во стамбените блокови, со што им создава услови на станарите за редовно и постојано одржување на јавното зеленило.

Општина Гази Баба формира сопствено јавно претпријатие кое ќе се грижи за одржување на јавните зелени површини, околу стамбените објекти и локалните улици.

Според Законот за локална самоуправа, член 56, е предвидена можност за формирање на Совет за заштита на потрошувачите, кој би се грижел за квалитетот на услугите кои што ги пружаат јавните служби и јавни претпријатија на Општината и градот Скопје. Секоја општина и Градот Скопје треба во Статутот да ги дефинираат составот, начинот на избор на членовите и делокругот на работа на Советот за заштита на потрошувачите.

Култура

Со примената на Законот за локална самоуправа и спроведувањето на процесот на децентрализација од 1 јули 2005 година, општините станаа надлежни за следните надлежности во културата:

- институционална и финансиска поддршка на установите и проектите од областа на културата;
- негување на фолклорот, обичаите, старите занаети и слични културни вредности;
- организирање на културни манифестации и
- поттикнување на разновидни и специфични форми на творештво.

Општините и во изминатиот период имаа активности од областа на културата, но нивното планирање, финансирање и реализација се одвиваше во согласност со финансиските можности на општината, а се разбира и во согласност со потребите на граѓаните за културни настани и активности. Во принцип во периодот од 1996 година па сè до 1 јули 2005 година најчесто општините се фокусираа на помали културни манифестации и настани, додека немаа никакви управувачки права врз институциите од областа на културата, како што се: театрите, домовите на култура, библиотеките, музеите и други институции.

Од 1 јули 2005 година, со процесот на децентрализација, се пренесоа и одредни права на општините да управуваат со институциите од областа на културата, а пред с со домовите на култура, библиотеките, дел од музеите, дел од театрите и други институции од културата¹. Во многу општини, институциите од областа на културата за кои државата им даде национален карактер и тие останаа под надлежност на Владата на Република Македонија т.е. Министерството за култура.

Пример:

Во општина Струмица институции од областа на културата кои имаат локален карактер е само "матичната библиотека" Благој Јанков Мучето".

Институции од областа на културата кои имаат национален карактер, а се на територијата на Општина Струмица, се: Центар за култура "Антон Панов" и Завод за заштита на спомениците и музеј.

www.strumica.gov.mk

Со Законите² кои ја регулираат областа на културата се предвидува дека општината управува со институциите од областа на културата преку Управниот одбор и директорот на институцијата. Советот на единицата на локалната самоуправа ги избира членовите на Управниот одбор на институцијата кој има 5 члена, од кои 3 се претставници од редот на истакнати поединци од областа на културата и 2 претставници од редот на вработените во институцијата.

Управниот одбор го донесува Статутот на институцијата, по претходно позитивно мислење на Советот на општината, ја утврдува политиката и принципите за развој на институцијата, ја предлага годишната програма за работа, финансискиот план и годишната сметка до Советот на Општината и врши други работи утврдени со статутот на институцијата.

¹ Одлука на Владата за категоризација на институции

² Закон за култура, Службен Весник на РМ, број 59, од 2003; Закон за музеите, Службен Весник на РМ, број 66, од 2004; Закон за библиотеките, Службен Весник на РМ, број 66 од 2004;

Со локалните институции на културата раководи директор со мандат од 4 години, а го избира и разрешува градоначалникот на општината односно Градот Скопје. Директорот се избира по пат на јавен конкурс, најдоцна 3 месеци пред истекот на мандатот на претходниот директор. Пристигнатите документи од потенцијалните кандидати за избор на директор на институцијата ги разгледува 3 члена комисија формирана од Управниот одбор на институцијата. Комисијата доставува листа со предлог на кандидати од кои градоначалникот во рок од 15 дена од денот на доставувањето на листата треба да изврши избор на директор. Во случај градоначалникот да не се избере директор од предложените кандидати, градоначалникот именува в.д. директор за период од 6 (шест) месеци, а во меѓувреме треба да се повтори постапката за избор на директор. Зошто и како може да се разреши директорот на институцијата се уредуваат со статутот на локалната институција на културата.

Во одредени општини, а пред се општините кои се конституираа после 1996 година, не постоеја институции од областа на културата, па затоа со трансферот на основачките права од 1 јули 2005 година не можеше да се трансферираат основачки права на институции од оваа област, заради што во овие општини ретко имаме институции од културата.

Покрај институциите од областа на културата во кои физички се реализираат културните настани, постојат и културни манифестации кои не се врзани за одредена институција, туку сами за себе се комплексна форма на настани од културата.

Пример:

Охридско лето е фестивал кој се одржува секоја година и има карактер на национален фестивал, со многу различни форми и содржини од областа на културата. Во најголема мера финансирањето е од страна на Централниот државен Буџет, спонзорства и донации. Охридското лето се одржува на различни локации и во различни институции од областа на културата.

www.ohridskolet.com.mk

Штипско лето е манифестација од областа на културата која исто така се одржува на повеќе локации и во повеќе институции од културата, но има локален карактер.

www.stip.gov.mk

Финансирањето на институциите од областа на културата кои се во надлежност на единиците на локалната самоуправа е по пат на наменски, блок дотации и приходи од општинскиот буџет.

Наменските дотации се трансферираат од Централниот Буџет на државата на Општинскиот буџет, а со нив се финансираат одржувањето на објектите, обезбедување на греење, плаќање на комуналии (вода, струја, телефон, интернет и слично). Наменски дотации добиваат сите единици на локалната самоуправа на чија територија има институции од областа на културата кои по 1 јули 2005 година се децентрализирани, односно трансферирани од централно на локално ниво.

Блок дотациите се трансферираат од централниот буџет на буџетите на општините кои веќе се влезени во втора фаза од фискалната децентрализација. Со блок дотациите се финансираат платите и останатите надоместоци на вработените во институциите од културата.

Дел од програмските активности на институциите од културата се финансираат од Општинскиот Буџет, а дел од Буџетот на Министерството за култура. Постои можност програмските активности на институциите од областа на културата да се финансираат од спонзорства и донации.

Пример:

Во речиси сите општини во земјата постојат Културно уметнички друштва-КУД кои претсавуваат здруженија на граѓани кои се регистрирани според Законот за здруженија на граѓани и фондации. Оваа форма на изразување на културните вредности не е врзана за институција од областа на културата, па така финасирањето на културно уметничките друштва најчесто е од општинскиот буџет или од спонзорства и донации.

Во согласност со Законот за меморијални споменици и спомен обележјата¹, со овој закон се врши распределба на надлежностите помеѓу Општините и Собранието на Република Македонија, со што Општините добија надлежност да подигаат спомен-обележја, како што се: бисти, скулптури, плочи, чешми, фонтани и други уметнички и архитектонски дела и творби кои со својата содржина и ознаки одбележуваат настани и личности кои се од локално значење, додека Собранието на Република Македонија е надлежно за меморијалните споменици, со кои се одбележуваат настани и личности кои се од исклучително значење за Република Македонија. Советот на општината, односно Градот Скопје, донесуваат петгодишна Програма за одбележување на значајни настани и истакнати личности од локално значење. Во единиците на локалната самоуправа каде имаме повеќе заедници оваа програма се донесува во општинскиот Совет со таканаречен "Бадентеров"² модел на одлучување.

Иницијативата за подигање и одбележување на спомен-обележјата до Советот на општината можат да дадат: граѓаните, правните лица, здруженија на граѓани, фондации и други, а истите можат да учествуваат и во финасирањето на спомен-обележјата.

Ако се земе во предвид Градот Скопје и скопските општини во извршувањето на надлежностите од областа на културата, можеме да заклучиме дека институциите и манифестациите од културата кои имаат пошироко значење се во надлежност на Градот Скопје, додека останатите институции и манифестации се во надлежност на скопската општина на чија територија е лоцирана институцијата, односно се одржува културната манифестација.

Пример:

Ако ги земеме примерите на локалните власти во одредени општини во земјата, во кои се подигаат споменици на Александар Македонски и Скендер Бег, би требало да се запрашаме дали станува збор за личности од локален карактер и дали можеме да заклучиме дека локалните власти, надвор од своите овластувања (не станува збор за личности од локален карактер) превземаат активности за одбележување на овие две исклучителни личности. Според нас одбележувањето на овие две исклучителни личности е од национален карактер и за нивното одбележување треба да е надлежно Собранието на Република Македонија.

¹ Службен Весник на РМ, број 66, од 2004 година.

² При гласањето мора повеќе од половината на советници кои не припаѓаат на мнозинската заедница во ЕЛС, треба да гласаат за Одлуката.

Пример:

- Институции кои се во надлежност на Градот Скопје се:
- Библиотека Браќа Миладиновци;
- Културно информативниот Центар-КИЦ;
- Домот на култура Кочо Рацин;
- Младински културен центар;
- Музејот на Град Скопје;
- Универзална сала;
- Зоолошка градина и
- Детски културен центар Карпош;
- Останатите институции од областа на културата кои имаат локален карактер се во надлежност на општината на чија територија се лоцирани.

Спорт и рекреација

Како и останатите надлежности и оваа надлежност за прв пат се озаконува како законска обврска на Општините, да се грижат за одредени спортски активности и настани. Општините се должни да се грижат за следните надлежност во спортот и рекреацијата:

- развој на масовниот спорт и рекреативни активности;
- организирањето на спортски приредби и манифестации;
- одржувањето и изградбата на објекти за спорт;
- поддршка на спортските сојузи;

И во изминатиот период општините се грижеа за спортот и спортските манифестации, со тоа што одвојуваа средства од своите буџети, додека централната власт речиси воопшто не ги финансираше овие активности.

Со процесот на децентрализација, за жал нема дополнителни средства за оваа надлежност, па така општините ќе мора повторно да одвојуваат средства од сопствените приходи, ако сакаат да ја реализираат оваа надлежност. Дел од спортските објекти кои беа во сопственост на државата се пренесуваат на управување и стопанисување на локалните власти, но овој процес е бавен и сложен, ако се знае дека состојбата (градежна и финансиска) со спортските објекти во земјата е многу лоша.

Со Законот за градот Скопје, оваа надлежност е доделена на извршување на Градските власти, но не постои законска пречка и скопските општински власти да финансираат спортски манифестации и здруженија на спортисти, во зависност од нивните развојни општински планови и финансиска моќ.

Како поддршка на оваа надлежност во процесот на децентрализација, сведоци сме на делумно поголема поддршка на Владата на Република Македонија, во изминатите неколку месеци. Поддршката се состои во издвојување на финансиски средства и градење на спортски Сали во одреден број на општини, како и најава дека тој процес ќе продолжи и постојано ќе се зголемува бројот на општини кои ќе станат сопственици на спортски сали.

Но не смееме да ги забораваме и малите спортски игралишта, кои општините ги градат и ги градеа и пред почетокот на процесот на децентрализација. Тоа се најчесто терени за фудбал и кошарка, кои можеме да ги видиме, речиси во секоја населба во Скопје, но и во општините низ Македонија.

Пример:

Доколку во вашата населба немате рекреативни терени од овој тип, потребно е преку граѓанска иницијатива, потписи на поголем број на жители, или друг облик, да се обратите до вашата општина. При тоа апсолутно не е исклучено и лобирањето на општинските советници, избрани во вашата населба.

Важно е да вашиот предлог влезе во годишниот план на општината, и тоа ќе значи и реализација.

Овде, секако треба да ги споменеме и поддршките што општините ги даваат на спортските клубови и друштва од својот делокруг. Така да доколку постои фудбалски, ракометен, кошаркарски или сличен клуб, како и разни спортски друштва во вашата општина, бидете сигурни дека многу често и општините даваат финансиска и друга поддршка на истите. Тоа е во спортска опрема, донации за патувања и престој во други градови или припреми. Се разбира се во рамките на финансиската моќ на општината и планот за работа, усвоен од општинскиот совет.

Социјална заштита

За прв пат во рамките на законската регулатива во земјата, социјалната заштита и заштитата на децата, стануваат надлежност на општините. Надлежноста е уредена со следните закони:

- Закон за социјална заштита
- Закон за заштита на децата
- Закон за семејство
- Закон за основно образование (се мисли на градинките)
- Закон за цивилните инвалиди од војната

Кога се зборува за оваа надлежност имаме огромни надлежности на локалните власти и тоа:

- основање, финансирање и одржување на детските градинки и домови за стари и изнемоштени лица;
- остварување на социјалната грижа за инвалидните лица;
- остварување на социјалната грижа на деца без родители и родителска грижа, деца со посебни потреби, деца со воспитно-социјални проблеми, деца од еднородителски семејства, децата на улица;
- остварување на социјална грижа на лица изложени на социјален ризик;
- остварување на социјална грижа на лица засегнати со злоупотреба на дрога и алкохол;
- подигање на свеста на населението;
- домување на лица со социјален ризик;
- остварување на право и воспитување на деца од предучилишна возраст;

Извршувањето на овие надлежности мора да се усогласи со Националната програма за развој на социјалната заштита, која се носи од Министерството за труд и социјална политика на РМ, а во која се утврдени стандардите и постапките за реализација на овие надлежности на територијата на Р.М.

Како што може да се забележи имаме огромен број на надлежности кои со Законот за

локална самоуправа се предвидени како обврска и надлежност на општините, но за жал само мал дел од нив се реализирани. Најверојатно заради специфичната, финансиски скапа и сложена надлежност, одвивањето на процесот на децентрализација во оваа сфера е со забавено темпо. Единствено одреден прогрес се чувствува во основањето, финансирањето и одржувањето на детските градинки и Домови за стари лица, каде основачките права се трансферирани на општините и одржувањето на истите.

Раководењето на овие институции по правило е од два органи и тоа од Управниот одбор на институцијата од областа на социјалната заштита, кој е избран од страна на општинскиот Совет и директорот на установата, кој се избира на јавен конкурс од страна на Градоначалникот на општината. Финансирањето на овие институции сеуште го извршува централната Влада, со трансферирање на **наменски/блок дотации** на општините, кои потоа се трансферираат до установите од социјалната заштита.

Пример:

Може да се каже дека извесно поместување во насока на превземање на надлежноста има и во неколку други области, како што е вработувањето, каде општините имаат значителна соработка со подрачните единици на Агенцијата за вработување на РМ. Во оваа област се остварени неколку успешни проекти, и тоа за вработување на самохрани родители, за лица со пречки во развојот, за деца без родители, како и за лица со кои примаат социјална помош.

Пример:

Во 2007 година, во заедничка соработка помеѓу општините и Владата на РМ, реализирано е и отварање на народни кујни во 22 општини. Под мотото - еден оброк за стари и изнемоштени лица, изложени на социјален ризик, општините и Владата ги обединија силите и овозможија реализација на овој проект. Се очекува во 2008 да се продолжи со вакви или слични проекти, кои полесно треба да преминат во пракса.

Значајно е да се напомене, дека за дел од активностите во сферата на социјалната заштита се извршуваат и со помош и поддршка на невладиниот сектор во Република Македонија. Такви се примерите за отварање на СОС телефони за жртви на насилство, дневни центри за зависници од дрога, како и згрижување на деца без родители.

Скопските општини се надлежни за детските градинки, додека за останатите надлежности од областа на социјалната сфера е надлежен градот Скопје.

На крај е значајно, уште еднаш да се спомене дека во наредниот период се очекува голема активност во децентрализацијата на оваа област. Моменталната состојба е таква да општините сеуште се соочуваат со огромен недостаток на финансиски средства за овозможување на овој вид на услуги. Објектите на институциите, кои преминаа во сопственост на општините се во многу лоша состојба и на нив не е направена никаква интервенција во последните 20 години. Мора да се каже дека и опременоста со добро обучени луѓе во општинските администрации, кои би ја спроведувале и воделе оваа децентрализирана услуга, е се уште многу лоша.

Образование

Образованието како еден од важните сегменти на човековото секојдневие е надлежност која од 1 јули 2005 година ја извршуваат општините. Локалната самоуправа е надлежна за следните мерки и активности во образованието:

- основање, финансирање и администрирање на основните и средните училишта во соработка со централната власт;
- организирање на превоз и исхрана на ученици и нивно сместување во ученички домови.

Во периодот, по 1 јули 2005 година, од страна на Владата на Република Македонија се пренесени основачките права на основните и средните училишта на општините, со што се исполни првиот услов за децентрализација во оваа област. При преносот на основачките права се увиде дека голем број на основни и средни училишта имаат проблем со имотно-правните односи со земјиштето на кое се изградени училиштата, но во изминатите двеипол години работите се рашаваат постепено.

Управувањето на училиштата се одвива од страна на училишните одбори, а раководењето од страна на директорите на училиштата.

Бидејќи со процесот на децентрализација требаше да се намали влијанието на политиката во секојдневното работење на овие два управно-раководни органи, се пристапи на едно решение кое нуди намалување на секојдневните политички влијанија врз работата на училиштата.

Во основните училишта кои имаат повеќе од 24 паралелки, Училишниот одбор брои 9 члена и тоа:

- тројца претставници од наставниците, стручните соработници и воспитувачи, избрани од наставничкиот совет на училиштето;
- тројца претставници од родителите, односно старателите на учениците, кои ги избира советот на родители;
- двајца претставници од општината избрани од страна на Советот на општината;
- еден претставник од Министерството за образование, именуван од министерот за образование.

Во основните училиштата кои имаат помалку од 24 паралели, Училишниот одбор брои 7 члена и тоа:

- двајца претставници од наставниците, стручните соработници и воспитувачи;
- двајца претставници од родителите, односно старателите на учениците;
- двајца претставници од општината;
- еден претставник од Министерството за образование.

Во средните училишта, Училишниот одбор брои 12 члена и тоа:

- четворица претставници од наставниците;
- тројца претставници од родителите, односно старателите;
- тројца претставници од општината;
- по еден претставник од Министерството за образование и деловната заедница.

Претставници од наставниците, во училишните одбори, се бираат од научно наставниот совет, врз основа на предлог и најголем број на гласови.

Претставници од родителите, се бираат од родителскиот совет.

Претставниците на општината се бираат од Советот на општината.

Органи кои ги избираат членовите на училишниот одбор се истите како и кај основните училишта со тоа што претставник на деловната заедница го именува Стопанската комора на Република Македонија.

Директорот на основните и средните училишта се избира и разрешува од страна на Градоначалникот на општината, во согласност со законот. Но, при изборот на директор на едно основно или средно училиште, градоначалникот е ограничен при изборот, бидејќи Училишниот одбор, во согласност со законот, му предлага само еден кандидат за избор на директор. Предложениот кандидат, Градоначалникот треба да го избере. Доколку не се согласи со избор на предложениот кандидат, го враќа предметот на повторно разгледување кај Училишниот одбор, кој има задача да направи нов предлог.

Финансирањето на основното и средното образование се врши на два начина за разни групи на општини. За општините, кои се веќе влезени во втората фаза на имплементација на процесот на децентрализацијата, (51 општина), финансирањето на образованието се врши преку блок дотации, додека за останатите општини, кои се уште во првата фаза, финансирањето се врши преку наменски дотации. Се очекува до крајот на 2008 година, сите општини во Република Македонија, да бидат во втората фаза на спроведување на процесот на децентрализација. Делот за наменски и блок дотации е повеќе објаснет во делот за финансирање.

Пример:

Министерството за образование е обврзано, врз основа на средствата трошени во периодот кога централната власт беше одговорна за образованието, да определи трошоци на месечно ниво за сите општински училишта. Во тие трошоци се вклучени, за блок дотациите, платите на вработените, греење и одржување на училишните згради, комунални услуги, како и превозот на учениците. Училишните финансиски одделенија треба до одреден датум во месецот да изготват платни списоци со сите потребни сретства и да ги достават до општините. Општините, пак, имаат обврска да ги обработат таквите списоци за сите училишта на нивна територија и истите да ги достават до Министерството за образование, кои по проверката и одобрување ги испраќаат во Министерството за финансии. Доколку сите списоци и податоци се исправни, се дава одобрување и општините можат да поминат кон исплатата на платите на вработените во образованието. Во последно време бевме сведоци на низа незадоволства во врска со исплатите на платите во образованието, што често се одразуваше со штрајкови и други видови на незадоволства. Гледајќи ја процедурата, предходно опишана, можеме да заклучиме дека кривичката за тоа може да се лоцира во било кој субјект, чинител на ланецот. Тоа може да е Министерството за образование, кое не направило добра пресметка и предвидело помалку сретства, или не ги доставило податоците на време. Тоа може да се и училиштата кои не ги доставиле пресметките и списоците навреме до општините и со тоа го кочат цел процес и за другите училишта од соодветната општина. Тоа може да се и општинските служби, кои заради недоволно познавање на целиот процес, а задолжителната обука требаше да ја добијат од Министерството за образование, не стигнале навреме и во форма барана од централната власт, да ги достават бараните податоци.

Оваа надлежност на Градот Скопје во областа на образованието е поделена помеѓу Градот Скопје, кој е одговорен за средните училишта и скопските општини, кои се одговорни за основните училишта. Организирањето на превозот, исхраната и сместувањето на учениците во ученичките домови е надлежност и на градот и на општините, во зависност за каква категорија на ученици (основно или средно) станува збор.

Противпожарна заштита

Како и поголемиот дел надлежности и противпожарната заштита е надлежност, која е пренесена на локалните власти од 1 јули 2005 година, со почетокот на децентрализацијата. Во таканаречените стари општини имаме територијални противпожарни единици, кои се професионални и се под надлежност на општинските власти, а во Градот Скопје, под надлежност на градските власти. Постои можност да се формираат и професионални противпожарни единици во оние општини, кои се оддалечени најмалку 20 километри од веќе постоечка професионална противпожарна единица, но овде сега засега, останува проблемот на финансирање на овие нови единици, бидејќи со Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, финансирањето со противпожарната заштита не е решено на задоволително ниво.

Постои можност во општините да се формираат и доброволни противпожарни друштва и единици, кои исто така можат да учествуваат во гаснење на пожари. Според законот за пожарникарство составот на противпожарните единици зависи од бројот на жителите кои се покриени со таа единица и тоа:

- во општини од 5.000 жители до 12.000 жители мора да има 13 пожарникари, од кои 9 професионални пожарникари;
- во општини од 12.000 жители до 24.000 жители мора да има 17 пожарникари, од кои 13 професионални пожарникари;
- во општини од 24.000 жители до 50.000 жители најмалку еден професионален пожарникар на секои 1.500 жители;
- во општини над 50.000 жители најмалку еден професионален пожарникар на секои 2.000 жители.

Финансирањето на платите за професионалните пожарникари, се извршува, сеуште од централниот-државен буџет, но за разлика од останатите надлежности кои се пренесоа на локалните власти и каде се предвидоа т.н. блок дотации, овде немаме блок дотација, со што се создава една правна и финансиска несигурност, за една многу чувствителна и важна надлежност.

Општините се финансиски зависни од централната власт и за набавка на противпожарни возила, опрема и средства, кои исто така ги набавува и дистрибуира централната власт.

Повеќе информации на следниот портал: www.pozarnikari.strumica.gov.mk

Заштита и спасување

Оваа надлежност, во одредена мера постоеше и во досегашната работа на локалната самоуправа, но и со овој овој закон се предвидува дека општината мора да преземе мерки за заштита и спасување на граѓаните и материјалните добра од воени разурнувања, природни незгоди и други несреќи, и од последиците предизвикани од нив. Согласно законите со кои се регулира оваа материја, секоја општина од страна на Советот на општината мора да формира Просторен штаб за заштита и спасување, а исто така и просторни единици за заштита и спасување, како и обезбедување на финансиски и материјални средства за реализација на оваа надлежност.

Советот на општината треба да изготви плански документи со кои ќе се предвидат мерките и активностите кои треба да се преземат при заштита и спасување на граѓаните и материјалните добра.

Градоначалникот на општината издава наредба за употреба на просторните единици, формирани на нејзина територија, од страна на Советот на општината и јавните претпријатија и установи под надлежност на локалната самоуправа. Најчесто оваа надлежност општините ја практикуваат при временски незгоди, како поројни дождови, град, пожари и слично.

При реализацијата на оваа надлежност постои огромна поврзаност со централната власт, која во принцип носи плански документи за заштита и спасување на целокупната држава.

Во случај на поплава, Градоначалникот на општината издава наредба за ангажирање на единиците кои се формирани за оваа намена. Овие единици се обучени да им помогнат на поплавените граѓани и да ги заштитат нивните имоти. На загрозените граѓани им се обезбедуваат времени живеалишта, додека не се санираат последиците од полавата. Од страна на Советот на Општината се формира комисија за проценка на штетите кои се настанати од полавата.

Повеќе информации на порталот на Дирекцијата за заштита и спасување: www.dzs.gov.mk

ОРГАНИ НА ОПШТИНАТА И НИВНАТА УЛОГА

Од кои органи се состои општината, како единица на локалната самоуправа, по правило најблиска до граѓаните, секако е многу важна информација за секој граѓанин.

Со самото познавање на структурата и органите од кои е составена секоја општина, граѓанинот е во можност да се информира, но и да ги остварува своите права, утврдени со Уставот и другите закони во Република Македонија.

Заради поедноставно објаснување, но и заради суштинската и функционалната разлика, поделбата на органите на општината во овој текст ќе ја направиме на делови сочинети од избрани претставници и администрација на општината.

Избрани органи на општината

Избраните органи на општината се поделени на речиси сличен начин како и органите на државата, односно постои законодавна и извршна власт, речиси исто како Парламентот и Владата на државно ниво.

Совет на општината

Парламентот во општината, всушност е општинскиот совет, составен од советници, избрани на слободни локални избори. Бројот на советници во секоја општина е одреден согласно со бројот на жителите, така што најмал број на советници може да биде **9**, а најголем **33**.

Градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа е составен од **45** советници, што е одраз на спецификата на оваа единица како главен град на Република Македонија. Мандатот на советот на општината е четири години.

Односот помеѓу бројот на советници и бројот на жители во општините е прикажан во следната табела:

Жители	Членови на советот
До 5.000	9
од 5.001 до 10.000	11
од 10.001 до 20.000	15
од 20.001 до 40.000	19
од 40.001 до 60.000	23
од 60.001 до 80.000	27
од 80.001 до 100.000	31
Над 100.000	33

Улога и задача на Советот на општината е да ги застапува граѓаните од коишто се избрани и да се залагаат за подобрување на условите за живот на деловите од општината од кои се избрани, но и за целата општина.

Секој Совет на општина избира свој претседател, кој претседава со секоја седница. За приготвување на материјалите за состаноците на Советите, одговорни се претставници на општинската администрација, определени од Градоначалникот.

Советот е надлежен да:

- донесува Статут на општината и други прописи;
- донесува буџет на општината и годишна сметка на општината;
- ја утврдува висината на сопствените извори на приходи за финансирање на општината, во рамки утврдени со закон;
- формира јавни служби во рамки на надлежностите на општината и врши надзор на нивната работа;
- именува членови на управните одбори и на јавните служби, кои ги формира;
- усвојува програми за работа и финансиски планови за финансирање на јавните служби во општината;
- ги усвојува извештаите за извршување на буџетот и годишната сметка на општината;
- одлучува за давање дозвола за вршење на дејност од јавен интерес, а од локално значење, согласно законот;
- и усвојува извештаите за работа и годишните сметки на јавните служби, коишто ги основа општината;
- одлучува за начинот на располагање со сопственоста на општината;
- одлучува за начинот на вршење на финансиска контрола на буџетот на општината, согласно законот;
- го избира лицето кое раководи со подрачната единица на Министерството за внатрешни работи, согласно законот;
- го разгледува и усвојува извештајот за јавна безбедност на подрачјето на општината, кој го доставува до министерот за внатрешни работи и народниот правобранител.

Членовите на Советот на општината имаат мандат од четири години. Мандатот може да им престане:

- во случај на смрт,
- доколку е осуден со правосилна пресуда за кривично дело на казна затвор во траење од над 6 месеци,
- ако престане да биде жител на општината,
- ако со правосилно решение биде лишен од деловна способност,
- ако настапи случај на неспојливост со функцијата член на советот, согласно Законот за локални избори,
- Секако, членот на советот може да даде оставка и по своја волја.

На место на советникот на кој му престанува мандатот, врз основ на било кој од наведените примери, од изборната листа првиот следен кандидат, станува советник. Советниците во општините, за својата работа, добиваат надомест од општинскиот буџет.

Градоначалник

Градоначалникот се избира на непосредни локални избори и има мандат од четири години. Тој ја претставува извршната власт во општината.

Мандатот на градоначалникот му престанува, само во случај :

- во случај на смрт,
- доколку е осуден со правосилна пресуда за кривично дело на казна затвор во траење од над 6 месеци,
- ако престане да биде жител на општината,
- ако со правосилно решение биде лишен од деловна способност,
- ако настапи случај на неспојливост со функцијата, согласно Законот за локални избори,
- во случај на неоправдано отсуство, подолго од 6 месеци,
- ако поднесе оставка.

Во моментот не постои начин на кој незадоволните граѓани би биле во можност, со референдум или на некој друг начин да предизвикаат промена на Градоначалникот. Сведоци сме дека во Парламентот, во последно време, се покренуваат разни иницијативи за промена на законот, со што би им се овозможиле на граѓаните да можат, доколку се незадоволни, да покренат иницијативи за смена на градоначалниците. Идејата е сеуште во зачеток. Гласот на градоначалниците, изразен преку ЗЕЛС, вели дека тие немаат ништо против таквата измена на легислативата, но бараат таквите одредби да важат за сите претставници на власта кои се избрани на директни избори. Само за потсетување, на директни избори се бираат; Претседателот на државата, градоначалниците, членовите на општинските Совети и членовите на македонскиот Парламент.

Градоначалникот ги има следните надлежности:

- ја претставува и застапува општината;
- ја контролира законитоста на прописите на советот;
- ги објавува прописите во службеното гласило на општината;
- го обезбедува извршувањето на одлуките на советот;
- го обезбедува извршувањето на работите кои со закон и се делегирани на општината;
- до советот дава иницијатива и предлози за донесување прописи;
- го предлага буџетот и годишната сметка на буџетот на општината;
- го извршува буџетот на општината;
- избира директори на јавни служби кои ги основала општината по пат на конкурс;
- редовно го известува советот за извршување на своите надлежности во согласност со статутот на општината;
- решава управни работи за права, обврски и интереси на правни и физички лица. За извршување на оваа надлежност градоначалникот може да овласти раководен службеник да ја води постапката и да решава управни работи, како и да потпишува;
- дава предлог до советот за донесување на одлука за организирање на општинска администрација;
- донесува правилник за систематизација;
- раководи со општинската администрација;
- одлучува за вработување, како и за правата, должностите и одговорностите на вработените.

Општинска администрација

Општинската администрација е одговорна за извршување на работите во надлежност на органите на општината. Општинската администрација ја сочинуваат професионално вработени луѓе, согласно законите кои се на сила во Република Македонија. Поголемиот дел од вработените во општината имаат статус на државни службеници, што ги гарантира нивните права, но истовремено ги пропишува и нивните обврски, системот на напредување и на оценување.

Обврските на општинската администрација се:

- да ги подготвува актите за Советот и Градоначалникот;
- да ги подготвува седниците на Советот и Комисиите;
- да врши стручни работи за Советот и Градоначалникот;
- да го води сметководството на општината;
- да ја следи проблематиката од областите што се во надлежност на општината, да врши анализи на состојбата и да дава иницијативи и предлози за нивно решавање;
- да доставува информации и податоци во врска со активностите на општината на барање на надлежните органи или врз основа на закон;

- да управува со документите на општината, да ги чува с до нивното уништување односно предавање на Државниот архив на Република Македонија и
- да врши други работи што ќе ги определат Советот и Градоначалникот.

IV

ФИНАНСИРАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ

Сигурно е дека секој граѓанин е заинтересиран и сака да знае каде одат неговите пари од плаќањето на разни даноци и такси, како и што добива за возврат?!

Целта на овој текст е на Вас, граѓаните, да Ви се објасни подетално, како и зошто општината ги собира средствата во општинскиот буџет, но и како ги троши парите собрани од такси и даноци, како и дел од она што Вие го плаќате на име на даноци и такси, а завршува во општинската каса.

Изворите на финансирање на општината можат да се поделат на:

1. Сопствени извори на приходи
2. Дотации на средства од буџетот на Република Македонија и
3. Дотации од буџетите на фондовите и задолжувањето.

1. Сопствени извори на приходи

Сопствените извори на приходи на општините можат да се поделат на следниве подгрупи:

1.1 Локални даноци утврдени со закон:

- 1.1.1 данок на имот;
- 1.1.2 данок на наследство и подарок утврдени со закон;
- 1.1.3 данок на промет на недвижности и
- 1.1.4 други локални даноци утврдени со закон

Важно е да се каже дека за одредување на даночната основица за сите наведени категории на данок е пазарната вредност на сите видови имот која се утврдува според Методологијата пропишана од Владата на Република Македонија. Утврдувањето на вредноста, согласно Методологијата, ја врши комисија формирана од Советот на општината.

1.1.1 Данокот на имот е обврска на секој граѓанин, сопственик на имот. Обврската на граѓаните е најдоцна до 31 јануари во годината до даночната служба на општината да достават даночна пријава за нов имот или за нови податоци доколку има промена во состојбата на имотот. Градоначалникот на општината е должен да донесе решенија за висината на данокот на имот најдоцна до 31 март и истите да ги достави до граѓаните.

Стапката на данокот на имот изнесува 0,10%-0,20%, а точниот годишен процент го утврдува Советот на општината и тој може да се менува секоја година и да биде со различна вредност во различни општини.

ПРИМЕР: во Градот Скопје и десетте општини кои се наоѓаат на територијата на Градот Скопје, одговорноста за администрирање на данокот на имот и доставување на даночните решенија е обврска на администрацијата на Градот Скопје. Одлуката за висина на стапката на данок на имот ја носат општинските совети на десетте општини. Така може да се случи да живеете во Скопје, но во две различни општини, и да плаќате различни стапки на данокот на имот. Примерот е ист и со сите други општини во Република Македонија.

При пресметката на данокот на имот, за објектите во кои даночниот обврзник живее, се пресметува намалување од 50% од пазарната вредност. Тоа значи дека во куќите и становите во кои живеете, при пресметување на данокот ќе се изврши намалување на цената, додека за викендиците, но и за објектите кои ги издавате под закуп, данокот ќе се пресметува на полната пазарна вредност.

Значаен е фактот дека со промена на Законот за даноци од 1 јануари 2008 година, општините ќе почнат да го администрираат и данокот на севкупниот имот на правни лица, што не беше случај во изминатиот период.

ПРИМЕР: Во периодот до 2008 година, хотелот Холидај Ин, плаќаше данок на имот само на неколку административни канцеларии, а не и на сите соби и простории со кои го остварува приходот. Од почетокот на 2008 година, сопствениците на хотелот ќе мораат да го плаќаат данокот на имот на целата површина, која ја поседуваат, а пресметките на пазарната вредност ќе бидат направени согласно методологијата, усвоена од владата. Специјални комисии, формирани од општинските совети, ќе ја вршат проценката по погоре споменатата методологија.

1.1.2 Данокот на наследство и подарок е определен во зависност од редот на наследството. Стапката за данокот кој се однесува на подарок и наследство од втор наследен ред изнесува од 2% до 3%, а за трет наследен ред тој е од 4% до 5%, на пазарната вредност на имотот, додека за прв наследен ред данок на наследство и на подарок не се наплаќа.

Одлуката за висината на стапката и на овој данок е дел од одговорностите на Советите на општините.

1.1.3 Данок на промет на недвижности: Доколку решите да го продадете вашиот имот или пак да купите имот, имате обврска на општината да и платите данок. Стапката на тој данок се движи од 2% до 4%, од пазарната вредност на имотот. За висината одлучува Советот на општината.

1.1.4 Локални такси утврдени со закон

- 1.1.4.1 комунални такси;
- 1.1.4.2 административни такси;
- други локални такси утврдени со закон.

1.1.4.1 Комуналните такси се плаќаат за користење на определени права, предмети и услуги од јавен интерес, а од локално значење. Да ги плаќаат овие такси имаат обврска правните и физичките лица кои вршат дејност, но и граѓаните.

Комуналните такси се плаќаат за:

- секоја регистрирана фирма;

(Секоја регистрирана фирма, согласно закон, плаќа на годишно ниво одреден износ на име комунална такса, попозната како фирмарина. Решенијата со износот на таксата се доставуваат до правните лица, во исто време кога и решенијата за данок на имот).

- користење на површини во кампови;
- користење на простор пред деловни простории;
- истакнување на реклами;
- користење на музика во јавни локали;
- користење на плоштади за изложување на предмети;
- користење простор за паркирање.

(Секое физичко или правно лице во нашата земја, доколку сака да користи јавни површини за разен вид на активности, мора да побара дозвола од општината. Со самото тоа, а согласно закон, општината е задолжена да му пресмета и достави решение за наплата на комунална такса. За заштита на законитоста на ова оданочување, во склоп на општинската администрација, постојат и разни инспекциски служби, чија основна задача е ги следат, контролираат и казнуваат сите кои што постапуваат спротивно од пропишаните правила).

Висината на сите наведени такси се определува со одлука донесена од Советот на општината. Комуналната такса за користење и одржување на уличното и јавното осветлување е иста за сите граѓани, се наплатува преку сметките за електрична енергија и изнесува 25 киловат-часови за секое електрично броило во домаќинствата, месечно. За правните лица, пресметката е различна и зависи од тоа какви потрошувачи се тие. Таксата за улично осветлување не ја администрира општинската администрација, туку во соработка со општините наплатата ја прави ЕВН-ЕСМ, кои сретствата потоа ги префрлуваат на општинските сметки.

1.1.4.2 Административните такси се плаќаат за списите и дејствата во управните работи, кои ги извршува администрацијата на општините.

1.1.4.3 Локални надоместоци утврдени со закон:

- надомест за уредување на градежно земјиште;
- надоместоци за комунална дејност;
- надоместоци за просторни и урбанистички планови и
- други локални надоместоци утврдени со закон.

Надоместокот за уредување на градежното земјиште е приход на општината кој како обврска го има секој граѓанин или правно лице кое сака да гради објекти за живеење или какви било други објекти. За земјиштето, на кое се планира изградбата, биде оспособено, односно да се обезбедат сите приклучоци (водовод, канализација и патна инфраструктура), се плаќа надоместок за уредување на градежно земјиште, во народот познат како комуналии. Висината на надоместокот за уредување на градежно земјиште го утврдува Советот на општината.

Надоместоците за комунални дејности се однесуваат на надоместоците за користење на разни услуги, за кои граѓаните плаќаат.

Приходи од сопственост

- приходи од закупнина;
- приходи од камати и
- приходи од продажба на имот со чија продажба не се нарушуваат јавните функции и надлежности на општините.

Секоја општина која има сопственост, има право и да стопанисува со истата, односно да ја издава под закуп, да ја продава, но и да собира приходи од камата. Цената за секоја од овие категории треба да ја утврди Советот на општината.

Приходи од самопридонес

Во последно време оваа категорија на општински приходи е с поретка, но с уште се користи во поедини општини. Тоа се примери кога на референдум граѓаните се изјаснуваат дека одреден објект или инфраструктура се од витално значење за општината, но заради недостаток на средства, одлучуваат сами да се вклучат во затворање на финансиската конструкција. За таа цел Советот на општината распишува референдум за да ја согледа волјата на граѓаните да се пристапи кон овој начин на финансирање.

2 Дотации од средства од буџетот на Република Македонија

2.1 Приходи од персонален данок

Персоналниот данок е категорија на данок кој го собира државата, а се наплатува од платите на жителите на Република Македонија. Од вкупно собраните средства на овој основ, 3% се издвојуваат за општините.

Распределбата се прави согласно местото на живеење, така што ако живеете во општина Аеродром, а работите во општина Карпош, средствата од Вашата плата ќе се слеат во општина Аеродром.

Сосема е ист случајот за која било општина во Р. Македонија. Така што, ако работите во Битола, а живеете во Ресен, делот од персоналниот данок на Вашиот доход ќе се слее во буџетот на Ресен.

Во случајот на персоналниот данок на доход од физичките лица кои се занимаваат со занаетчиска дејност, ситуацијата е поинаква. Тој се слеа во општинските каси во целосен износ, односно 100%.

2.2 Приходи од данок на додадена вредност

Секој производ или услуга, која вие како граѓанин ќе ја купите и платите, во својата цена содржи 18% данок, наречен данок на додадена вредност (ДДВ). Овој данок се слива во централниот буџет, а само 3% од вкупниот износ на ДДВ, собран во изминатата година, се издвојува и оди во општините. При распределбата на данокот на додадена вредност на општините се користи формула (методологија) за точно определување на сумата која треба да ја добие секоја општина. Формулата се утврдува секоја година за наредната година, а како значаен учесник во нејзиното одредување, се јавува ЗЕЛС (Заедницата на единиците на локалната самоуправа на Република Македонија).

Вкупниот годишен износ на ДДВ, за секоја општина се исплатува во дванаесет еднакви месечни рати. Во последните 3 години те провенти наменети за општините се делеа согласно критериумот: 60% - број на жители, 27% - површина и 13% - број на населени места.

2.3. Наменски дотации

Наменската дотација се распоредува по општини, проекти и институции или програми од Министерството за финансии, на предлог на надлежните министерства и фондови за финансирање на конкретни активности. Оваа форма е најчесто користената форма од почетокот на имплементација на процесот на децентрализација и се користат за финансирање на дел од пренесените надлежности од централната на локалната власт.

Пример за наменски дотации се образованието, социјалата, како и спортот и културата. Со пренесување на дел од надлежностите, централната власт, освен објекти и вработени, мораше да пренесе и дел од финансиските средства за нормално функционирање на овие надлежности. Со наменските дотации, во областите од споменатите надлежности, се финансираа одржување на објектите, обезбедување на греење, плаќање на комуналии (вода, струја и слично), како и превоз на ученици во делот на образованието. Одлика на наменските дотации е и таа што во вкупната количина на средства, кои се префрлуваат на општините, точно се знаеше колку е предвидено за која активност и префрлување на средства од превоз на греење, на пример, не смее да има. Пресметките за тоа колку средства ќе бидат префр-

лени за одредена општина, ги прави централната власт, врз основа на историските трошоци, односно трошоците кои Владата ги имала во време кога управувала со наведените надлежности.

2.4. Блок дотации

Блок дотации се средства кои општините ги добиваат директно од државниот буџет а ги користат за финансирање на одредени надлежности, односно конкретни активности, преземени со отпочнување на втората фаза на процесот на децентрализација. За висината и распределбата на овие дотации одговорни се надлежните министерства и Министерството за финансии. Такви примери имаме во надлежностите основно и средно образование, социјална заштита, култура, спорт и рекреација и примарната здравствена заштита.

Разликата помеѓу наменската и блок дотацијата е таа што во блок дотацијата влегуваат и платите на вработените во децентрализираните институции, како и фактот што средствата во блок дотациите можат да се прелеваат. Односно, доколку се направи заштеда во греењето, средствата можат да се искористат за поправки или за помали инвестиции.

3. Дотации од буџетите на фондовите и задолжувањето

3.1 Капитални дотации

Капитални дотации, врз основа на програмата утврдена од Владата на Република Македонија, се користат за финансирање на инвестициони проекти. Општините треба да подготват квалитетни проекти со целосно затворена финансиска конструкција, за зафати што ги надминуваат нивните можности.

Такви се примерите за изградба на патна инфраструктура, водоводни системи, канализации, училишта и слично.

Задолжување на општините

Согласно законот за финансирање на локалната самоуправа, општините во првата фаза на спроведување на децентрализацијата немаат право да се задолжуваат кај банки или кај други субјекти. Тоа право општините ќе го добијат дури кога ќе влезат во втората фаза на спроведување на процесот на децентрализација и тој пристап ќе биде селективен и нема да важи за сите. Така до крајот на 2007 година, само 51 општина влезе во втората фаза, таканаречена фаза на фискална децентрализација.

Правото на задолжување, општините го стекнуваат од 1 јануари 2008 година.

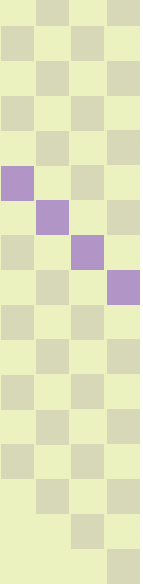
Висината на задолжување на општините не смее да биде поголема од 20% од годишниот буџет на општината. Условите и правото за да се задолжи некоја општина, ги одредува Министерството за финансии, односно специјална комисија формирана за таа цел, во која има и претставници на ЗЕЛС.

Се разбира, одлуката за задолжување ја носи Советот на општината на предлог на градоначалникот.

Приходи од донации

Приходите од донации се многу честа појава во општините во последните неколку години. Донации се добиваат за изградба на општинската инфраструктура, за културни настани, за разни прослави и јубилеи. Најчести донатори се странските организации и амбасади, но и домашни компании и физички лица.

Сите наведени форми на приходи се всушност приходи на општината. Со така собраните такси и даноци општините имаат обврска да ги обезбедат услугите кон своите граѓани, да ја обезбедат инфраструктурната мрежа, да градат патишта, водоводи и канализации, да

се грижат за локалниот економски развој, за образованието, противпожарната заштита, социјалната заштита, да прават урбанистички планови, да се грижат за животната средина, спортските објекти и многу други работи кои се во надлежност на општината.

За таа цел, во последниот квартал на секоја година, општинските работници работат на изготвување на буџет и програма која треба да ја реализираат наредната година. Програмските активности ги детектираат врз основа на потребите на граѓаните, а финансиските средства врз основа на предвидување на средства кои треба да бидат собрани на име на разни такси и даноци. Дел од буџетските средства се предвидени, врз основ на информациите од Владата, за можни сретства, кои ќе бидат префрлени на општините.

Многу чест е случајот, Градоначалникот и општинската администрација да организираат и јавни расправи за композицијата на активностите и буџетот за наредната година. Најчесто тие јавни расправи се случуваат во месните заедници, а потоа сите собрани мислења се вградуваат во планот на активности и буџетот за наредната година.

НЕПОСРЕДНО УЧЕСТВО НА ГРАЃАНИНОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ ВО ОПШТИНАТА

Да се чујат и граѓаните

"Суштината на демократијата е владеење кое произлегува од народот, за народот, со народот"
Абрахам Линколн

Децентрализацијата наша цел!

"Секоја политика е локална"
Томас О' Нил Јуниор

Децентрализацијата е основна и стратешка цел на Република Македонија.

Целта е да се одлучува за животните и работните проблеми таму каде што живеат и работат граѓаните - нивните локални заедници. Децентрализацијата неможе успешно да се реализира без целосна посветеност, сестрана поддршка и активно учество на граѓаните од локалните заедници.

Локалната власт мора да се отвори кон граѓаните и да им се приближи со цел да ги прифати како активни партиципенти во процесите на одлучување за развојот на локалните заедници. Ова подразбира зајакнување на политичката култура за партиципација на граѓаните во севкупните процеси на заедницата.

Како можеш да станеш задоволен граѓанин во локална заедница?

- Да инсистираш на транспарентност. Тоа подразбира отвореност во работењето на локалната администрација, прифаќање на нови предлози и идеи за нејзината работа дадени од тебе и твоите сограѓани, како и овозможување достапност до информациите од јавен интерес.
- Залагај се за добро раководење и управување со општината. За тоа се неопходни јасни упатства на вработените во локалната администрација што и како да работат, но и конкретна одговорност за неизвршување на обврските и задачите.
- Да учествуваш во процесите на одлучување, што подразбира твоја подготвеност да одлучуваш за прашањата и проблемите битни за развојот на твојата локална заедница.
- Да бараш професионализам и стручност. Тоа е одговорно, навремено и квалитетно извршување на обврските и работите од страна на локалната администрација.
- Барај отчетност. Имаш законско право редовно да бидеш информиран за работата на локалната власт.

Информиран граѓанин, Активен граѓанин, Добра локална власт

Зошто е неопходно да партиципирате?

Пред се поради тоа што: тоа е начин на ваше вклучување во процесот на донесување одлуки; гради мостови на соработка помеѓу вас граѓаните и локалната самоуправа; партици-

ипацијата помага во креирањето на една транспарентна локална заедница; помага во подобрувањето на квалитетот на услугите што ги барате од локалната заедница.

Кои се вашите мотиви да партиципирате во локалната самоуправа?

Најбитни мотиви се: одлуките што ги носи локалната самоуправа влијаат врз вашиот живот; вие можете да понудите решенија кои ви одговараат; се чувствувате прифатени и почитувани кога локалната заедница ви дава информација или ве консултира за конкретен проблем.

Како граѓани имате голем број на форми за партиципирање во работата на локалната заедница. Еден од можните начини на вашата партиципација во локалната самоуправа е да изнесете став, да истакнете забелешка или да дадете предлог и мислење во јавна расправа за определено прашање или проблем.

Друг начин е покренување на индивидуални или групни иницијативи на вас и вашите сограѓани за решавање на конкретни прашања и проблеми во локалната заедница, како и ваше барање органите на локалната заедница да ги прифатат вашите иницијативи, позитивно да одлучат за истите и преку конкретни акции да го решат поставеното прашање или присутниот проблем.

Трет начин е да свикате јавен собир на кој ќе учествувате вие и вашите сограѓани и на кој ќе ги повикате претставниците на локалната власт. Како граѓанин на локалната заедница имате право на тој собир да поставувате конкретни прашања на разгледување и да се обидете во отворен дијалог со претставниците на локалната власт да постигнете договор за решавање на поставеното прашање или проблем.

Развивање на односот граѓанин - локална самоуправа

Градењето и развивањето на односот помеѓу граѓаните и органите на локалната самоуправа е долготраен процес. Процесот има повеќе нивоа и фази на одвивање. Најбитни, како што споменавме, од нив се: информирање, консултирање и партиципација.

Информирање на граѓаните

Информирањето е процес на доставување на информации од органите на локалната власт до граѓаните. Локалните власти праќаат, а граѓаните примаат информации. Тие информации се основата на која се гради односот помеѓу граѓаните и избраните претставници на локалната заедница и органите на локалната администрација. Оваа основа е предуслов за понатамошен развој на повисоките нивоа на односот помеѓу граѓаните и локалната самоуправа во вид на консултации и партиципација.

Информирањето на граѓаните од страна на локалната самоуправа може да биде пасивно и активно. Кога општинските власти даваат информации на граѓаните на нивно барање тогаш станува збор за пасивно информирање. Општинската управа има електронска база на податоци за основните лични документи на граѓаните, како што се: извод од книга од родени, извод од книга на венчаните, потврда за имотна состојба, потврда за поседување на недвижности, посмртница и слично.

Друга форма на пасивно информирање на граѓаните е канцеларија за односи со граѓаните и давање одговори на нивните поставени прашања. Во оваа канцеларија граѓаните ги добиваат потребните информации за многу документи и процедурите за нивното добивање.

Активното информирање на граѓаните е иницијатива на локалната власт за нивно запознавање со активностите и идните планови на локалната самоуправа. Највообичаени форми за активно информирање на граѓаните се:

- Објавување на документите во подготвителна фаза
- Печатење на финална верзија на општинските документи
- Годишни извештаи
- Печатење на брошури, упатства и плакати
- Испраќање пошта до граѓаните
- Отворени телефонски линии
- Центри за информирање на граѓаните
- Огласување во печатените и електронските медиуми

Можеби најсеопфатна и најпрактична форма за информирање на граѓаните се напред наведените центри за информирање на граѓаните.

Центар за информирање на граѓаните

Центар за информирање на граѓаните е нов начин на обезбедување услуги за вас граѓаните од страна на локалните власти. Во него се обезбедуваат информации и се овозможува двонасочна комуникација помеѓу вас и вашите локални власти. Центарот претставува заложба за општината да ги прифати и да одговори на вашите потреби и грижи.

Центарот за информирање на граѓаните има две основни функции:

- 1) Центар за информации - ЦИГ ви помага да добиете пристап до информации за општинските услуги
- 2) Центар за поплаки - ЦИГ ви овозможува да ги искажете своите жалби и поплаки, и ве советува во решавањето на вашите проблеми во врска со услугите на општината.

1) Центарот обезбедува информации за:

- Надлежностите и одговорностите на:
- Градоначалникот
- Советот на општината
- Управните и административните органи на општината

Организационата структура на Општината

Комуналните услуги што ги обезбедуваат јавните претпријатија

- Цени
- Можни дефекти
- Новини
- Сервисни служби
- Одлуките и другите акти донесени од страна на советот, градоначалникот и другите општински органи
- Процедурите за добивање градежна дозвола
- Добивањето лиценци за авто-такси

- Надлежностите и одговорностите на подрачните единици на министерствата
- Локалните невладини организации
- Организациите на жени
- Процедурите за регистрирање нови претпријатија
- Меѓународните проекти во Македонија
- Информациите за регионални саеми, конференции, културни и спортски манифестации и
- Многу други корисни информации.

Во Центарот е воспоставена процедура за поднесување поплаки од ваша страна. Доколку некој граѓанин има поплака или прашање во врска со одделна функција на локалната власт, вработените во Центарот ќе му помогнат да пополни формулар и ќе помогнат во процесот на добивање одговор на поплаката преку соодветните е-канали. Потоа, вработените ќе го известат граѓанинот во врска со неговата поплака и решавањето на проблемот по телефон, по пошта, или со закажување дополнителни средби.

Центарот располага со сопствена библиотека каде што граѓаните можат да најдат примероци на одлуки на општинскиот совет, примероци од "Службен гласник на Општината", "Службен весник на Република Македонија", брошури и разни други публикации, вклучувајќи информации за активностите на меѓународните донаторски проекти.

Лисата на дел од активните центри за информирање на граѓаните во Република Македонија

<p>1. Битола
Булевар "1 Мај" бб, 7000 Битола Тел: 047 232 800
e-mail: bitola@cig.org.mk</p>	<p>7. Крива Паланка
Ул. "Маршал Тито" 175,
91330 Крива Паланка
Тел/факс: 031 373 130
e-mail: krivapal@cig.org.mk</p>
<p>2. Центар
Ул. "Михаил Цоков" бб, 1000 Скопје
Тел: 02 3237 713, 3223 343
e-mail: centar@cig.org.mk</p>	<p>8. Куманово
Ул. "11 Октомври" бб, 1300 Куманово Тел:
031 437 310
e-mail: kumanovo@cig.org.mk</p>
<p>3. Дебар
Ул. "8 септември" бр. 72, 1250 Дебар Тел:
046 831 555
e-mail: debar@cig.org.mk</p>	<p>9. Штип
Ул. "Васил Главинов" бб, 2000 Штип Тел:
032 386 000
e-mail: stip@cig.org.mk</p>
<p>4. Гостивар
Ул. "Браќа Гиноси" бб, 91230 Гостивар Тел:
042 218 167
e-mail: gostivar@cig.org.mk</p>	<p>10. Тетово
Ул. "Маршал Тито" бб, 1200 Тетово
Тел: 044 337 910
e-mail: tetovo@cig.org.mk</p>
<p>5. Карпош
Ул. "Партизански Одреди" 68,
1000 Скопје
Тел: 02 3061 507, Факс: 02 3062 925
e-mail: contact@karpos.com.mk</p>	<p>11. Велес
Ул. "Панко Брашнарс" 1, 1400 Велес
Тел: 043 231 241
e-mail: veles@cig.org.mk</p>
<p>6. Кавадарци
Плоштад Маршал Тито бб,
1430 Кавадарци
Тел: 043 417 515
e-mail: kavadarci@cig.org.mk</p>	<p>12. Прилеп
Ул. "Питу Гули" бр.2, Прилеп
Тел: 048 420 720
e-mail: otvorenakancelarija@prilep.gov.mk</p>

13. Кочани

Ул. "Раде Кратовче" бр.1, 2300 Кочани Тел:
033 274 045
e-mail: kocani@cig.org.mk

14. Шуто Оризари

Тел: 02 2656 413,
тел: 02 2650 584 (општина)
e-mail: sutoorizari@cig.org.mk

15. Неготино

Ул. "Ацо Аци Илов" бр. 2,
1440 Неготино
Тел: 043 361 836
e-mail: negotino@cig.org.mk

16. Свети Николе

Плоштад Илинден бб,
2220 Свети Николе
Тел: 032 444 982
e-mail: svetinikole@cig.org.mk

17. Крушево

Ул. "Никола Ѓурковиќ" бб,
7500 Крушево
Тел: 048 476 442
e-mail: krusevo@cig.org.mk

Доколку сте граѓанин на една од горе наведените општини за прашањата поврзани со локалната самоуправа што ве интересираат, можете конкретно да се информирате во наведените центри за информирање на граѓаните.

Доколку пак сте жител на општина каде нема формирано центар за информирање на граѓаните, имате право и можност да поведете иницијатива за формирање на таков центар. Иницијативата можете да ја направите преку неформална граѓанска група, здружение на граѓани во општината или пак како поединец. На почетокот потребно е да остварите повеќе неформални средби со градоначалникот и членовите на Советот на општината со цел да ги информирате за иницијативата за формирање на Центар за информирање на граѓаните. Нивната заложба е неопходна заради обезбедување буџет за центарот, одредување локација на центарот, обука на ангажираните лица во истиот и слично. Во првата фаза постапката завршува со одлука на Советот на општината со која се основа центарот за информирање на граѓаните.

Консултации со граѓаните

Консултирањето со граѓаните е двонасочна форма на комуникација. Органите на локалната самоуправа преку консултации може да прифатат информации од граѓаните, пасивно, преку спонтани непланирани информации и активно, поставувајќи прашања на граѓаните.

Доколку сакате да бидете активни граѓани и да влијаете во работата на органите на локалната самоуправа многу често треба да ги користите поставените кутии за приговори или пофалби, како и "отворените врати" на поедини служби на локалната самоуправа која има потреба да ве консултира пред донесување на конечни одлуки и решенија. Тоа се т.н. *ad hoc* консултации. Преку овие консултации вие како граѓани на локалната самоуправа можете да и дадете корисни совети, конструктивни предлози и соодветни мислења. Начинот на кој што можете да го направите тоа може да биде преку активности на здруженија на граѓани во општината, ангажирање на локални експерти и неформални граѓански групи. Самото консултирање може да има форма на работилница, семинар, конференција, јавен собир/дебата и слично.

Ефикасна форма на консултирање се и вашите средби како граѓани во месната заедница со градоначалникот или членовите на Советот на општината. Овие средби во вашата месна заедница се идеална форма за покренување на иницијатива за разрешување на вашите проблеми во средината каде што живеете. На овие средби, ефикасно може да одлучите за поставување на нови пешачки премини, "паднати полицајци" пред училишта и детски градинки, преуредување на слободните површини во спортски терени и забавни детски мини паркови, уредување на зелени површини.

Граѓански советодавен одбор

Друга ефикасна форма на консултирање е Граѓанскиот советодавен одбор. Доколку вие како граѓани сте вклучени во задачите поврзани со проектите во вашата локална заедница, кај вас ќе се зголеми интересот за функционирањето на локалната власт. Еден од начините за зголемување на овој ваш интерес се и Граѓанските советодавни одбори, кои се еден вид нов и модерен начин за консултирање и партиципација на граѓаните во јавниот сектор.

Локални иницијативи преку граѓански советодавни одбори можете да покажете и во поглед на селектирање на отпадот, евиденцијата на произведена количина на вода, воспоставување подземен катастер, дигитално мерење на потрошената вода и изградба или доградба на дел од водоснабдителната мрежа.

Ќе наведеме само дел од добрите примери и позитивни практики:

• Општина Илинден - примарно селектирање на отпадот. Граѓаните во општина Илинден покажаа одлични резултати преку нивните иницијативи за компостирање. Како резултат на интерес и одзивот на граѓаните беа доделени био - канти на 300 семејства од општината. Крајна цел на акцијата беше да се започне со селекција на отпадот, што и се направи. На тој начин се намали количината на отпадот во општината и се искористи органскиот отпад за оплодување на почвата. Ова беше позитивен пример на организирана примарна селекција на отпадот при што со повторна употреба на органскиот отпад се придонесе и за производство на органски здрава храна /види повеќе на www.ilinden.gov.mk/

• Кавадарци и Неготино - евиденција на произведена количина вода. Со цел да се надмине проблемот на нецелосна евиденција на произведената и потрошената количина на вода во Кавадарци и Неготино беа обезбедени водомери кои беа поставени на главниот довод на вода во општините. Преку оваа иницијатива се обезбеди конкретно мерење и реално фактурирање на потрошената количина на вода, евиденција на целата произведена вода и евиденција на количината на вистинските загуби како резултат на техничките дефекти /повеќе информации на www.kavadarci.gov.mk и КЈП Комуналец Кавадарци/

• Неготино - добрата евиденција на подземната мрежа е важен предуслов за техничко дејствување на јавните претпријатија чија основна дејност е снабдување со вода и одведување на отпадните води. Со цел да се отпочне со воведувањето на ваквата евиденција се реализираше иницијатива која обезбеди графичка станица и хардверска поддршка за ЈП Комуналец Неготино, како би се вовело дигитална подлога за подземен катастер. Како резултат на поврзувањето на графичкиот дел од системот со мерните уреди и мониторинг системи се дејствуваше на разводната мрежа и се изврши влијание врз намалувањето на загубите на вода. На тој начин беше решен еден од најголемите проблеми со кои се соочуваше Јавното комунално претпријатие во Неготино /подетално види на www.negotino.org.mk и ЈП Комуналец Неготино/

• Кочани - дигитално мерење на потрошената вода. Комуналното јавно претпријатие Водовод од Кочани се соочуваше со проблемот на несоодветна евиденција на потрошените количини вода, како резултат на неодговорност на факторот човек. Се спроведе локална иницијатива во која учествуваше и граѓанскиот советодавен одбор при ова јавно претпријатие, при што се наметна потреба за реорганизација на наплатната служба и воведување на рачни персонални компјутери - ПДА системи со бар-читачи на водомерите. Дигиталното читање на потрошената вода обезбеди точни и прецизни податоци, а се презедоа и мерки за надминување на последиците од старите непрецизни податоци. Оваа иницијатива допринесе за зајакнување на довербата кај потрошувачите што влијаеше и на зголемувањето на процентот на наплатата. Сето ова допринесе да се реализира потранспарентен начин на работење во претпријатието /повеќе информации на www.kocani.gov.mk и КЈП +

=====

· Гази Баба - во оваа општина состојбата со снабдувањето питка вода во дел од руралните населени места е сеуште на незадоволително ниво, затоа што не постои единствен систем за водоснабдување на граѓаните на целата територија на општината. Локалната иницијатива што потекна од граѓаните на оваа општина помогна во изградбата на дел од водоводната мрежа, преминот под железничката пруга, со што се овозможи поврзување на главната водоводна мрежа од месноста Јурумлери до месноста Гоце Делчев. Така, околу 1500 жители на месноста Гоце Делчев беа снабдени со чиста вода за пиење како и 10 000 жители индиректни корисници од месностите Гоце Делчев, Јурумлери, Колонија и Идризово. Примарна цел на локалната иницијатива од страна на граѓаните беше подобрување на условите за живеење и остварување на основното егзистенцијално право на жителите за редовно снабдување со чиста и здрава вода за пиење. Оваа водоводна мрежа е дел од регионалниот водовод кој поврзува три општини, па така меѓуопштинската соработка беше дополнителен предизвик за поддршка на оваа иницијатива. Воедно ова претставуваше дополнителен потстрек за општините да формираат заедничко општинско претпријатие за комунални работи /за повеќе види во www.gazibaba.gov.mk и кај ЈКП Гази Баба 2007 и www.adkom.org.mk - Асоцијација на даватели на комунални услуги во Република Македонија/

=====

Партиципација во одлучувањето

Најразвиеното ниво на односот граѓани - органи на локалната самоуправа е активната партиципација на граѓаните во процесите на донесување одлуки во заедницата. За широка и активна партиципација на граѓаните во одлучувањето потребно е да се исполнат неколку предуслови. Прв предуслов е локалните власти да ја поддржуваат и поттикнуваат партиципацијата на граѓаните. Втор предуслов е кај граѓаните да се развива повисока свест за неопходност од нивно учество во процесите на одлучување на локално ниво. Останати неопходни предуслови за унапредување на квалитетот на партиципацијата се: развиени процеси на информирање и консултирање; неопходност граѓаните и претставниците на локалната самоуправа да се запознаени со своите права и обврски; поседување на неопходни ресурси и доволно време и друго.

Приодите и механизмите за промоција и развивање на партиципацијата на граѓани во локалната самоуправа се бројни и различни. Најбитни од нив се: јавни собири, заедничко планирање и заедничко работење на проекти, граѓански локални форуми, фокус групи и неформални групи и слично. Учесството во нив се реализира преку граѓани поединци, здруженија на граѓани и неформални граѓански групи.

Граѓански локални форуми

Доколку како граѓани сакате да ги подобрите и развивате условите за подобар живот во локалната заедница неопходно е да ја користите формата на ваша партиципација - организирање на граѓански локални форуми. Преку граѓанските локални форуми обезбедувате подобро разбирање со органите на локалната заедница и подиректна соработка на планот на разрешувањето на постојните проблеми во заедницата. Крајната цел е ваше поголемо учество во работењето на локалната самоуправа и зголемена ефикасност и одговорност на јавниот сервис во заедницата. Граѓанските форуми можете да ги организирате во повеќе области. Некои од нив се: Економски форум, Форум за заштита на животната средина, Форум за поттикнување на претприемништвото, Форум за развој на мали и средни бизниси и слично.

За успешно функционирање на граѓанските локални форуми основно и неопходно е во истите да партиципираат сите заинтересирани субјекти за унапредување на функционирањето на локалната заедница. Во овој контекст главни актери на партиципацијата се:

- Граѓаните како поединци
- Неформалните - интересни групи на граѓани
- Органите на локалната самоуправа
- Здруженијата на граѓани

- Стручните институции и јавните установи во општината и регионот
- Претприемачите и приватните бизнисмени
- Печатените и електронските медиуми

Работењето на граѓанските форуми е отворено, така што можете во нив да учествувате и вие како заинтересирани граѓани, на тој начин што ќе ги изнесувате своите мислења и предлози. Крајни продукти на овие граѓански форуми се проекти за решавање на постојните проблеми во заедницата. Спецификата на овие проекти за развој на заедницата е обезбедениот консензус на сите стејхолдери од заедницата, како во фазата на подготовка и организација, така и во фаза на нивна имплементација. Ваквите иницијативи на заедничко работење преку граѓански локални форуми даваат добри резултати. Од една страна се зајакнува соработката на сите заинтересирани субјекти, а од друга страна се одржува редовен и перманентен активен однос и контакт на вас граѓаните со вашите избрани претставници во локалната самоуправа. Граѓанските локални форуми се многу добар позитивен пример како вие граѓаните можете активно и ефективно да учествувате во проектите за развој на локалната заедница. Вашата партиципација можете да ја реализирате преку здружение на граѓани, неформални интересни групи или како поединци /повеќе информации во брошурата Поефективна и поодговорна локална самоуправа, проект за реформа на локалната самоуправа во Македонија - ЛГРП или на www.lgrponline.com/ .

Здруженија на граѓани

Доколку сакате да учествувате и влијаете во процесите на одлучување во вашата локална заедница заедно и организирано со други ваши сограѓани можете да формирате граѓанско здружение за активност во било која област на дејствување во контекст на најбитните прашања за развој на локалната заедница. Здружението се формира според одредбите на Законот за здруженија на граѓани и фондации (службен весник на РМ бр.31/98 и 29/07).

Централниот регистар на Република Македонија ќе ви даде потврда за прием на вашата пријава. За многу кратко време според Законот за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистар на други правни лица (службен весник на РМ бр. 84/2005, 13/2007 и 150/2007) Централниот регистар на Република Македонија ќе донесе и ќе ви достави решение за регистрирање на здружението. Потоа со потполнет образец, заверен потпис кај нотар ќе ги заверите лицата овластени за застапување на здружението, потоа ќе извадите печат и штембил на здружението, после што ќе можете непречено да работите преку здружението /повеќе информации на www.crm.org.mk или во просториите на Централен регистар на Република Македонија во Скопје и Регистрационите канцеларии во општините на територијата на Република Македонија, а за соработка види Адресар на НВО издаден од МОСТ или списание Граѓански практики издадено од МЦМС, како и www.graganskisvet.org.mk/

НЕПОСРЕДНО УЧЕСТВО НА ГРАЃАНИНОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ ВО ОПШТИНАТА

"Дајте им на луѓето факти и земјата ќе биде безбедна"
Абрахам Линкол

Имплементирањето на непосредната партиципативна демократија која е карактеристична за локалните заедници (децентрализација) не може да се замисли без висок степен на достапност и слободен пристап до информации. Секој граѓанин поединец кој живее во конкретна локална заедница има загарантирано законско право на слободен пристап до информации од јавен карактер. Ова право е предвидено со одредбите на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер (службен весник на РМ 13/20060), и Законот за локална самоуправа (службен весник на РМ 5/2002), а за локално ниво е разработено во статутите на општините.

Вие како граѓанин имате право да поднесете барање за пристап до јавни информации и документи, а администрацијата на локалната самоуправа е обврзана да ви овозможи пристап до бараните информации и документи. Пристапот до информации од јавен карактер е Ваше граѓанско право а законска обврска на локалната власт.

Зошто слободен пристап до информации од јавен карактер?

Најкраток но истовремено и суштински одговор на ова прашање е дека правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, преточено во закон, а разработено во статутот на општината, им користи подеднакво и на локалните власти и на граѓаните. Нетранспарентната локална власт шири недоверба кон себе, го уништува ентузијазмот на граѓаните и ја подрива нивната лојалност.

Вие граѓаните имате право да ги прашувате локалните власти, кои имаат законска обврска да дадат одговори на вашите прашање. Барателите на информации: граѓаните, акционерите, претпријатијата, здравствените осигуреници, пензиските осигуреници, здруженијата на граѓани и други имаат можност да дознаат што размислуваат и што смислуваат избраните претставници на локалната власт кои ги трошат парите на граѓаните уплатени во општинскиот буџет.

Секој граѓанин не само што има право да знае туку и треба да ја прашува локалната власт, меѓудругото за следните работи:

- Врз какви анализи и критериуми е зголемен општинскиот данок, односно се распределува и троши буџетот?
- Зошто токму претпријатието "XX" го добило јавниот тендер?
- Според кои правила општинската власт ги избрала и им поделила грантови токму на избраните три невладини организации?
- Колкави се долговите на јавното претпријатие "XX"?
- Кој, како и зошто одлучил делот од тротоарот да им се одземе на граѓаните за слободно движење и да му го даде на "XX" угостителски субјект?
- Колкава е платата на градоначалникот?
- Колкав е износот на надомстокот на членовите на Советот?
- Колку изнесува таксата за истакнување на фирма?
- Како се определува висината на данокот на имот?

Како граѓани на конкретна локална заедница неопходно е да поставувате прашања за јавните работи, за вашите лични интереси но и за заедничките интереси на сите ваши сограѓани во заедницата. Правејќи го тоа вие граѓаните ја набљудувате локалната власт, го

контролирате нејзиното работење, го следите извршувањето на ветеното и слично. Тоа можете да го правите **365** дена во годината, а не само еднаш во четири години на избори! **Од вас зависи!** - Дали ќе бидете информирани граѓани во демократска локална заедница.

Што е информација од јавен карактер?

Тоа е информација која е создадена во било која форма и со која располага имателот на истата, соодветно на неговите надлежности.

Кои информации можете да ги барате од локалната власт?

Тоа се информации кои се содржат во различни документи (записник, список, анализа, план, извештај, заклучок, одлука, елаборат и друго) донесени од страна на градоначалникот, советот на општината, општинската администрација и јавните претпријатија. Така на пример вие можете да ги барате следните информации и документи: копија од записник од седницата на советот на општината на која е донесен некој акт; список на проекти кои се реализирани или се реализираат од локалната власт, во кој да се наведат изворите на финансирање, износот на сумата и целта за финансирање; план на општината за развој на туризмот, малото стопанство и слично.

Како може да се дојде до информација?

На два начина: со објавување на информациите од страна на општинските власти и со поднесување на барање до имателот на информацијата. Примери на добри практики на објавување на информациите од страна на институциите:

- Во општина Велес дневниот ред и записниците од седниците на Советот на општината се објавуваат на интернет страницата на општината и можете да ги најдете во центарот за информации. Во тек на месец Ноември се води јавна расправа со граѓаните, невладините организации за буџетот и планираните програми за работа на општината. По усвојувањето на годишната сметка на општината, се изготвува краток финансиски извештај и извештај за реализација на програмите од претходната година кои се печати во 14.000 примероци и со доставување на месечна сметка за потрошена вода се доставува до секое семејство во општината.

- Во Прилеп, на централниот градски плоштад, општината повремено, а најчесто за викенди и државни празници поставува видео бим на кој објавува најразлични информации за нејзината работа кои се од интерес за граѓаните. Актуелните информации се оставаат на видео бимот 24 часа, така што голем број на граѓани имаат можност да се запознаат со нив /повеќе информации на www.prilep.gov.mk/

- Општина Карпош има издадено брошура "Како се трошат вашите пари" (за период април 2005 - декември 2006). Во брошурата со најконкретни показатели за сите месни заедници во општината се претставени сите реализирани активности и проекти според конкретна локација, дејност, конечна цена, т.е. колку чинеле и кога се спроведени. Така се има конкретен преглед за вложените инвестиции и потрошените средства за улици, паркинзи, канализација, водовод, осветлување, екологија, спортски објекти, урбанизам, градежно занаетски работи и слично /за повеќе види www.karposh.gov.mk и во брошура "Како се трошат вашите пари" издадена од општина Карпош/

- Општината Дебар е добар пример за издавање на брошури за буџетот на општината. Брошурата се дели на голем број на граѓани кои учествуваат во конкретното креирање на буџетот. Тие дејствуваат организирано преку месните заедници, одборот за

финансирање и буџет во рамките на советот на општината и службата за финансии во општината. Така, оваа општина ја зачувува транспарентноста во донесувањето на одлуките, превземените активности и во финансиското работење. Благодарение на ангажирањето и придонесот на граѓаните општина Дебар има квалитетен и одржлив буџет на општината /повеќе информации на www.dibra.gov.mk/

Органите на локалната власт во зависност од своите можности и природа на работење а и во зависност од видот и обемот на барањата за пристап до информации, можат да користат и други најразлични начини на објавување на информациите. Така, покрај класичниот начин на објавување на огласна табла, или преку разни летоци во весник, можат да се објавуваат и посебни водичи, прирачници и билтени. Секако, поинвентивните иматели на информации можат да користат наменски информативни табли разместени низ целата територија на општината. Овие табли содржат основни упатства во врска со слободниот пристап до информации. Не треба да се забораваат можностите на интернетот, односно веб страницата на општината, јавното претпријатие, јавната институција или други субјекти.

Кој има право на пристап до информации? Кој може да биде барател?

Запомнете: Сеедно дали сте државјанин на Република Македонија или странски државјанин; домашно правно лице или странско правно лице; или сте лице без државјанство - вие може да бидете барател. Вие, како барател, не смеете да бидете дискриминирани врз основа на раса, вера, национална припадност, пол, сексуална определба, политичко убедување или на кој било друг начин. Кога поднесувате барање за пристап до информации, немате обврска да објаснувате зошто ви е потребна информацијата, но секогаш наведете дека се работи за барање за слободен пристап до информации. Тоа е ваше право!

Како се поднесува барањето?

На три начина: усно, писмено и по електронски пат.

Што треба да содржи писменото барање?

Барањето треба да содржи точен назив на имателот на информацијата, вашето име и презиме и информацијата со која сакате да се запознаете.

На кого го предавате барањето?

Барањето треба да го предадете на службено лице за посредување со информации во рамките на органот кој е имател на информацијата. Тоа лице треба да го заведе вашето барање и да ви даде примерок од барањето каде е запишан и приемниот број.

Во кој рок треба да добиете одговор на барањето?

Институцијата или органот имател на информацијата треба да ви одговори во рок од 30 дена од денот на приемот на барањето. Овој рок може да се продолжи за десет дена само во два случаја: поради обемност на бараниот документ или да се овозможи делумен пристап до информацијата.

Со каков акт се одлучува по барањето?

Доколку имателот на информацијата ви одговори позитивно на вашето барање за тоа треба да изготви записник. Доколку пак вашето барање целосно или делумно го одбие, треба да донесе решение кое ќе го образложи.

Запомнете: Секогаш кога ви се одбива барањето, инсистирајте да ви дадат решение во кое ќе ги наведат причините зошто и врз каква законска основа ве одбиваат.

Образложението на решението ќе ви помогне во составувањето на вашата евентуална жалба.

Одобрување на пристапот: доколку имателот на информацијата го одобри пристапот веднаш треба да ви овозможи запознавање со содржината на бараната информација и тоа со увид, препис, фотокопија или електронски запис.

Одбивање на пристапот: Доколку имателот на информацијата утврди дека бараната информација во доменот на исклучоците - случај кога не се дозволува пристап и притоа утврди дека последиците поради објавувањето на информацијата се поголеми од јавниот интерес тој може во целост или делумно да го одбие вашето барање за пристап.

Запомнете: Имате право на образложен одговор дури и кога барањето ви е одбиено. Во одговорот треба да добиете поука кому, како и во кој рок да се жалите. Затоа внимавajte и запазувајте ги законските рокови за жалба.

Исто така доколку во законскиот рок од **30** дена не добиете одговор на вашето барање, односно ако имателот на информација не ви одговори ниту позитивно, ниту негативно, вие имате право да поднесете жалба како барањето да ви е одбиено.

Правна заштита: како може да се поднесе жалба и кој одлучува по вашата жалба?

Жалбата ја користите кога цените дека добиениот одговор не е во согласност со постапката предвидена во законот, ако ви е одбиено барањето за пристап до бараната информација и како што рековме кога не сте добиле никаков одговор во законскиот рок.

За вашата жалба одлучува Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информација од јавен карактер.

Жалбата треба да се поднесе во рок од **15** дена од денот на приемот на решението. Во член **28** од Законот за слободен пристап на информации од јавен карактер предвидени се и ситуации кога жалбата треба да се поднесе во рок од **8** дена.

Постапката по жалба се спроведува според одредбите на Законот на општата управна постапка.

Како барател имате право и на судска заштита против решението на комисијата која одлучува по вашата жалба. Судската заштита се остварува со поднесување на тужба со која пред Управен суд се поведува управен спор. Рокот за поднесување на тужба е **30** дена од денот на приемот на одлуката на комисијата /повеќе информации на www.sinf.gov.mk, на веб сајтот на Комисија за заштита на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер и во прирачниците Слободен пристап до информации - водич за баратели и Слободен пристап до информации - водич за службеници/

ПРАВЕН НАДЗОР

Надзорот е основна и многу значајна функција на носителите на власта, на органите на државната управа, на општините и Градот Скопје. Претставува инструмент со кој наведените субјекти се грижат за спроведување на законите и другите прописи. Со него се обезбедува законитото вршење на работите и почитување на правилата, нормите и стандардите во дејностите или областите за кои се надлежни овие субјекти. Спроведувањето на надзорот во локалната самоуправа обезбедува: единство и стабилност на правниот поредок; еднаквост и рамноправност на правните субјекти и физичките лица пред законот; ред, дисциплина и однесување во рамките на законот во правниот и економскиот промет; и развој на демократските односи.

Надзорот всушност е активност која се состои од: а) следење, б) проверка, в) оцена на дејност, акти и однесувања на органите на локалната самоуправа, односно дали тие се во согласност со законите и останатите прописи и во случај да не е така г) преземање на пропишани мерки и санкции.

Правниот надзорот во локалната самоуправа може да биде: надзор над работата на органите на општината и вршење на надзор од страна на органите на општината и администрацијата.

Надзор над работата на органите на општината

Во вршењето на изворните надлежности на општината, надзорот над работата на нејзините органи може да биде: а) Надзор над законитоста на прописите на општината, кој го врши министерството за локална самоуправа и надзор над законитоста на работата на органите на општината, кој го вршат соодветните органи на државната управа, б) Контрола на материјалното и финансиското работење, која што ја врши министерството за финансии; и ревизија на материјалното и финансиското работење која ја спроведува Државниот завод за комисија.

Во вршењето на делегираните надлежности, надзорот над работата на органите на општината може да биде: а) Надзор над законитоста, се мисли на прописите што ги донесуваат органите на општината и надзор врз работата, се мисли на дејствијата што ги преземаат органите на општината и б) надзор над ефикасноста, се проверува дали, колку и како работат и се ефикасни или не општинските органи. Овој надзор го превзема органот на државната управа чии надлежности се делегирани на општината.

Постои и трет вид на надзор кој опфаќа претходна согласност, од страна на некој државен орган, на прописите на општината.

Вршење на надзор од страна на органите на општината и администрацијата

Овој вид на надзор го вршат Советот на општината, градоначалникот и општинската администрација:

- а.)** Олеснувањето на Советот за вршење надзор произлегуваат од одредбите на член 36 став 1 од Законот за локалната самоуправа и се однесуваат за основањето на јавни служби и надзорот на нивната работа, односно надзорот за законитоста на прописите и законитоста на работењето на тие служби. Многу битно што треба да го знае секој граѓанин поврзано со овој надзор е тоа што за разгледување на прашања и утврдување на предлози кои што се однесуваат на квалитетот на услугите на јавните служби на

општината, советот на општината може да формира совет за заштита на потрошувачите. Овој совет е многу битен и е составен од претставници на поголеми групи на корисници на јавните услуги, при што начинот на избор на неговите членови и делокругот на неговата работа се уредени со статутот на општината.

- б)** Надлежностите на градоначалникот да врши надзор произлегуваат од член 50 став 1 од Законот за локалната самоуправа и се состои во контролирање на прописите на советот. Така, градоначалникот доколку смета дека некој пропис на советот на општината не е во согласност со уставот и законите, должен е во рок од седум дена од денот на доставувањето со решение да го запре неговото објавување. Советот е должен да го разгледа решението и да одлучи по него. Доколку советот го потврди прописот, градоначалникот е должен да го објави, но истовремено да поднесе иницијатива за поведување постапка за оценување на уставноста и законитоста на оспорениот пропис пред уставниот суд на Република Македонија. Градоначалникот за иницијативата го информира министерството надлежно за вршење на работите на локалната самоуправа.
- в)** Исто така и општинската/градската администрација може да врши надзор. Тоа е т.н. инспекциски надзор. Секој граѓанин треба да биде информиран дека општинската/градската администрација, секторите и одделенијата што вршат стручни, управни и инспекциски работи, можат да бидат овластени да вршат инспекциски надзор над:
- примената на законите и на прописите засновани на закон и на примената на општинските/градските прописи
 - работењето на јавните служби основани од општината/градоот
 - работењето на правните и физичките лица на кои општината/градоот им дале дозвола за вршење на комунална дејност

Овој надзор се врши во конкретни управно-правни односи и ситуации. Инспекцискиот надзор го извршуваат овластени инспектори. Постојат повеќе видови на инспекции и инспекциски надзор. Заедничка карактеристика на сите видови инспекции на нивната функција е што тие се специјализирани и овластени органи кои преку непосреден увид и контрола вршат постојано следење и проверка дали физичките лица-граѓаните и правните лица во вршењето на својата дејност и во своето однесување се придржуваат кон законите и кон другите прописи или пак ги кршат.

Во вршењето на инспекцискиот надзор инспекторите констатираат и утврдуваат состојби и неправилности или кршење на одредби од прописи. Инспекторите предлагаат или преземаат мерки, за што се должни да состават записник кој меѓудругото се доставува на физичкото или правното лице каде што ја вршеле инспекцијата. Доколку инспекторот утврди дека е сторен прекршок, стопански престап или кривично дело, должен е да покрене постапка пред надлежен орган.

Откако инспекторот ќе го изврши инспекцискиот надзор тој донесува решение. Во зависност од областа на инспекцијата со решението инспекторот може да нареди: отстранување на недостатоците во определен рок; привремена забрана на вршење дејност, употреба на простории и средства, ако во определениот рок не се отстранети недостатоците што ги утврдил инспекторот; одземање на дозвола и друго.

Против решението на инспекторот незадоволната странка, физичко лице-граѓанинот или правното лице има право на жалба. Поднесената жалба не го одлага извршувањето на решението. Целокупната постапка на инспекцискиот надзор инспекторот ја покренува и ја води по службена надлежност, според правилата на управната постапка. Секој граѓанин поединец, неформална група на граѓани и било кое правно лице од општината можат да дадат иницијатива и предлог за вршење на инспекциски надзор и за преземање на соодвет-

ни мерки од страна на органите надлежни за инспекциски надзор.

Повеќе информации на веб сајтови: www.mls.gov.mk - Министерство за локална самоуправа и www.zels.org.mk и Прирачник за надзор издаден од ЗЕЛС/

Податоци за профилот на секоја општина во РМ можете да најдете во Адресарот на единиците на локалната самоуправа во Македонија, кој што е издаден од Македонскиот центар за меѓународна соработка. За секоја општина се вклучени следните податоци: име на општината, телефон, факс, електронска пошта и интернет-страница. Прикажана е и структурата на општината со податоци за градоначалникот, советот на општината, претседавачот, советниците и секретарот на советот. Исто така има податоци и за јавните комунални претпријатија и за реализираните, тековните и планираните проекти за економски локален развој на општините - види www.mcms.org.mk.

Англиски искуства

Студија на случај - Изјави за вклученост на заедницата

Од 2004 год. од властите за локално планирање се бара да подготват Рамки за локален развој како стратегија за просторно планирање за нивната област, а клучен предуслов е да се усвои Изјава за вклученост на заедницата. Оваа изјава им објаснува на локалните заедници и на заинтересираните страни, како и на кој начин тие ќе бидат вклучени во подготвувањето на документи за локален развој и чекорите кои локалните власти ќе ги превземат за олеснување на ова учество. Тоа ги поставува стандардите што треба управата да ги постигне, во смисла на учество на заедницата, а кои се градат врз основа на минималните барања поставени во владините регулативи и упатства.

- каде треба да се лоцира развојот
- какви потреби за вработување треба да се исполнат
- како може да се балансира развојот со заштитата на животната средина

Властите за локално планирање треба да продолжат со вклучување на заедницата во процесот на подготвување на документите за локално планирање и треба да ги подесат техниките за вклучување на соодветните делови од заедницата во различни фази. Властите за локално планирање треба да обезбедат да се предложи соодветен вид и размер на учество според видот на развој или целите на документот за локален развој за кој станува збор.

Владините принципи за вклученост на заедницата се:

- ❖ вклученост на заедницата соодветно на планирањето;
- ❖ широк фронт на вклученост - потребно е да постојат можности за рано вклучување на заедницата и чувство за сопственост на одлуките за локалната политика;
- ❖ користење на методи на вклученост кои се релевантни за заедниците кои се засегнати;
- ❖ јасно артикулирани можности за продолжување на вклученоста како дел од континуирана програма, не еднократен настан;
- ❖ транспарентност и пристапност; и

❖ планирање за вклученост. Вклученоста на заедницата треба да се планира во процесот за подготвување и разгледување на документите за локален развој.

Овие принципи ги носат следните предизвици за процесите на планирање:

- Како да се соработува со групите кои се "тешко достапни" во заедницата.
- Капацитетот на заедницата да одговори на консултациите.
- Новите вештини потребни за планерите/службениците за општински развој.
- Обезбедување на соодветни достапни ресурси и доволно време во подготовката на планот за консултации.
- Избегнување на повторување и оптоварување на консултациите.
- Справување со очекувањата на одговорот од заедницата.

Корисни линкови

Упатство за планирање на вклученост на заедницата:

http://www.communities.gov.uk/pub/472/CommunityInvolvementinPlanningTheGovernmentsObjectives_id1144472.pdf

<http://www.communities.gov.uk/index.asp?id=1143853>

http://www.communities.gov.uk/pub/863/CreatingLocalDevelopmentFrameworksACompanionguidetoPPS12_id1143863.pdf

Примери на Изјави за вклученост на заедницата:

<http://www.southderbys.gov.uk/Environment/Planning/Policy/publications/LDF/SCI.htm>

<http://www.islington.gov.uk/Environment/Planning/Involve/>

Англиски искуства

Сопственост на земјиште и управување со градско земјиште

Сопствеништвото на земјиште во Англија е многу упростено со донесувањето на Законот за евиденција на земјиштето од 1925 год. според кој е направен регистар со податоци за сопственост на земјиште, како и фактори кои влијаат на земјиштето како права, интереси и ограничувања на неговото користење и финансиски компензации како хипотеки. Во 1989 год. стана обврзна евиденцијата на земјиште по некои трансакции како продажба и одобрение за издавање, па денес најголем дел од земјиштето е евидентирано и секој може да провери кој е негов сопственик и какви ограничувања се ставени на него. Околу 4% од вкупната земјишна површина се нарекува "заедничко земјиште" кое има долго историско значење, па иако е можеби во сопственост на некое лице, и другите граѓани имаат право на него, како на пример право да ги пасат овците на него.

Развојот на земјиштето се управува со закони за градот и округот, закон кој се донесе по војната од 1939-1945. Иако некој граѓанин или компанија се сопственици на земјиштето, правото за негов развој се ограничува со овие закони, па освен неколку мали видови развој за кои се бара дозвола ("дозволен развој"), општо земено секоја нова искористеност или развој на земјиштето бара дозвола за планирање која ја одобрува локалната управа. (Види Заштита на граѓани за жалби против неodobрени дозволи за планирање на земјиште). Ова се однесува како на нов комерцијален развој, како на пр. трговски центар, така и за надград-

ба на приватна куќа. Одлуката на општините да дозволува и одбива дозвола за планирање на земјиште зависи од неколку работи, вклучувајќи ја и Рамката за локален развој (Види Јавно учество во развој на локален план) . Веднаш до регулативата за планирање на земјиште се и регулативите за градба кои ја регулираат градбата на земјиштето. Понекогаш развојот на земјиштето се случува без дозвола за планирање, а кога тоа ќе се случи општината исто така има овластувања на превземе законски мерки кои понекогаш се дури и рушење на недозволената градба.

❖ Практичен пример - Законски мерки против бесправна градба

Најголем број општини имаат службеници за спроведување на законите кои истражуваат и донесуваат решенија кога е повреден законот. Информации за повреда на законот можат да дојдат од граѓаните по телефон или на писмено или со следење на градежните работи. Тешко се истражуваат анонимните информации и може да се преземе активност само кога прекршувањето на планот е сериозно и предизвикува штета за локалната средина. Општо правило е кога некој граѓанин пријави прекршување на градбата, неговото име и адресата да не му се достапни на лицето или институцијата што го направило прекршокот. (Чувањето на името во овој случај претставува дозволен исклучок според Законот за слобода на информации - види Пристап до информации)

Пред да се преземат законски мерки, треба да се земат предвид неколку фактори, како на пример дали развојот на земјиштето е прифатлив за планирање, и ако не се дава дозвола дали прекршокот за кој има пријава е нешто тривијално. Во овие случаи најверојатно нема да се преземат законски мерки. Исто така постојат рокови во рамките на кои треба да се преземаат мерки - не се преземаат мерки во колку активноста се спроведува повеќе од 10 години, но кај некои прекршоци, како на пример изградба на куќа без дозвола, таа се ослободува од покренување постапка по 4 години.

Ако се одлучи да се преземат законски мерки, постојат неколку можни мерки: од правосилна одлука за враќање на земјиштето на претходната состојба, до налог за забрана на користење во посериозни случаи. На ваквите одлуки граѓаните можат да се жалат и често поминува долго време до спроведување на одлуката. Кога одлуката ќе стапи во сила може да донесе тешки казни ако не се почитува - на пример ако не се почитува некоја ваква одлука во однос на историски објект, може да се одреди и затворска казна. Спроведувањето на законот во последно време се разгледува повторно во Министерството за заедници и локална управа и се препорачува мала измена.

Корисни линкови:

Земјишен регистар

www.landreg.gov.uk

DEFRA

www.defra.gov.uk/wildlife-countryside/issues/common/index

Инспекторат планирање

www.planning-inspectorate.gov.uk

Министерство за заедници и локалната управа

www.communities.gov.uk/index.asp?id=1503250

Информации за одлуки за спроведување на закон

www.planning-applications.co.uk/enforcement.htm

Англиски искуства

Што е општински имот и кој управува со него

На 31 март 2005 год. во цела Велика Британија јавните власти (вклучувајќи ја и полицијата и противпожарната служба) поседувале имот во вредност од 246,9 милијарди фунти.

Тука спаѓаат три основни вида имот:

- Земјиште и објекти кои се користат за обезбедување директни услуги за јавноста - на пример јавни згради, училишта, старски домови и јавни паркови.
- Земјиште и објекти кои се на некаков начин за поддршка на услугите - како прво градската кука (заедно со салата на Советот), други локални административни згради и депоа за возила.
- "Нефункционален имот" - т.е. имот кој не се користи за или во поддршка на главните услуги. Тука спаѓа и вишокот имот кој чека да биде продаден, имот во градба, како и комерцијален и индустриски имот.

Видот и количеството имот во сопственост на општината најмногу зависи од нејзината големина и функции. Окружни, метрополитански и унитарни општини кои ги обезбедуваат основните услуги како образование, социјалните услуги и библиотеците обично имаат поголем имот отколку окружните општини. Иако најголем дел од имотот на општините се користи за давање услуги, една третина од имотот на округот (што не е за домување) е нефункционален.

Корисни линкови:

Најдобри искуства

www.improvementnetwork.gov.uk/imp/core/page.do?pagelId=11035#beacon

Прирачник за управување со јавен имот

www.local.dtlr.gov.uk/finance/capital/assman.htm

Примери на стратегии за управување со имот

www.bathnes.gov.uk/BathNES/business/businesssupportadvice/propertyenquiries/propertyservices/estates/strategic/assetmanagement/default.htm

www.nottinghamschools.co.uk/eduweb/uploadedFiles/Local%20Policy%20Statement%2003_08.pdf

Трејд и Дав Хаузинг www.trentanddove.org/

Совети за ПФИ и партнерство www.4ps.gov.uk/

Англиски искуства

Меѓуопштинска соработка, регионални активности и агенции за регионален развој

Локалната управа во Англија е структурирана на два спротивни начини. Во некои делови постои едностепена "општина за сите цели" која ги изведува сите функции на локалната управа (ваквите општини можат да бидат Униратни, Метрополитни или Лондонски општини). Останатиот дел од Англија има двостепен систем во кој две посебни општини ги делат одговорностите на ниво на област и округ. Не постои демократски избрана регионална управа, но постои регионална структура.

Регионалните собранија претставуваат партнерски тела во кои се здружуваат претставниците од јавниот, приватниот, волонтерскиот и општинскиот сектор. Сите осум собранија ги изведуваат истите основни активности: регионално планирање со регионални тела за планирање; развој на поддршка и политика, кои го претставуваат гласот од регионот во централната власт и во европските институции и одговорност, проверка на работата на агенциите за регионален развој (види подолу)

Основните области на политика со која се занимаваат Собранијата се планирање, транспорт, домување, екологија, одржлив развој, рурални прашања, култура, здравство и рамноправност.

Агенции за регионален развој: Владата има формирано осум агенции за регионален развој според Законот за агенции за регионален развој од 1998 год., а тие започнаа да функционираат во април 1999 год. Деветата агенција беше формирана во Лондон во јули 2000 год. кога се воспостави Големата лондонска власт (ГЛА). Нивна главна улога е да бидат стратешки двигатели на регионалниот економски развој во својот регион. Со ваквата улога агенциите за регионален развој имаат задача да подготват Регионална стратегија за развој во која е наведен контекстот за целиот економски развој и активности за обнова на регионот. Според Законот за агенции за регионален развој од 1998 год., секоја агенција има пет статутарни цели, а тие се:

- Поттикнување на економскиот развој и обнова
- Унапредување на ефикасноста на компаниите, инвестициите и конкурентноста
- Подобрување на вработувањето
- Подобрување на развојот и примената на вештини потребни за вработување
- Придонесување за одржлив развој

Секоја агенција за регионален развој има претседател и одбор од 15 лица претставници од најразлични заинтересирани страни во регионот, вклучувајќи ја и локалната управа, волонтерскиот сектор, синдикатот и локалните компании.

Како "истурена рака" на владините тела (а формално несекторски јавни тела), агенциите за регионален развој одговараат пред владата, но имаат и дополнителна одговорност во рамките на регионот одговарајќи пред регионалното собрание.

Корисни линкови:

Структура на локалната управа

www.lga.gov.uk/lga/the_lga/Structure2.pdf

Англиски агенции за регионален развој

www.englandsrdas.com/home.aspx

Регионално собрание на Вест Мидлендс

www.wmra.gov.uk

Агенции за регионален развој на Вест Мидлендс

www.advantagewm.co.uk

Под-регионални активности Партнерство на Јужен Стратфордшир

www.lichfielddc.gov.uk/site/scripts/documents_info.php?categoryID=1&documentID=462

Англиски искуства

Грижа за околината - локални регулативи и нивно спроведување

Секоја година во Англија и Велс домовите и компаниите произведуваат 170 милиони тони отпад¹. Собирањето смет од домаќинства, како и од комерцијални објекти, сочинува добар дел од активноста на општината во грижата за околината и последниве 10 години во ова се вклучува и должноста да се обезбеди граѓаните да го рециклираат или повторно користат својот отпад. Традиционален начин за депонирање отпад беше со закопување во земја во таканаречени депонии. Но, ова не е одржливо решение за иднина затоа што во депониите се јавуваат штетни гасови како што е метан (еден тон собран смет произведува 40-50 кубни метри депонски гас), и со другите загадувачи како што се лихидите. Како производ се добива потенцијално токсична течност кога киселините од отпадот што се распаѓаат и реагираат со другиот смет, па овие локации можат да предизвикуваат најразлични проблеми ако ова не се регулира соодветно. Владата на општините им дава задачи да го намалат отпадот во депониите (ова се зајакнува со зголемени давачки за секој тон депониран отпад), а имаат цел и да го зголемат користењето на отпадот за нагубрување и рециклирање. Скоро сиот отпад во Англија се собира еднаш неделно од пред врата на индивидуални куќи, а сега најголем број општини посебно собираат хартија, стакло, пластика и конзерви. Исто така постојат и посебни места каде граѓаните можат да го носат отпадот за рециклирање, како и поголем отпад како масло, акумулатори и фрижидери. Неколку општини имаат донесено одлука сметот што не се рециклира да се собира на две недели, а во неделата меѓу нив да се собира отпад за рециклирање. Ова беше контраверзно и може да биде непопуларно кај граѓаните, но е логично како од еколошки, така и од финансиски аспект, па оваа пракса веројатно ќе продолжи.

Националните закони опфаќаат најразлични прашања од областа на животната средина како што се домашни и индустриски извори на загадување со чад, а обезбедуваат и дополнителна заштита за посебни области - Зелен појас², области со особена природна убавина, национални паркови и локалитети од посебен

¹ Извор: Агенција за екологија

² Областите со земјиште кои се вклучени за планирање да бидат задржани како многу неразвиени, диви, или земјоделски полиња, во околината или соседството на градот.

научен интерес. На локално ниво општините имаа овластувања да се бават со прашања како контрола на загадувањето, контаминирано земјиште, бучава и други проблеми, како и со полокални прашања како графити, незаконско депонирање отпад, смет и кучешки измет. Голем број пријави со планови денес мораат да содржат и оценка на влијанието врз околината, анализа на загадување и како тоа да се намали. (Види Сопственост на земјиште и управување со урбано земјиште).

Благодареејќи на различни еколошки закони, општините имаат силни овластувања за спроведување на законите со цел да ги пресретнат прекршоците во контролата на загадувањето. Исто така имаат и превентивна улога и соработуваат со индустријата во обидот да се намали загадувањето, да се заштити околината, а ризикот за јавното здравство да се сведе на најмала мера. Загадувањето има многу форми: загадување на воздухот, водата или почвата, како и проблемите со бучавата, праворт и смрдеата. Според Законот за заштита на околината од 1990 год. општините имаат овластувања да оценуваат дали едно земјиште е загадено.

❖ Студија на случај - Побезбедни, почисти и позелени општини

Постои силна врска меѓу квалитетот на средината и однесувањето на граѓаните. Ако областа во која живеат е запустена и вандализирана, со многу смет и графити, граѓаните нема да ја ценат и ќе има многу повеќе криминал отколку во областите за кои се води грижа и се опкружени со добра средина. Поврзаноста меѓу криминалот и несредената околина денес добро се препознава, па затоа се применува Стратегија за намалување на криминал и безредие која се занимава не само со безбедноста на општината, туку и со нивната моќ што значи и мала толеранција за мали еколошки проблеми кои можат да прераснат во поголеми.

Законот за чисто соседство и околина од 2005 год. опфаќа прашања како што се криминал во соседството, смет, наезда од муви и ноќна бучава. Многу општини сега ја координираат својата работа со партнери како што се полицијата и противпожарната служба со цел овие проблеми да се сведат на најмала мера. На пример, како дел од својата агенда за набљудување на соседството полицијата може да направи истражување на некој населен дел со посета на секоја куќа. Ако истражувањето покаже дека граѓаните се загрижени за присуството на графити и смет во нивната околина, како и за несоцијалното однесување на соседите и препродавање дроги, полицијата ќе направи акција за приведување на дилерите на дрога, а во исто време општината ќе се погрижи да се исчистат графитите и сметот, па полицијата и општината заедно ќе дејствуваат. Во исто време се спроведуваат други иницијативи за вклучување на младите, а се прават и проверки за обезбедување од пожар. Ова се прави со цел да се зголеми почитта на граѓаните за областа во која живеат и претставува дел од пошироката агенда на Владата под име ПОЧИТ со која се градат силни заедници и се спречува несоцијално однесување.

Корисни линкови:

Агенција за екологија

www.environment-agency.gov.uk

Акциона програма за рециклирање на отпад и ресурси (WRAP)

www.recyclenow.com

Независен сајт за рециклирање за компании

www.letsrecycle.com

Овластен институт за еколошко здравје

www.cieh.org

Побезбедно, почисто, позелено

www.cleanersafergreener.gov

ПОЧИТ вебстраница

www.respect.gov.uk

Услуги за ранливи групи

Дневна грижа за инвалидизирани лица

Во Англија службите за дневна грижа на критични групи, како на пример инвалидизирани лица, претставува обврска на општините. Овластувањата и должностите за овие одговорности доаѓаат од Законот за национална помош од 1948 и Законот за хронично болни и инвалидизирани лица, со кој општините се обврзани да обезбедуваат услуги како "рекреативни и образовни институции за лица наведени во Законот". Услугите може директно ги обезбедува општината или да се обезбедуваат преку комерцијални и волонтерски организации.

Во 1971 год Владата одлучи да ги промени услугите за инвалидизирани лица и дека треба да се направи измена на сите сервисни одредби со цел да се обезбеди постојана активност и тесна соработка со сите организации.

Во тоа време најважни за Владата беа одредбите за дневна нега за да се намали бројот на возрасни инвалидизирани лица во болниците и другите институции, и како почетен чекор за нивна реинтеграција во нормален живот без нивно непотребно одвојување од заедницата.

Дневната нега и другите барања од општината се променија, а акцентот веќе не беше само врз традиционалните модели на дневна нега. Законот за национални здравствени услуги и грижа во заедницата од 1990 год. и Белата книга на Владата под наслов "Вреднување на луѓето" ги опфаќаат овие промени.

Сега инструкциите и законите на Владата обезбедуваат услуги кои се одредени со јасни принципи на граѓански права, избор, независност и социјална вклученост.

Агендата за промена во модерна дневна нега за критичните групи и натаму се дополнува. Во ова време има земји кои се наоѓаат во почетна фаза на развој на услуги со дневна нега. Овие земји можат да научат од добрите примери од земјите со подолго искуство за обезбедување услуги за дневна нега, како што е Обединетото Кралство.

❖ Студија на случај - политика и спроведување на дневна нега

Како што се менуваа ставовите на јавноста, центрите за дневна нега станаа база од која инвалидизирани лица можеа да се интегрираат во локалната заедница со преземање на нормални дневни активности.

Општините купуваа обични куќи за да можат лицата кои ги користеа центрите за дневна нега практично да ги научат потребните вештини и бидат што е можно понезависни, без оглед на нивото на инвалидитет.

Со инвалидизирани лица се договараа индивидуални програми во соработка со негувателите и професионалните работници, а се формираа и групи за поддршка преку кои тие ќе го кажат својот збор.

Денес дневната нега е само дел од цел пакет на договорена грижа. Онаму каде е можно негата и обуката се даваат во мали куќи во локалната заедница каде што живеат овие лица, а не во големи централизиран објект. Се става акцент не само врз условите за негувателите, туку и за потребите на секое лице.

Корисни линкови:**Вебсајтот на Министерството за здравство**

<http://www.dh.gov.uk/assetRoot/04/12/38/69/04123869.pdf>

Програма за поддршка на граѓаните

<http://www.communities.gov.uk/index.asp?id=1150136>

Примери за работа на локалната управа

<http://worcestershire.whub.org.uk/home/wcc-social-aop>

<http://www.eastsussex.gov.uk/socialcare/adults/daycare/>

Англиски искуства

Управување со општината и односите меѓу општинскиот совет и градоначалникот

Во најголем број англиски основни општини политичката управа ја имаат лидерите на избраната политичка партија и нивните членови, а дневното управување се изведува преку функционери, а обично извршните директори се во поддршка на повисоки функционери.

Пред 2000 год., стандардниот модел на управување со општините во Англија се состоеше од тоа што партијата која имаше политичка власт (преку апсолутно мнозинство на советници или со договор со другите политички партии) ја определуваше политиката и смерниците во општината. Врз основа на ова, одлуките се донесуваа воглавно во комисији во кои владеачката политичка партија имаше мнозинство советници, иако некои од неважните одлуки им се препуштаа на општинските функционери. Претседателот на Советот ги избираше членовите на комисиите и претставуваше главна врска на партијата со извршниот директор. Улогата на извршниот директор беше (и сеуште е) да контролира дали непристрасно се извршуваат дневните активности во општината и дали се следат смерниците на политичкото водство, дали се според закнот и според правните должности и овластувања во општината. Оваа непристрасност е од особена важност за извршниот директор, а фактот што одлуката за неговото назначување мораше да се донесе од целата општина, а не само од владеачката партија, беше обид за обезбедување на таквата непристрасност³. Ова беше сосем различно од многу делови во Америка и Југоисточна Европа каде, на пример, главните функционери во општината се политички назначени и ако политичарите кои ги назначиле изгубат власт, и тие ги губат своите работни места.

Законот за локалната управа од 2000 воведува радикален услов според кој, освен во многу малите општини, мораше да се усвои еден од трите политички модели:

- Избран градоначалник со два или повеќе члена кои формираат Кабинет
- Избран градоначалник, со управник на Советот наместо Кабинет
- Раководител со два или повеќе члена кои формираат Кабинет

³ Пример за ова беше политиката во Вестминстер во 1980-тите години кога продажбата на куќи во сопственост на општината се правеше пристрасно во корист на поддржувачи на владеачката партија. При ревизија се открија неправилности, а како последица неколку функционери ги загубија работните места.

Во англиските општини денес постојат два основни типа градоначалници: избрани градоначалници и церемонијални градоначалници. Многу општини имаат церемонијални градоначалници кои се советници избрани од членовите на советот да бидат лица за јавноста за извесен период, обично една година. Градоначалниците претседаваат со главните состаноци во општината и ја претставуваат на јавни настани, но обично немаат политичка определба додека се градоначалници, ниту пак имаат некои посебни овластувања. За разлика од нив, избраните градоначалници водат кампањи за политички прашања и кога ќе се изберат од нив се очекува да го спроведат она што го ветувале, така што тоа е поприлично политичка улога, иако сите градоначалници не се политички определени. Некои градоначалници се многу успешни токму затоа што тие се независни од партиски и политички интереси.

❖ Студија на случај - избрани градоначалници

Општо земено, директно избраните градоначалници не се многу популарни, од 500 општини само 13 имаат избрани градоначалници. Со Законот за локалната управа од 2000 год. се дозволува со извесен процент на популацијата да се бара референдум за тоа дали треба да имаат избран градоначалник и во многу области каде е направен таков референдум електоратот гласаше против оваа идеја. Најпопуларен градоначалник досега беше Кен Ливингстон, градоначалник на Лондон. (Не треба да го мешаме со церемонијалниот градоначалник Lord Mayor of London). Тој имаше големи овластувања како раководење со транспортот и посебни одговорности за унапредување на економскиот развој и создавање богатство, социјален развој и подобрување на животната средина. Пред да ги искористи своите овластувања, градоначалникот мора да ги консултира граѓаните на Лондон и во сите случаи мора да обезбеди еднакви можности за сите. Кен Ливингстон е сега официјално поддржан кандидат на Лабуристичката партија.

Корисни линкови:

Градоначалник на Лондон

www.london.gov.uk

Совет на Миделсброу

www.middlesbrough.gov.uk

Информации за Реј Малон

www.onenortheast.co.uk/page/ra_y_mallon.cfm

Министерство за уставни прашања

www.dca.gov.uk/foi/index.htm

Бела книга на Владата за промените

www.communities.gov.uk/index.asp?id=1503999

Англиски искуства

Подготовка на општински буџет и учество на јавноста

Правен услов за секоја општина е секоја година да донесе балансиран буџет кој мора да се одобри од целата општина на состанок.

Буџетот вклучува распределба на финансиски средства за различни услуги и проекти, предложени фондови за непредвидени случаи, општинска даночна основа, одредување на општинскиот данок и одлуки поврзани со контрола на потребите за задолжување на општината, контрола на основните трошоци и одредување на ограничувањата за префрлање средства (односно ограничувања за префрлање средства од една за друга намена). Буџетот од приходот се финансира од неколку извори како што се средства добиени од сервисирање и грантови за финансирање на посебни услуги. Ова се вика вкупен нето трошок и побарувања од буџетот. Побарувањата од буџетот се финансираат од два основни извора:

- Од Владата преку грант за поддршка на приходот и прераспределба на доходот од стапките на компаниите (познат како формула грант), и
- Од општинските даночни обврзници преку општинскиот данок кој се собира секоја година.

Треба да се знае дека само 25% од приходот доаѓа од локалните даноци, а другите 75% од грантови на владата. Прегледот Лион, кој претставува тригодишно испитување на реформите на финансиите во локалната управа само подготвува извештај, но не препорачува радикални промени како што некои предвидуваа, како што се зголемените овластувања на локалното оданочување.

Рамката на општинското стратешко планирање го движи процесот во буџетот и има задача да обезбеди средства со кои се спроведуваат приоритетите во општината. Општините многу се стимулираат да усвојат среднорочна финансиска стратегија во која ќе има тригодишни проекции на трошоците и предвидени извори на средства за нив.

❖ Типичен процес за буџет од приход:

Март - Мај: Се подготвува почетна среднорочна финансиска проекција со вклучување на сите познати промени. Се разгледуваат приоритети на услуги, се планира нивната ефикасност, се земаат предвид сите заостанати долгови од претходниот буџет и прашања што се последица на инспекции.

Јуни - Октомври: Се доработува среднорочната проекција според новосоздадените слоеви на локално и национално ниво.

Ноември: Се лансира јавна расправа за буџетот. Од Владата се добиваат провизорни финансиски цифри. Финансиските проекции се доработуваат за следната година во согласност со најавата на средства и според надворешни фактори. Се оценуваат импликациите од финансиите што се добиваат од Владата и се подготвуваат детални буџетски планови.

Декември - Јануари: Се разгледуваат детални опции за доработка на буџетот и даноците. Продолжуваат консултациите со јавноста за буџетот од приходи.

Февруари: Се финализира данокот за полнење на буџетот на општината и инвестиционата програма

Општината го разгледува и одобрува буџетот.

❖ Практичен пример - консолидација на буџетот

Единствената законска обврска на општината во однос на консултации е да ја консултираат деловната заедница, а ова обично се прави преку посебни состаноци на политичките лидери и тим од повисоки раководители составен од претставници од локалните компании, како на пример Стопанската комора. Треба да се напомене дека компаниите не плаќаат данок кој директно го поставува општината, туку Владата го дефинира националниот данок за компаниите кој го собираат општините, а се плаќа на владата.

Меѓутоа, во последно време општините прават напори да се вклучат во собирањето данок од своите локални даночни обврзници и за тоа користат многу методи како: граѓански панели, јавни состаноци, демонстрации на улиците, секторски состаноци на пример со невладини организации, анкети и мислења, директни емисии на медиумите, референдуми и многу други методи. Јасно е дека не постои единствен начин за консултирање на јавноста и мораат да се применуваат многу различни форми. Многу е тешко да се консултира јавноста за општинскиот буџет зашто тоа е комплексна област со многу технички работи и ограничувања на избор.

Консултирањето за буџетот исто така треба да се гледа само како еден елемент од општинската стратегија, а често локалните даночни обврзници се консултираат директно за прашања како што се можности за промена на услуги или приоритети за обнова на градот.

Корисни линкови:

Прирачник на Владата за консултации за буџет

http://www.communities.gov.uk/pub/87/MunicipalityTaxConsultationGuidelinesforLocalAuthoritiesJune2002PDF249Kb_id1137087.pdf

Пример за генерален пристап:

<http://www.salford.gov.uk/Municipality/finance/budget/budget-consultation.htm>

Пример за извештај а консултации за буџет до општината:

[http://www2.cambridgeshire.gov.uk/db/Municipality2.nsf/c3cf865e3cc1131380256a6b0037e439/147edfead7e314988025727d00586394/\\$FILE/ccl0702-Budget%20Consultation.doc](http://www2.cambridgeshire.gov.uk/db/Municipality2.nsf/c3cf865e3cc1131380256a6b0037e439/147edfead7e314988025727d00586394/$FILE/ccl0702-Budget%20Consultation.doc)

Пример на прашалник за консултации за буџет

<http://www.stratford.gov.uk/files/seealsodocs/6014/Budget%20Consultation%202006%20Questionnaire%20for%20Website.pdf>

Пример за моделирање на буџетската политика:

[http://www.surreycc.gov.uk/legcom/MunicipalityP.nsf/3dfe505fc9c563d580256c7c0052be74/0efc50e244e7de09802570d200466422/\\$FILE/item%2007%20-%20Annex%20A.pdf](http://www.surreycc.gov.uk/legcom/MunicipalityP.nsf/3dfe505fc9c563d580256c7c0052be74/0efc50e244e7de09802570d200466422/$FILE/item%2007%20-%20Annex%20A.pdf)

ПАРТИЦИПАТИВНО ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ - КАКО ДА СЕ ВКЛУЧАТ ГРАЃАНИТЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ НА ОПШТИНСКО НИВО

ВОВЕД

Во овој труд се преставени неколку добро разработен искуства и неколку институции и процеси кои во демократските општества им овозможуваат на граѓаните и ги поттикнуваат да се вклучат во работата на локалната управа покрај нивното повремено уживање на правото да гласаат за градоначалник и советници. Во оваа област меѓународните искуства се добри, а особено искуствата во Велика Британија, која од 2007 год. е вклучена во сеопфатна програма за модернизација на локалната самоуправа (и на јавниот сектор), а особено "демократската обнова", а уште и во две други земји, Јужна Африка и Нов Зеланд, кои применуваат иновативни и високо оценети реформи.

Субсидијарни совети во областа на локалната самоуправа

Постојат неколку институционални форми на тела за субсидијарно донесување одлуки кои можат да се прифатат во областа на локалната самоуправа. Тие можат да бидат статутарни или нестатутарни. Пример за статутарни тела се локалните власти со своето право на владеење кои го сочинуваат понискиот "слој" под главната локална самоуправа: еден добар пример претставуваат парохите и градските совети во Англија (познати како општински совети на Велс), кои иако немаат статус на "основна локална власт" според законот сепак имаат голем број (релативно помали) статутарни права и должности. Во овој труд сепак ќе ги разгледаме другите субсидијарни тела кои се примарно советодавни, иако се можеби формирани според статут и имаат извесни права да бидат консултирани од страна на локалната управа.

Обединетото Кралство има развиено нешто поинаква форма на локален општински форум, т.н. локално стратешко партнерство (ЛСП). Иако се формирани како посебен инструмент поврзан со иницијативата за централно финансираната "обнова на соседството" кога локалната управа имаше задача да формира локални стратешки партнерства за да може да се пријави за добивање средства, тие се прифатени и кај многу други совети отколку кај почетните 88 предвидени за воспоставување на шемата. Тие се дел од акцентот што во Обединетото Кралство, особено по 1997 год., се става врз концепт на партнерство меѓу националната и локалната управа и приватниот или волонтерскиот сектор во општината (пр. компаниите). Локалните стратешки партнерства се нестатутарни мултиагенциски тела што одговараат на ограничувањата на локалната управа каде што се вклучени повисоки претставници од овие сектори со цел да се надмине недостатокот од заедничка работа. Тие се различни по големина, но воглавно се составени од 12 до 15 лица од локалната управа (често е тоа управникот на советот или извршниот директор), од регионалната канцеларија, од здравствениот сектор, полицијата, секторот за високо образование, локалните претпријатија и луѓето од заедницата и од волонтерскиот сектор.

Планирање во заедницата и учество на јавноста

Заедничка особина на под-локалните управни претставнички тела за кои зборувавме погоре претставува и значајната улога што тие ја играат во новиот консултативен пристап во стратешкото планирање на заедницата. Историски гледано Советот подготвува годишен "корпоративен план" кој се однесува на услугите и буџетот на советот. Во многу земји се смета дека тие се многу тесни и свртени кон себе, па затоа се подготвуваат тригодишни или петгодишни широки стратешки планови во кои се планира саканиот и очекуваниот развој за целата заедница, а не само услугите што ги дава локалната управа. Овие планови, како и процесите за консултација и "визија на заедницата" со кои се поврзани многу се должат на процесот наведен во Локалната агенда 21 кој се активираше на Самитот на Обединетите Нации во Рио во 1992 год.

Други партиципативни процеси

Постојат голем број форми и техники на консултирање и учество на јавноста кои се користат на локално ниво од страна на или во врска со работата на локалната самоуправа. Првата е прилично општа: локалната самоуправа спроведува формална консултација со целата заедница или еден нејзин географски дел, или еден дел кој има посебен интерес во соодветното прашање (на пр. консултација со локалните компании за посебно собирање на сметот за комерцијални цели). Воглавно тоа се состои од едно писмо или извештај со кои се покануваат граѓаните да ги коментираат предлозите до определен рок и се организираат еден или неколку јавни состаноци на кои присуствуваат избраните членови и службеници од Советот со извештај кој го вклучува или не го вклучува Советот во однос на резултатот од консултацијата. Оваа техника исто така може да се користи и при подготовка на нацрт стратегија или план на заедницата и во врска со предлози за искористување на земјиште. Многу земји, вклучувајќи ја и Велика Британија имаат елаборирани статутарни процеси за консултации на јавноста во процесот на планирање што се однесуваат на нивната локална заедница.

Посебен случај на оваа техника претставува користењето на локален референдум кој може да се регулира со статут или регулативи (како во Велика Британија каде граѓаните можат да иницираат обврзувачки референдум и да бараат отповикување на избраниот градоначалник). Советите можат да одлучат да одржат референдум за некое локално прашање и однапред да одлучат дали резултатот ќе биде обврзувачки или само советодавен. Некои совети (на пр. Советот на општината Кројдон во Лондон) спроведоа референдум со цел да одлучат колкав данок се спремни луѓето да прифатат.

Вториот случај е поврзан со јавна анкета што ја спроведува советот или со користење на специјализирана компанија (на пр. МОРИ или ЈуГов во Велика Британија). По својата форма на консултација оваа се разликува од погоре опишаната затоа што сака да навлезе во тоа што мислат луѓето на пример за квалитетот на услугите што ги дава Советот или за нивните ставови во врска за идните приоритети, а не само за посебен предлог или развој. Овој пристап вклучува испраќање прашалници до сите граѓани или домаќинства кои треба да се достават до определен рок, или разговори лице в лице со луѓето на улица или дома, или по телефон. Клучна одлука тука треба да се донесе за тоа колкав број лица треба да се вклучат во анкетата.

Третата техника е користењето на фокусни групи, форма на групен разговор кој има долга историја во истражувањето на пазарот. Ако се води грижа за изборот на репрезентативен пресек на релевантната популација, ова може да биде поефтина и поефикасна метода со која локалната самоуправа може да добие повратна информација од својот електорат. Се смета дека за ова се идеални групи од 6 до 10 лица, иако можат да бидат и поголеми (со горна граница до 15), а состаноците треба да траат од еден до два часа. Предноста на оваа метода во споредба со индивидуалната, со писмена консултација и анкета на јавното мислење е што тука имаме интеракција и предизвик за групата која разговара за некоја тема. Тука е важна улогата на фацилитатор (олеснувач на процесот), а при изборот на групата, кој може да биде случаен од изборните листи, потребно е да се обезбеди оние групи кои "тешко се вклучуваат" да не се политички обесправени.

И на крајот една уште посепцифична техника која се користи во Соединетите Американски Држави од 1970-тите години, во Германија од 1980-тите и во Велика Британија од 1997 е користењето на граѓански пороти во кои се вклучени 12 до 20 "поротници" кои исто така се избираат по случаен избор од избирачкиот список. Тие прават еден вид "партиципативна оценка" со аргументи и докази претставени од страна на надворешни лица, а потоа поротата заседава и донесува одлука која се доставува до Советот. Поротниците разгледуваат некој проблем за кој има две сосем спротивни позиции, но оваа техника исто така успева кога се оценуваат повеќе комплексни можности.

Англиски искуства

Функционирање на општинските органи од пониско ниво

Најлокалното и најниско ниво на општина во Англија е парохискиот совет (кој исто така може да се нарекува и градски и општински совет). Парохиските совети ја претставуваат сржта на една заедница и варираат според големината и ресурсите, некои претставуваат помалку од сто жители додека други и до 70.000. Сепак, поголемиот дел од нив се мали и околу 80% претставуваат популации помали од 2.500. Пред 1974 год., парохиските совети можеа да се најдат само во руралните области. Од тогаш, законот им овозможи на парохиските совети да постојат во урбани области и иако сега има повеќе парохиски совети, тие се сепак претежно рурални по својата природа.

Со тоа што постојат повеќе од 100 години, парохиските совети се најстарата форма на општини во Англија и претставуваат избрани тела со ограничени дискрециони овластувања и права доделени од Парламентот да ги претставуваат своите заедници и да им обезбедуваат услуги како обезбедување на места за седење на автобуските станици, домови во заедницата, спречување на криминалот и одржување на пешачките патеки и автопатите. Тие исто така имаат право да бидат информирани од страна на повисоките општини за планирањето на проекти за локалниот развој во нивната област. Работата на парохиските совети се финансира со собирање на локални даноци кои се плаќаат како дел од даноците на поголемите општини. Иако многу луѓе мислеа дека важноста на парохиските совети беше потценета до општата реформа на општините во Велика Британија во 1972, во последниве години, се става акцент врз локалните консултации и нивниот персонел, што доби посебно внимание кај работата на парохиските совети.

Во 1999, беше иницирана една амбициозна агенда за "Модернизирање на локалната управа" во Англија, која доведе до промени во овластувањата и организацијата на општините од повисоко ниво. Ова ја вклучуваше обврската да се обезбеди најдобра вредност, која важи не само за оние совети од повисоко ниво туку и за парохиските совети. Како што беше забележано во текстот за Комуницирање со полициските власти, се смета дека некои делови од општеството одат по надолна линија и ова доведе до тоа да се нагласи значењето на градење силни и активни соседства. Со објавувањето на Белата книга "Силни и просперитетни заедници", објавена во октомври 2006, се добија согледувања за нови структури на општините од сите нивоа, со зголемен акцент врз самоуправата на ниво на соседство. Како дополнително на зголемувањето на овластувањата на парохиските совети во последните години и воведувањето на Шемата за квалитетни парохии (погледни Практичен пример подолу), се согледа можноста парохиските совети да играат поактивна улога во работењето во соседствата и локалната самоуправа.

❖ Студија на случај - Статус на квалитетна парохија

Шемата за квалитетна парохија и градски совет започна во јуни 2003 и е создадена за обезбедување минимум пропишани стандарди за парохиските совети за да се овозможи подобро да се претстават заедниците на кои им служат. Еден квалитетен парохиски совет:

- ги претставува и активно работи со сите делови на заедницата, создавајќи визија, идентитет и чувство на припадност;
- се управува ефикасно и соодветно;
- ги артикулира потребите и желбите на својата заедница;
- се придржува додека да постигне високи стандарди на однесување;
- е посветен на партнерска работа со главните локални власти и други агенции за јавни услуги;
- во согласност со својата големина и своите способности дава локални услуги во името на главните локални власти кога тоа претставува најдобар избор за локалната заедница;
- тесно соработува со волонтерските групи во својата заедница;
- обезбедува лидерство во заедницата преку својата работа на парохиските планови; и
- работејќи со своите партнери, дејствува како место за давање информации за локални услуги.

За да постигнат ниво на квалитет, парохиските совети мораат да покажат дека го постигнале бараното ниво со полагање на неколку тестови. Овие тестови накратко се опишани подолу:

- Изборен мандат (бројот на советници кои се избрани, а не поставени);
- Квалификации на службеникот (Сертификат за администрирање на локална самоуправа или еквивалент на тоа);
- Состаноци на советот (вклучувајќи барања за минимален број на состаноци, дозвола за учество на јавноста на состаноците и објавување на записниците од состаноците);
- Комуникации (вклучително и издавање на билтен најмалку четири пати годишно);
- Годишен извештај (барање да се направи извештај и краток осврт);

- Сметководство (потреба да се биде во согласност со сметководни правила); и
- Правила на однесување (советниците мора да се придржуваат на правилата и да ги регистрираат интересите).

Корисни линкови:

Шема за квалитетна парохија

www.defra.gov.uk/rural/communities/parish-councils.htm

Национална асоцијација на локални совети

www.nalc.gov.uk

Упатство за добри советници (за преземање)

www.slcc.co.uk/training/gcg.htm

Осврт на белата книга од октомври 2006

www.communities.gov.uk/pub/100/StrongandProsperousCommunitiestheLocalGovernmentWhitePaperSummary_id1504100.pdf

Интернет страна на квалитетен парохиски совет

www.abbotsbromley.com/pc/index.php

Англиски искуства

Методи за комуницирање на локалната самоуправа

Локалната управа располага со многу широк спектар на методи за комуницирање со јавноста. Како дополнение на документите кои се однесуваат на дневниот ред и записниците од формалните состаноци, советите издаваат и многу други документи, како што е нивната Стратегија на заедницата и годишниот Корпоративен план и информативни летоци кои даваат податоци за услугите на советот кои би требало да бидат достапни за широката јавност, во канцелариите и библиотеките на советот за олеснет пристап до јавноста. Добра пракса е да се објават кратки содржини од таквите големи и комплексни документи, кои се лесни за читање и доколку финансиите го дозволуваат тоа да се испрати копија до секое домаќинство.

Единици на советот за комуникации

Во Велика Британија повеќето локални власти, освен оние најмалите окружни совети, вработуваат еден или повеќе службеници, а кај поголемите власти цел оддел или единица одговорна за комуникациите. Дури и во многу мала локална управа со ограничени ресурси има смисла да се назначи службеник кој би бил одговорен за комуникации, можеби како дел од неговата работа. Таквата единица е често дел од одделот на главниот извршител така што за целокупниот профил на советот и ефикасното работење од голема важност е неговата работа на комуникациите.

Кои се главните функции на таквата единица или таквиот службеник? Првата ги вклучува односите со медиумите. Во било кое општество со повеќе или помалку слободен печат, новинарите на локалните весници, радија и телевизии секогаш ги следат активностите на советот и неговите политичари, многу често и со негативен став. Многу е важно единицата за комуникации на советот да развие добри односи со медиумите, да одговара што е можно побрзо на било каквите прашања или нег-

ативни приказни и проактивно да ги снабдува со "добри приказни за вестите" со слики, и да обезбедува добри информации околу заднината на настаните.

Третата област на нејзината работа се однесува на конвенционалните публикации. Единицата треба да се погрижи сите публикации произведени од советот да се со високи стандарди и да имаат кохерентен и конзистентен "стил на институција", со логото на советот или друг лесно препознатлив знак. Локалните власти, исто така треба да се трудат да произведат свој сопствен, бесплатен весник на советот кој во идеален случај би се доставувал до секое домаќинство. Во Велика Британија, таквите весници се многу вообичаени и обично излегуваат на секои четири месеци иако има и такви кои излегуваат и на два месеци, а некои пак на шест месеци или еднаш годишно. Ова може да биде многу корисен метод на комуникација во кој се вклучуваат и преглед на услугите на советот, детали за контакт со службеници, телефонски броеви и друго, имињата и телефонските броеви на советниците (и детали од нивните средби со граѓаните, доколку имало такви) и вести за настаните во општината во кои земал учество и советот. Трошоците за ваквите публикации можат да се покријат делумно или целосно преку рекламирање.

Мора да се посветува големо внимание на содржините во весникот на советот. Тие треба да се политички неутрални, да обезбедуваат фактички информации и не треба да се користат од страна на мнозинската политичка партија, т.е. онаа која ја има контролата, како пропагандно средство: покривањето на активностите на советниците не треба да биде ограничено на оние од владеачката групација. Истото важи и за другите активности и производи на единицата за комуникација, тие треба да ги одразуваат активностите и интересите на целиот совет, а не само на оние од мнозинската партија.

Во Велика Британија, Интернет страниците станаа многу популарни и софистицирани. Речиси секој совет на општина има страница, а Интернет страниците се многу ефикасно средство за комуницирање на ажурирани информации во лесно достапна форма. Се додека секое домаќинство нема компјутер, тие не можат да се користат како единствен па дури и примарен метод за обезбедување на информации, но дури и во ситуациите кога многу малку домаќинства имаат компјутер добра пракса е да обезбедите локалните канцеларии на советот, библиотеки и училиштата да имаат компјутери кои се достапни за јавна употреба.

Проблеми околу правичната застапеност

Советите треба да постават добри примери во однос на правичната застапеност во целиот опсег на нивните активности и во однос на нивната комуникација (публикации, Интернет страни, организирање на средби и друго) која е особено битна во овој контекст. Публикациите не треба да бидат напишани на технички и сложен јазик. Доколку заедницата има значителна малцинска популација, добра пракса е да се објавуваат верзии на публикациите на различни јазици. Финансиските ограничувања секогаш ќе треба да се земат предвид и можеби ќе биде потребно во зависност од големината на малцинските заедници кои зборуваат на различни јазици, да се ограничат верзиите на алтернативните јазици само на најбитните информации. Исто така ова се однесува и на членовите на заедницата кои се со оштетен вид, слепите, лицата со оштетен слух и глувите во општината. Многу е важно оние кои ги планираат и раководат со комуникациите да бидат свесни дека е важно да се пренесе пораката до сите членови на заедницата, особено до "тешко достапните" групи.

Англиски искуства

Како што беше подетално објаснето во текст за добро работење погоре, партиципативното учество при донесување одлуки претставува значајна метода за консултирање и информирање на јавноста за битните прашања и развој кој ја има предноста со тоа што дозволува интерактивна дискусија, поставување прашања, а предизвик е одржувањето на јавни средби, понекогаш и на ниво на целокупната власт, понекогаш за определен, реон, област, па дури и улица. Со таквите средби треба да претседаваат избраните советници или виши функционери кои исто така би требало да се подготвени да се пријават за учество и да зборуваат на средбите кои не се организирани само од страна на советот туку и од страна на други организации од бизнис секторот, волонтерските организации и општествените сектори. Важно е членовите на советите и функционерите да имаат проактивен пристап кон овој метод за комуникација кој има огромна вредност, а не само да чекаат да бидат поканети.

Друго важно средство на членовите кои се избрани на локално ниво за состанување, информирање и слушање на нивното избирачко тело е одржувањето на повремени "разговори со советниците" кои се рекламираат однапред и често се одржуваат во некој центар на локалната заедница или некое слично јавно место. Ова е добро воспоставена пракса во Велика Британија која ја применуваат и членовите на Парламентот за да ги чујат проблемите на своите избирачи. Фреквентноста на ваквите разговори варира од еднаш неделно до еднаш месечно.

Англиски искуства

Заштита за граѓаните

Постојат повеќе начини на кои граѓаните се заштитени од лоши одлуки или злонамерни активности на општината, вклучувајќи ја и можноста да се разгледаат голем дел од информациите со кои располага советот (ова не се разработува тука - види Пристап до информации).

Главен извор на заштита претставуваат редовните избори кои им даваат на граѓаните можност да елиминираат советници со избор на други советници на нивното место. Самите граѓани можат да се кандидираат за избор доколку не се задоволни од своите советници и многу општини имаат независни членови кои не се дел од машинеријата на политичките партии, па во некои случаи овие независни членови имаат и мнозинство. Постои уште едно ниво на заштита за граѓанинот, во смисла на подобност; луѓе кои не го почитуваат законот или во минатото правеле финансиски злоупотреби не можат да бидат избрани за советници доколку се осудувани или се во состојба на банкрот. Исто така, советниците мораат да имаат некои врски со општината во која се надеваат да бидат избрани (на пример, живеат или работат во нејзината област) но не можат да бидат избрани во општината за која работат како службеници.

Како што постојат казни за извршување на изборни прекршоци, постојат и правила против лошо однесување на јавна функција и мито и корупција.

Лошо однесување на јавна функција е кога јавен службеник свесно го запоставува извршувањето на неговата должност и/или свесно се однесува лошо до степен кој би претставувал злоупотреба на јавната доверба во функционерот и не постои разумно оправдување или изговор за активноста. Ова може да важи и кога некој добива пристап до информации за кој нема овластување (ова би било и пристап до информации според Законот за заштита на податоци - види Пристап до информации). Мито и корупција вклучува давање или примање мито за да се направи или да не се направи нешто, прифаќање на големи подароци, патронство (на пример, фаворизирање на симпатизери преку вработување) и измама. Полицијата ги истражува сите вакви обвиненија, а доколку се донесе обвинителна пресуда, казната може да биде и затворска.

Определен број на постапки извршени од општините имаат влијание врз животите на нивните жители. Ова вклучува одбивање да се издадат дозволи, (како на пример дозвола за простории во кои луѓето се бават со активности од област на забавен живот и се продава алкохол) и дозволи за планирање, од мала надградба на куќа до големи комерцијални градби. Доколку се одбијат овие лиценци или дозволи за градба, општината треба да наведе причини за своите одлуки и граѓанинот има право да поднесе жалба до разни тела против тие наведени причини. Дури и во случај кога граѓанинот не е апликант, туку има определен интерес, може да се поднесе жалба доколку општината се однесувала неразумно, а ова право е важечко против било какви неразумни одлуки, не само при планирање и доделување на лиценци. Повисок суд одлучува дали општината се однесувала разумно кога ја донела одлуката. Треба да се набележи дека оваа процедура не му дозволува на судот да ја замени својата одлука со онаа на општината; доколку открие дека општината се однесувала неразумно, тогаш ја враќа одлуката и бара преразгледување на разумен начин. Често се случува општината да ја преразгледа одлуката и да донесе иста одлука така што ова не е начин на кој граѓаните можат да ги сменат одлуките кои не ги сакаат.

Законот за човечки права од 1998 год. исто така им дава на граѓаните некои права со тоа што е незаконски која било јавна институција да се однесува спротивно на Европската конвенција за човечки права. Воколку се утврди дека јавната институција ги прекршила правата од Конвенцијата, судот може да одреди корективна мерка, или да донесе праведна и соодветна наредба. Може да има и надомест за нанесена штета. Иако постоеше страв дека ќе има многу судски случаи според Законот за човечки права кога тој стапи во сила, всушност тој не им направи многу проблеми на општините.

Друга заштита од преголема употреба на извршна моќ е процесот на истражување и разгледување, со кој се разгледуваат одлуките на повисоки политичари и функционери во општините, а со нив се разговара со цел тие да ги објаснат причините за своите одлуки. Оваа пракса можат да ја спроведуваат обично само други членови на Советот, а не директно граѓаните.

❖ **Студија на случај - Општински јавен правобранител, функционер за мониторинг и одбор за стандарди**

Општинскиот јавен правобранител се занимава со жалби од граѓаните кои се погодени од несоодветната административна работа на општините. Граѓаните прво треба да ги искористат сите локални процеси за обжалување пред јавниот правобранител да го разгледа случајот, но ако се донесе одлука дека има случај за разгледување, јавниот правобранител има широки овластувања да истражува, како на

пример да разговара со членовите на советот и функционерите и да испитува податоци, вклучително и доверливи, кои се исклучуваат од условите наведени во Законот за слобода на информации (Види Пристап до информации). Воколку јавниот правобранител открие дека постоеле неправилности во администрацијата, ќе ја казни општината со наведување во јавен извештај, а може да бара од неа да плати компензација за нанесената штета на граѓанинот. Во последно време администрацијата има направено неправилности во однос на повраток на долг и лош однос при домување на жена со хендикеп.

Одборот за стандарди беше формиран во 2001 год. за подобрување на исправноста во јавниот живот. Сите советници мораат да потпишат кодекс на однесување, со што се регулира нивното однесување во јавност, а во некои случаи, дури и во приватниот живот. Секоја општина мора да има службеник, т.е "службеник за мониторинг" и воколку некој граѓанин или друг советник смета дека некој советник го повредува кодексот, можат да се жалат кај овој службеник за мониторинг, кој пак може да иницира сериозни обвиненија до бирото за стандарди (иако општините исто така имаат и свои одбори за жалби на пониско ниво). Одборот има овластувања да ги дисциплинира советниците, а може да дојде и до нивна суспензија или дисквалификација. Неодамна се донесе одлука за деветмесечна суспензија на еден советник кој ја поканил некоја службеничка да го помине одморот со него, и 12-месечна суспензија за советник кој учествувал во планирање на дебата за својата компанија.

Корисни линкови:

Информации за независни советници

www.kingslynncouncil.com/BecomeACouncillor.html

Општинска правна служба - Човекови права

www.clsdirect.org.uk/legalhelp/leaflet07.jsp?lang=en

Центар за јавни истражувања

www.cfps.org.uk

Општински правобранител

www.lgo.org.uk/index.php

Модел на кодекс на однесување

www.opsi.gov.uk/si/si2001/20013575.htm

Одбор за стандарди

www.standardsboard.co.uk

Англиски искуства

Пристап до информации

Историски гледано, правото на граѓаните да добијат информации од општината било ограничено со закон во периодот помеѓу 1960 и 1984 год. кој бара од општините да дозволат присуство на јавноста само на нивните поважни средби (освен ако публикацијата на информации не би била штетна за јавниот интерес поради доверливата природа на работите) и да објават само определени документи во јавноста како што се записниците од состаноците и извештаите од ревизорите за сметките на организацијата. Граѓаните немале никакви права да видат какви информации има општината за нив.

Во 1984 год. , Законот за заштита на податоци им дава право на граѓаните да добијат копија од било кои лични информации за себе што ги чуваат јавните

институции, вклучително и општините (предмет на одделни исклучоци како што се информациите кои се чуваат за законски и даночни цели и цели за национална безбедност). Исто така постоело и право за корекција и компензација за неточност. Подоцнежниот Закон за заштита на податоци од 1998 год. ги вклучи можностите за пристап до лични информации - граѓаните имаат право да знаат дали општината поседува било какви лични информации за нив и доколку е тоа случај, кои се тие информации. Општината мора да ја даде информацијата во рок од 40 работни дена; доколку не го стори тоа, граѓанинот може да поднесе жалба до службеното лице за заштита на податоци и може да бара информацијата да биде достапна и да се казнат оние институции кои не работат во согласност со законот.

Голема промена во пристапот до општи информации кои се чуваат во општините се случи кога во 1985 год. кога се усвои Законот за пристап до информации на локалната самоуправа кој им дозволи на луѓето да присуствуваат на повеќето состаноци на општината и им ја даде можноста да ги видат документите кои се прикачени на извештаите од овие средби. Единствени основи врз кои состаноците би можеле да бидат затворени за јавноста се оние на кои би се разоткриле некои од 15-те класи "ексклузивни" информации или одредени "доверливи" информации и законот предвидува ново право за пристап кон извештаите по дискусии во јавност на состанокот на локалната самоуправа и пропратните документи кои се поврзани со таквите извештаи. Иако ова беше значаен чекор напред, тој не овозможи големото мнозинство општински документи да бидат достапни за јавноста и не ги вклучи, на пример, извештајот и историјатот кои се поврзани со делегираните одлуки.

Во 1992, со Регулативата за информации за животната околина се предвидува општа обврска за објавување на информации за животната околина што беше многу пошироко овластување отколку кога било порано, но тоа не се однесуваше за поопштите информации. Дури во 2000 год. Законот за слобода на информирањето обезбеди општо право на пристап до сите видови зачувани информации што се чуваат во јавни институции, вклучително и општините (иако треба да се набележи дека воведниот период беше долг затоа што некои делови не стапија во сила до 2005). Општото право на пристап до информации е предмет на некои исклучоци.

Во случајот на општините, исклучоците најчесто се однесуваат на:

- Истраги и спроведување на законот
- Ревизорски функции
- Лични информации
- Информации дадени во доверба
- Правно професионален интерес
- Комерцијални интереси

Повеќето (но не сите) исклучоци бараат да се примени проверка на "јавниот интерес" пред да се донесе одлука да се задржи информацијата. Ова значи дека некое барање може да се одбие само доколку јавниот интерес за необјавување на информацијата е поголем од интересот за објавување на информацијата. Кога ќе се добие едно барање (кое не мора да е писмено) според законот, организацијата мора да одговори во рок од 20 работни дена, освен ако информацијата не потпадне под еден од исклучоците, во кој случај организацијата мора писмено да му ги каже на побарувачот, причините за одбивањето да се откријат информациите и да му го соопшти правото за обжалување. Оваа должност важи подеднакво за општините од највисоко до најниско ниво. (види Функционирање на општинските органи од пониско ниво).

❖ Студија на случај - Шеми на публикации

Еден од аспектите на законот кој стапи во сила во 2003 год. беше обврската на јавните институции, вклучително и општините, да се подготвува и одржува Шема на публикации. Целта на Шемата на публикации е да се препознае објавената информација која е или би била достапна до јавноста за таа да не мора да се бара според Законот за слобода на информирањето или Регулативата за информации за природната средина.

Шемата мора да ги содржи следниве информации:

- класи на информации кои ги објавува или има намера да ги објави општината;
- начин на кој информацијата е објавена или начин на кој се планира тоа да се стори;
- начин на контакт (телефонски број и електронска пошта); и
- дали материјалот е бесплатно достапен за јавноста или се плаќа некоја сума.

Добро е шемата да содржи и:

- Објаснување на шемата, зошто е таа подготвена и зошто се избрани класите на информации кои се поставени во неа.
- Преглед на правата на граѓанинот, прирачник за тоа како да се пристапи до информациите и поука за посебните потреби како што се потреба од странски јазик, хендикеп итн.
- Преглед на општинската структура
- Опис на процедурата за поднесување жалби, коментари или предлози
- Опис на информации кои се исклучени
- Како ќе се разгледа информацијата

За најниското ниво на општина (соседство, парохиски совет), постои еден модел на шема за публикации бидејќи се согледа дека тие извршуваат слични функции.

Корисни линкови:

Комисионер за информации www.ico.gov.uk

Оддел за уставни прашања www.dca.gov.uk/foi/index.htm

Модел на Шема за објавување

www.ico.gov.uk/Home/what_we_cover/freedom_of_information/publication_schemes/model_schemes.aspx

Англиски искуства

Комуникација со полициските власти - соработка за безбедноста на заедницата во Англија

Намалувањето на криминалот и зголемувањето на безбедноста на заедницата беше еден од главните проблеми на Владата во последните 10 години. Иако луѓето бележат општ развој, постои мислење дека некои делови од општеството се распаѓаат, но и покрај тоа што нивото на криминал опаѓа во многу области, има зголемен страв од криминал помеѓу обичните луѓе. Владата увиде дека криминалот и безредието не се нешто што полицијата би можела сама да го реши, па така во 1998 со Законот за криминал и безредие се воведе статутарна должност сите општини, полициски сили, полициски власти, власти од здравството и локални комисии за условно ослободување да работат заедно во борбата со криминалот и безредието во нивното опкружување. Механизмите за таквата соработка се Партнерствата за намалување на криминалот и безредието кои се обврзани да подготват локални стратегии за намалување на криминалот врз основа на податоци добиени со локална ревизија за криминал и безредие. Овие Партнерства за намалување на криминалот и безредието се формирани територијално околу окружните и унитарните општински области.

За да се зајакне пораката за поделена одговорност, воведени се показатели за работата кои бараа од општините да поднесуваат извештај за криминалот и безредието во нивната област, како на пример, бројот на провали, бројот на прекршоци со насилство, бројот на инциденти со антисоцијално однесување и др. Доколку општините не работеле во партнерство за да се намали и подобри работењето во оваа област, тие добиваат лоша оценка. Во полициските сили, основните командни единици станаа основни организациски единици на ниво на полициските сили без овластување кои можат да обезбедат 24 часовна полициска услуга способна да одговори на сите инциденти и целосно да се справи со се поголемиот број од нив без голема поддршка од надвор. Многу од основните командни единици се совпаѓаат со се помалите административни области во рамките на општините. На национално ниво, од полицијата се бара да спроведе модел за дејствување на полицијата во соседствата кој содржи повеќе контакт и консултации со граѓаните околу тоа како се извршува полициската работа, и тоа се повеќе се прави во партнерство со општините (види Грижа за околината - локални регулативи и нивно спроведување).

Статистички гледано, криминалот на национално ниво се намали за 44% од 1995¹ кога го достигна својот врв. Што се однесува до жртвите, речиси 40% од луѓето имаат пријавено дека биле жртви на криминал во 1995, а само 23% биле жртви на криминал во 2005/06². Иако е точно дека луѓето не го пријавуваат секогаш криминалот на полицијата, не постои сомневање дека зголеменото работење и комуницирање во партнерски однос помогнале да се намали криминалот.

Во 2006 год. се преразгледа Законот за криминал и безредие од 1998, а идните измени во законот веројатно ќе вклучуваат:

- Барање за користење на Националниот модел за разузнавање на полицијата во партнерствата за стратешки и оперативни функции за безбедност на заедницата.

¹ Извор: British Crime Survey, 1981 - 2006

² ibid

- Поставување на должност на клучни партнери од Партнерствата за намалување на криминалот и безредието за размена на деперсонализирани податоци кои се релевантни за безбедносни цели на заедницата и кои веќе се чуваат во деперсонализирана форма.
- Барање Партнерствата за намалување на криминалот и безредието редовно и постојано да се советуваат и да соработуваат со своите заедници.
- Проширување на овластувањата на Општинскиот преглед и Ревизорските комисии за ревидирање на работата на Партнерствата за намалување на криминалот и безредието (таканаречениот "повик за дејствување на заедницата").
- Проширување на дефиницијата за намалување на криминалот така што агенциите ќе мора да водат сметка за анти социјалното однесување, кое негативно се одразува на околината и злоупотреба на супстанции.

❖ **Студија на случај - Партнерство за намалување на криминалот во Дарлингтон**

Партнерството успешно се соедини со Тимот за акција против дрогата и Службата за малолетни престапници и дејствува врз намалувањето на криминалот и безредието преку соработка со Тимот за безбедност на заедницата. Менаџерите соработуваат и координираат еден широк спектар на статутарни агенции и агенции на волонтерските сектори за постигнување на целите.

Партнерството има силна поддршка од локалната полиција која му префли 1.4 милиони фунти. Здравствените служби се исто така ангажирани преку Финансиската институција за примарна здравствена заштита, особено за иницијативи како што се оние за намалување на злоупотреба на алкохол и домашно насилство. Намалување на криминалот и безредието беше постигнато преку еден модел на вкрстена организација за постигнување на безбедност во заедницата, а се постигна подобрување и во областа на злоупотреба на супстанции. Партнерството разви мобилни центри кои им овозможува брзо да ги стават ресурсите во употреба во заедниците и во областите каде што има кризни жаришта. Овие мобилни единици можат да понудат основа за полициска работа, работа со млади или вклучување на заедниците кои се тешко достапни како на пример патниците или етничките заедници. Партнерството, исто така активно соработува со бизнис заедницата преку координирање на шемите Crime Net i Pub Watch за зголемување на економската виталност и сигурност во центарот на градот. Преку иницијативата за Безбедни училишта, обезбедува широк спектар на услуги во училиштата преку агендата за јавно или индивидуално здравство и општествено образование. Исто така се прават напори и со Тимот за разговор од Службата за малолетни престапници, околу дрогата и насилството во училиштата.

Корисни линкови:

Матична канцеларија

www.homeoffice.gov.uk/

Интернет страна за намалување на криминалот

www.crimereduction.gov.uk/regions/regions_map.htm

Интернет страна за полициска работа во општините

www.police.homeoffice.gov.uk/community-policing

Преглед на Законот за криминал и безредие

www.crimereduction.gov.uk/partnerships60.doc

